

2005

TYÖELÄKKEEN LASKENTAOPAS

Työeläkkeen laskentaopas 2005

Uusi versio 20.9.2005.

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 010 7511 • Faksi (09) 148 1172

Pensionskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tfn 010 7511 • Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Tel. +358 10 7511, Fax +358 9 148 1172

LUKIJALLE

Vuoden 2005 alussa tulivat voimaan uudet eläkkeiden karttumista, laskentaa ja saamisen edellytyksiä koskevat säännökset. Sen vuoksi opas on myös kokenut muutoksen.

Tässä oppaassa käsitellään ne laskentasäännöt, joita sovelletaan vuonna 2005 myönnettäviin eläkkeisiin. Laskentaoppaassa käsitellään vain yksityisen puolen eläkkeen laskennan perusteita, tosin yksityisen ja julkisen puolen pääeroavuudet on esitelty liitteissä. Opas on tarkoitettu oppikirjaksi sosiaalivakuutusta opiskeleville ja käsikirjaksi eläkkeenlaskennan perustietoja tarvitseville. Lähdeluettelossa on mainittu tärkeimmät lähteet syvempää tietoa tarvitseville.

Oppaan suunnitteluun ovat osallistuneet Eläketurvakeskuksen suunnittelu ja laskentaosastolta kehityspäällikkö Marjukka Hietaniemi, eläkelaskentapäällikkö Anneli Ikkala ja eläkelaskennan asiantuntija Johanna Kujanpää. Oppaan on kirjoittanut Johanna Kujanpää ja laskuesimerkkien tarkastamiseen ja tekemiseen ovat lisäksi osallistuneet eläkelaskentayksiköstä Minna Kuusela, Annika Wermundsen ja Leila Virtanen. Opasta ovat lisäksi ansiokkaasti kommentoineet lukuisat asiantuntijat eläkelaitoksista ja ETK:sta.

Lämpimät kiitokset kaikille oppaan valmistumista edesauttaneille työtovereille ja eläkelaitosten asiantuntijoille arvokkaista kommentteista.

Helsingissä 3.3.2005

Tekijät

SISÄLTÖ

Johdanto	11
Laskentasäännöt 31.12.2004 saakka	11
Laskentasäännöt 1.1.2005 alkaen	12
1 TEL-ELÄKE	14
1.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot	14
1.1.1 Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot	14
1.1.2 Sosiaalietuuksien perusteena olevat ansiot	14
1.1.3 Eläkesuhteen ansiot	14
1.2 Indeksiturva	15
1.3 Eläkkeen perusteena olevat ansiot	17
1.3.1 Eläkkeen perusteena olevat ansiot 2005 alkaen	17
1.3.2 Eläkepalkka vuoden 2004 säännösten mukaan	18
Eläkepalkan laskenta	18
Siirtymäkausi	21
Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan	24
1.4 Työeläkelisä	24
1.5 Vanhuuseläke	26
1.5.1 Oikeus vanhuuseläkkeeseen	26
1.5.2 Varhennettu vanhuuseläke	27
1.5.3 Lykätty vanhuuseläke	27
1.5.4 Muun eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	28
1.5.5 Vanhuuseläkkeen määrä	29
Eläkkeen karttuminen ajalta ennen 2005	29
Eläkkeen karttuminen työansioista	30
Henkilö 18–52 vuotta	30
Henkilö 53–62 vuotta	30
Henkilö 63–68 vuotta	30
Työansioden jaksottaminen	30
TEL-työntekijä on täyttänyt eläkeiän ennen 1.1.2005	31
Eläkkeen karttuminen vuoden 2004 säännösten mukaan lasketusta eläkesuhteesta	31
Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkesuhteesta	31
Eläkkeen karttuminen työstä eläkkeen rinnalla	32
TEL-suojaosuuden laskeminen	32
1.6 Työkyvyttömyyseläke	34
1.6.1 Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen	34
1.6.2 Tuleva aika	35
Tulevan ajan oikeus	36
Tulevan ajan liittäminen	37
Rinnakkainen työskentely ja tuleva aika	38

1.6.3 Eläkelajit.....	39
Kuntoutustuki	39
Yksilöllinen varhaiseläke (YVE).....	41
Kuntoutuskorotus.....	42
Kuntoutusraha.....	43
Kuntoutusavustus.....	43
1.7 Työttömyyseläke	43
1.7.1 Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma.....	44
1.7.2 Työttömyyseläkkeen määräytyminen	44
1.7.3 Tulevan ajan oikeus	45
1.7.4 Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä.....	45
1.8 Kertasuoritus ja viivästyskorotus.....	48
1.8.1 Kertasuoritus.....	48
1.8.2 Viivästyskorotus	49
2 LEL-ELÄKE	50
2.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot	50
2.2 Eläkkeen karttuminen	50
2.3 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot.....	51
2.4 Eläkelajit.....	52
3 TaEL-ELÄKE	55
3.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot	55
3.2 Eläkkeen karttuminen	56
3.3 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot.....	56
3.4 Eläkelajit.....	57
4 MEL-ELÄKE	60
4.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot	60
4.2 Eläkkeen karttuminen	60
Henkilö 18–52 vuotta	60
Henkilö 53–62 vuotta	60
Henkilö 63–68 vuotta	60
Tuleva aika	61
4.3 Eläkelajit.....	61
4.3.1 Vanhuuseläke.....	61
4.3.2 Varhennettu vanhuuseläke.....	61
5 YEL-ELÄKE.....	65
5.1 Eläkkeen perusteena oleva työtulo	65
5.1.1 YEL-joustopmaksu	66
Joustop vähimmäis- ja enimmäismäärät	67
Kokonaistyötulo ja joustopmaksu.....	67

5.2 Eläkkeen karttuminen	68
5.2.1 Karttuminen työajalta	68
Yrittäjä 18–52 vuotta	68
Yrittäjä 53–62 vuotta	68
Yrittäjä 63–68 vuotta	68
Työtulonjaksotus eri karttumisprosenttien mukaisille jaksoille	69
Eläkkeen karttuminen 53 vuoden iän täyttämivuodelta, jos kyseisenä vuonna on joustettu	70
5.2.2 Karttuminen eläkkeen rinnalla	70
5.2.3 Karttuminen osa-aikaeläkkeen rinnalla	71
5.3 Eläkelajit	71
6 MYEL-ELÄKE	73
6.1 Eläkkeen perusteena oleva työtulo	73
Tulevan ajan työtulo	74
6.2 Eläkkeen karttuminen	74
6.3 Eläkelajit	74
7 OSA-AIKAELÄKE	77
7.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset	77
7.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma	77
7.3 Vakiintunut ansiotasoa vuonna 2005 alkavissa osa-aikaeläkkeissä	78
7.4 Ansionalenema	79
7.5 Osa-aikaeläkkeen määrä	79
7.6 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta	81
7.7 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke	82
7.7.1 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneet	82
7.7.2 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneet	82
7.7.3 Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen	82
8 PERHE-ELÄKE	87
8.1 Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset	87
8.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset	87
8.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset	88
8.2 Perhe-eläkkeen määrä	88
8.2.1 Leskeneläkkeen määrä	89
Eläkesovitus	89
8.2.2 Entisen puolison eläke	91
8.2.3 Lapseneläkkeen määrä	92
Täysorpo ⁹²	
8.2.4 Perhe-eläkkeen kertosuoritus	92
9 KOKONAISELÄKE	93
9.1 Peruseläkkeet	93

9.2	Ensisijaiset etuudet	93
9.3	Kansaneläke.....	94
9.4	Peruseläkkeen yhteensovitus vuoden 2004 säännösten mukaan.....	94
9.4.1	Yhteensovitusperuste	95
9.4.2	Yhteensovituksen ajankohta	96
9.4.3	Uusi yhteensovitus ennen 1.1.1996 myönnettyihin eläkkeisiin	96
9.4.4	Perhe-eläkkeiden yhteensovitus.....	96
9.5	Peruseläkkeen yhteensovitus vuoden 2005 säännösten mukaisesti	98
9.6	Rekisteröidyt TEL-lisäeläkkeet	99
9.6.1	Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen määrä	99
9.7	Vähimmäisetujen saamisen ehtoja koskevat parannukset.....	100
9.7.1	Alennettu eläkeikä	100
9.7.2	Vuoden 2005 lakimuutokseen liittyvä alennetun eläkeiän siirtymäsäännös	100
9.7.3	Perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset.....	102
10	EU/ETA- ELÄKKEENLASKENTA	103
10.1	Kansallinen eläke	103
10.2	Teoreettinen eläke	104
10.3	Pro rata -eläke.....	105
10.4	Korotettu karttuma	106
10.5	Perhe-eläke.....	108
10.5.1	Leskeneläke	109
10.5.2	Lapseneläke	109
11	LISÄESIMERKKEJÄ	111
11.1	Tasoituspalkka.....	111
11.2	Lapsenhoitoajan eläkepalkka.....	112
11.3	TEL-suojaosuus.....	113
11.4	TEL-vanhuuseläke.....	118
11.5	Perhe-eläkkeen yhteensovitus	122
11.6	Yhteensovitus	123
	LIITE 1 Indeksit, palkkakerroin ja vähennyskerroin.....	125
	LIITE 2 Lapsikorotusprosentit.....	126
	Eläkesovitettu leskeneläke vuonna 2005.....	126
	LIITE 3 Työeläkelisään oikeuttavat ja jälkikarenssiaikaa jatkavat etuudet sekä niiden enimmäispäivät kuukaudessa.....	127
	LIITE 4 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta.....	129

LIITE 5 LEL:n ja TaEL:n ansiomäärät.....	132
LIITE 6 TEL:n, YEL:n ja MYEL:n piiriin kuulumisen rajat.....	133
Liite 7 Työttömyyseläke 2005 eläkeuudistuksessa	135
LIITE 8 VEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin	136
LIITE 9 KuEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin	138
LIITE 10 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset eri lakien mukaan	140
LIITE 11 Alennetun eläkeiän kertoimet	141
LIITE 12 Kertasuorituskertoimet.....	142
LIITE 13 Ansaintarajat eläkkeellä ollessa	143
LIITE 14 Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset 1.1.2005.....	144

Johdanto

Suomen eläkejärjestelmä koostuu työeläke- ja kansaneläkejärjestelmästä. Työeläkejärjestelmästä saavat eläkettä ne, jotka ovat olleet työeläkelakien mukaisessa työ- tai virkasuhteessa tai toimineet yrittäjinä. Kansaneläkettä maksetaan Suomessa asuneille asumisajan mukaan.

Työeläkkeitä voidaan ansaita sekä julkisella että yksityisellä puolella. Yksityisen puolen eläkelajeja ovat

- työntekijäin eläkelaki (TEL)
- lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL)
- taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL)
- merimieseläkelaki (MEL)
- yrittäjien eläkelaki (YEL) ja
- maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL)

Julkisella puolella eli valtiolla (VEL) ja kunnilla (KuEL), Ahvenanmaan maakuntahallituksella, Suomen pankilla, Kansaneläkelaitoksella sekä luterilaisella kirkolla (KiEL) ja ortodoksisella kirkolla (OrtKL) on omat eläkelakinsa tai eläkesääntönsä. Urheilijoiden eläketurva on järjestetty erillisellä lailla urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta.

Eläkelajit ovat vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke, työttömyyseläke, osa-aikaeläke ja perhe-eläke. Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhennettuna tai lykättynä. Työkyvyttömyyden perusteella myönnetään työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke ja määräaikainen kuntoutustuki ja osakuntoutustuki sekä yksilöllinen varhaiseläke. Perhe-eläke myönnetään lesken- tai lapseneläkkeenä ja jossain tapauksissa entisen puolison eläkkeenä.

Tässä oppaassa käsitellään vain yksityisen puolen eläkelajeja ja ne laskentasäännöt, jotka vaikuttavat eläkkeisiin joiden eläketapahtuma on vuonna 2005. Työeläkeuudistus ei kokonaisuudessaan vaikuta vielä vuonna 2005 myönnettäviin eläkkeisiin. Vuonna 2005 myönnetään puhtaasti 2005 säännösten mukaisina vanhuuseläkkeet. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeet, joiden eläketapahtuma on vuonna 2005, lasketaan täysin vuoden 2004 säännösten mukaan.

Laskentasäännöt 31.12.2004 saakka

Vuoden 2004 laskentasääntöjä käytetään vanhuuseläkettä laskettaessa 31.12.2004 saakka. Sen sijaan työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeet, joiden eläketapahtuma on vuonna 2005, laske- taan vielä täysin vuoden 2004 säännösten mukaan.

Vuoden 2004 säännösten mukaan työntekijä oli vakuutettava sen vuoden alusta, jolloin hän täytti 14 vuotta. TEL-vakuutusmaksujen maksaminen päättyi 65-vuotispäivään, mutta LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut oli maksettava myös yli 65-vuotiaista työntekijöistä vaikka työntekijälle ei enää karttunut uutta eläkettä yli 65-vuotiaana tehdystä työstä. Yrittäjä oli vakuuttamisvelvol- linen 18 ja 65 ikävuoden välillä.

TEL-, YEL-, MYEL-eläkkeen karttuminen alkoi työntekijän 23-vuotispäivästä ja LEL- ja TaEL-eläkkeen karttuminen 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta. MEL:ssä eläkkeen kart- tumiselle ei ollut alarajaa. Eläkettä karttui 1,5 prosenttia vuodessa.

Sekä työntekijän että yrittäjän eläkkeen karttumisprosentti oli 2,5 sen vuoden alusta, jona henkilö täytti 60 vuotta. Tulevan ajan ja eläkesuhteen karttumisprosentit olivat 1,5 vuodessa 50-vuotispäivään asti, 1,2 vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään ja 0,8 vuodessa 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä eläkeiän täyttämiseen, enintään 65 vuoden iän täyttämispäivään. Tulevalta ajalta ja eläkesuhteesta karttui eläkettä kuitenkin 1,5 prosentin mukaan, jos vuonna 1942 tai sitä ennen syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Työskentely täysitehoisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä oloaikana ei kartuttanut eläkettä.

TEL-eläke laskettiin jokaisesta työsuhteesta erikseen työsuhteen keston ja eläkepalkan perusteella. Eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen kymmenen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. LEL:n ja TaEL:n ansaittu eläke laskettiin alemman rajamäärän ylittävistä ansioista ja tulevan ajan eläke ylemmän rajamäärän ylittävistä ansioista. Eläkettä laskettaessa eläkepalkka ja LEL- ja TaEL-ansiot tarkistettiin työikäisen TEL-indeksillä ja niistä vähennettiin 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaxiprosenttia vastaava määrä (PTEL-vähennys). Yrittäjien eläke laskettiin indeksillä tarkistetusta eläkkeen perusteena olevasta työtulosta.

Eläke yhteensovitettiin eli rajattiin 60 prosenttiin yhteensovitusperusteesta.

Varhennettu vanhuuseläke myönnettiin aikaisintaan 60 vuoden iässä. Eläkettä vähennettiin jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä varhennettiin ennen eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua. Varhennusvähennysprosentti oli 0,4 prosenttia kuukaudessa ja se laskettiin eläkkeelle siirtymishetkeen mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä.

Jos henkilö lykkäsi vanhuuseläkkeelle siirtymistään yli 65 vuoden iän täyttämisen, yhteensovitettuun vanhuuseläkkeeseen laskettiin lykkäyskorotus. Korotus oli 0,6 prosenttia eläkkeen määrästä kuukautta kohden.

Työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusajoilta eläkettä karttui työeläkelisän kautta.

Laskentasäännöt 1.1.2005 alkaen

Vuoden 2005 laskentasääntöjä sovelletaan vanhuuseläkkeisiin vuodesta 2005 alkaen sekä työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeisiin joiden eläketapahtuma on vuonna 2006 tai sen jälkeen.

TEL:iin, LEL:iin, TaEL:iin, MEL:iin YEL:iin, ja MYEL:iin 1.1.2005 voimaan tulleiden muutosten mukaisesti eläke lasketaan koko työuran ansioiden ja iän mukaan porrastettujen karttumisprosenttien perusteella. Työeläkettä karttuu kaikesta työnteosta 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Myös vakuuttamisvelvollisuus noudattaa näitä rajoja.

Eläkettä laskettaessa aikaisempien vuosien ansiot korotetaan eläkkeen alkamishetken tasoon sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamalla palkkakertoimella, jossa palkkojen muutosten osuus on 80 prosenttia ja hintojen muutosten 20 prosenttia.

Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä joustavasti 62 ja 68 ikävuoden välillä. 63–68-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyvälle maksetaan siihen mennessä koko työuran ajalta karttunut eläke ilman varhennusvähennystä. Varhennettun vanhuuseläkkeen ikäraja on 62 vuotta ja varhennusvähennys 0,6 prosenttia kutakin varhentamiskuukautta kohden. Varhennusvähennys lasketaan 63 vuoden ikää edeltäviltä kuukausilta. Jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin 68 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, korotetaan eläkettä 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkaminen lykkääntyy.

Varttuneessa iässä tehtyjen työvuosien osuutta eläkkeen kertymässä painotetaan siten, että eläke karttuu vuosityöansioista 1,5 prosentin mukaisesti 53 ikävuoden täyttämiskauden loppuun asti, jonka jälkeen prosentti nousee kymmeneksi vuodeksi 1,9:ään. Ikävuoden 63 jälkeen karttumisprosentti on 4,5. Eläkkeen aikaisista ansioista eläkettä karttuu pääsääntöisesti 1,5 prosenttia vuodessa. Kuitenkin, jos yrittäjä siirtyy vanhuuseläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle tai jää vanhuuseläkkeelle rekisteröidyn lisäturvan alennetussa eläkeiässä, YEL:n ja MYEL:n mukainen vakuuttamisvelvollisuus ja eläkkeen karttuminen päättyy. Yrittäjä voi kuitenkin vakuuttaa itsensä vapaaehtoisesti YEL:n tai MYEL:n mukaan. Jos lisäturvan eläkeikä on alle 60 vuotta, yrittäjä on vakuuttamisvelvollinen yritystoiminnastaan 60 vuoden ikään asti YEL:n perusturvan osalta.

Vuoden 2005 säännösten mukaisesti myönnettävät työeläkkeet yhteensovitetaan vain liikenne- ja tapaturmavakuutuslain mukaisten korvausten kanssa.

Vuoden 2005 alusta eläkettä karttuu myös laissa (TEL 6 a §:ssä) tarkemmin määritellyistä sosiaalietuuksien perusteena olevista työ- ja ansiotuloista. Myös tutkintoon johtanut opiskelu ja alle kolmevuotiaan lapsen hoito kartuttaa eläkettä. Sosiaalietusjaksoilta karttuu vanhuuseläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 18–68 vuoden välillä, työttömyyspäivärahaajakoilta 18–63 vuoden välillä.

Vuoden 2005 säännökset koskevat työntekoa vuoden 2005 alusta lähtien. Ennen vuotta 2005 alkaneet työsuhteet päätetään teknisesti vuoden 2004 lopussa ja niistä siihen mennessä karttunut eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaisesti (2004 vapaakirja).

Muu kuin osa-aikaeläke lasketaan kuitenkin sekä vuoden 2005 että vuoden 2004 säännösten mukaan sellaisista TEL-työsuhteista, jotka ovat voimassa 1.1.2005 ja jatkuvat yhtäjaksoisesti eläketapahtumaan saakka (suojattu työsuhde). Edellytyksenä kahden laskutavan soveltamiselle on, että eläketapahtuma sattuu viimeistään vuonna 2011. Tällaisesta suojatusta työsuhteesta karttunutta eläkettä vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen ei katsota katkenneen 31.12.2004.

Ennen vuotta 1945 syntyneillä työntekijöillä on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen edelleenkin aikaisintaan 60 vuoden iässä. Ennen 62 vuoden iän täyttämistä alkava varhennettu vanhuuseläke varhennetaan vuoden 2004 säännösten mukaisesti.

1 TEL-ELÄKE

Työntekijäin eläkelaki, TEL, tuli voimaan 1.7.1962, mutta sitä sovelletaan jo lain antamispäivänä 8.7.1961 ja sen jälkeen voimassa olleisiin työsuhteisiin. Lain piiriin kuuluu yksityisessä työsuhteessa oleva työntekijä, jonka työansio on ainakin työsuhteen ensimmäisenä täytenä kuukautena vähintään 235,76 euroa/kk vuonna 2005 (15,14 euroa vuoden 1966 tasossa), jonka työsuhde on kestänyt vähintään kuukauden ja se on jatkunut 1.1.2005 alkaen 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden lopun välisenä aikana.

1.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

1.1.1 Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Vuosityöansioina otetaan huomioon normaalin aika- ja urakka palkan lisäksi mm. palvelurahat, luontoisedut, erilaiset lisät ja korvaukset, lomarahat, palkkaturvan mukaiset korvaukset, tulospalkkiot, työntekijälle otetun säästöhenkivakuutuksen ja eräin edellytyksin yksilöllisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut. 1.1.2005 alkaen eläkettä laskettaessa otetaan huomioon myös työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus. Tarkemmin asiasta eläkkeen perusteena olevat ansiot ohjeistossa.

Vuosityöansioiden huomioon ottamista vuonna 2005 rajoittavat kuitenkin vielä eräät vuoden 2004 mukaiset säännökset. Työntekijäin eläkelaki ei edelleenkään koske työsuhdetta, jossa työansio asetuksella tarkemmin säädetyllä tavalla alittaa 235,76 euroa kuukaudessa (v.2005 tasossa). Työsuhteen on myös jatkuttava yhtäjaksoisesti vähintään yhden kuukauden kuuluakseen TEL:n piiriin.

TEL:n, LEL:n ja TaEL:n väliseen rajanvetoon eivät vuoden 2005 säännökset vaikuta.

1.1.2 Sosiaalietuuksien perusteena olevat ansiot

Vuoden 2005 alusta työeläkkeen karttumista sosiaalietuuksista laajennetaan. Eläkettä karttuu niiden työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusetuuksien perusteella, jotka tätä ennen ovat kartuttaneet eläkettä työeläkelisän muodossa. Eläkettä karttuu lisäksi mm. vanhempainpäivärahoista ja sairauspäivärahoista. Eläkkeisiin, joissa eläketapahtumapäivä on vuonna 2005 tai ennen, laskeaan sosiaalietuuksista karttunut eläke kuitenkin vielä työeläkelisän avulla.

1.1.3 Eläkesuhteen ansiot

Vuonna 2005 eläkkeelle jäävälle on voinut karttua eläkettä myös päättyneeltä täysitehoiselta eläkesuhdejaksolta. Työntekijän omaan ansiotyöhön perustuvia täysitehoisia eläkkeitä ovat tulevan ajan sisältävät työkyvyttömyyseläke, yksilöllinen varhaiseläke ja vuoden 1994 säännösten mukainen työttömyyseläke sekä vuoden 2000 säännösten mukainen lepäävän tulevan ajan työttömyyseläke.

Jos tällainen täysitehoinen eläke päättyy ennen eläkeikää esimerkiksi työhön menon vuoksi, syntyy täysitehoisesta eläkejaksosta vapaakirja. Sen suuruutta laskettaessa palkkana käytetään sen työsuhteen palkkaa tai yrittäjätuloa, jonka perusteella tämä täysitehoinen eläke on laskettu.

1.2 Indeksiturva

Vuodesta 2005 alkaen tarkistetaan palkkakertoimella työansiot ja työtulot sekä työeläkelaisissa säädettyt erilaiset rahamäärät. Nimestään ja indekseistä poikkeavasta muodostaan huolimatta palkkakertoimella tarkistaminen tapahtuu täysin samoin periaattein kuin indekseillä tarkistaminen. Vuonna 2004 palkkakerroin on muotoa 1,000. Ansiotason muutoksen paino kertoimessa on 0,8 ja hintatason muutoksen paino 0,2.

Palkkakertoimella tarkistaminen

$$\text{rahamäärä} \times \frac{\text{palkkakerroin maksuvuonna}}{\text{palkkakerroin lähtövuonna}}$$

Työeläkeindeksiä sovelletaan vuoden 2005 alusta kaikkien maksussa olevien eläkkeiden tarkistamiseen riippumatta eläkkeensaajan tai edunjättäjän iästä ja siitä, onko eläketapahtuma sattunut ennen vai jälkeen lain voimaantulon. Ansiotason muutoksen paino indeksissä on 0,2 ja hintatason muutoksen paino 0,8.

Työeläkeindeksillä tarkistaminen

$$\text{rahamäärä} \times \frac{\text{työeläkeindeksi maksuvuonna}}{\text{työeläkeindeksi lähtövuonna}}$$

Vuoden 2004 jälkeen **TEL-puoliväli-indeksiä** eli **työikäisen TEL-indeksiä** käytetään vielä työaikaisten ansioiden tarkistamiseen niissä tapauksissa, joissa eläke tulee laskettavaksi vuoden 2004 säännöin. Näitä tilanteita varten myös työeläkelaisissa mainitut rahamäärät tarkistetaan TEL-puoliväli-indeksillä, vaikka vuoden 2004 jälkeen rahamäärät pääsääntöisesti tarkistetaankin palkkakertoimella. Myös vuoden 2004 säännösten mukaan lasketut vapaakirjat korotetaan vuoden 2004 tasoon puoliväli-indeksillä ja sen jälkeen palkkakertoimella, jos eläke lasketaan vuoden 2005 säännöksiin.

Tarkistaminen, kun indeksisarja vaihtuu

$$\text{rahamäärä} \times \frac{\text{työikäisen indeksi vuonna 2004}}{\text{työikäisen indeksi lähtövuonna}} \times \frac{\text{palkkakerroin maksuvuonna}}{\text{palkkakerroin vuonna 2004}}$$

Indeksitarkistus siis suoritetaan siten, että tarkistettava rahamäärä kerrotaan sen vuoden kertoimella/indeksipisteluvulla, johon rahamäärä halutaan muuttaa ja jaetaan sen vuoden kertoimella/indeksipisteluvulla, josta tämä rahamäärä halutaan muuttaa (lähtövuosi).

Eläkkeisiin tehdään indeksitarkistus vuosittain 1. tammikuuta lukien. Palkkakertoimen ja työeläkeindeksin arvot seuraavalle vuodelle sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa lokakuussa. Vuoden 2005 palkkakerroin on 1,028, työeläkeindeksi on 2047 ja TEL-puoliväli-indeksi 2191.

Esimerkki 1.1 Indeksiesimerkkejä

A) Vapaakirjan ansaittu eläke on 250 euroa/kk vuoden 2002 tasossa. Tarkistus vuoden 2005 tasoon tapahtuu seuraavasti:

$$250 \times \frac{2151}{2054} \times \frac{1,028}{1,000} = 269,14 \text{ euroa/kk}$$

B) Vuoden 2004 vapaakirja on 2 000 euroa/kk vuoden 2004 tasossa. Tarkistus vuoden 2005 tasoon tapahtuu seuraavasti:

$$2000 \times \frac{1,028}{1,000} = 2056 \text{ euroa/kk}$$

C) Eläkkeen indeksointi:

Työkyvyttömyyseläke on alkanut vuonna 2003.

Työkyvyttömyyseläke on 977,68 euroa/kk vuoden 2003 työikäisen indeksissä (2103). Se korotetaan vuoden 2004 työikäisen indeksiin (2151)

$$977,68 \times \frac{2151}{2103} = 1\,000 \text{ euroa/kk}$$

Vuonna 2005 tämä työkyvyttömyyseläke on:

$$1000 \times \frac{2047}{2028} = 1009,37 \text{ euroa/kk}$$

Jakajana käytetään lähtövuoden eläkeikäisenindeksiä. Maksussa olevaa eläkettä korotetaan aina seuraavaan vuoteen, eli lähtövuosi ja maksuvuosi ovat peräkkäisiä vuosia.

Esimerkki 1.2 Palkkakertoimella tarkistaminen

Työntekijä on syntynyt 14.6.1947. Hänellä on ansioita vuosilta 2006–2010 ja hän jää eläkkeelle 1.7.2010. Esimerkki on laskettu käyttäen vuonna 2004 oletettua palkkakertoimen kehitystä.

Vuosi	Palkkakerroin	Vuosiansiot ansaintavuonna
2006	1,060	3 108 euroa
2007	1,093	10 160 euroa
2008	1,127	9 410 euroa
2009	1,162	11 400 euroa
2010	1,198	7 210 euroa

Ansaittua eläkettä laskettaessa vuosiansiot tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden 2010 tasoon palkkakertoimella (kaikki ansiot vuoden 2004 jälkeen).

2006:	$\frac{1,198}{1,060}$	x 3 108 euroa	= 3 512,63 euroa
2007:	$\frac{1,198}{1,093}$	x 10 160 euroa	= 11 136,03 euroa
2008:	$\frac{1,198}{1,127}$	x 9 410 euroa	= 10 002,82 euroa
2009:	$\frac{1,198}{1,162}$	x 11 400 euroa	= 11 753,18 euroa
2010:			= 7 210,00 euroa

Palkkakertoimella tarkistamisen jälkeen karttunutta eläkettä laskettaessa ansioista tehtäisiin vielä työntekijän eläkemaksuprosenttia vastaava vähennys.

1.3 Eläkkeen perusteena olevat ansiot**1.3.1 Eläkkeen perusteena olevat ansiot 2005 alkaen**

Eläke lasketaan 1.1.2005 alkaen kunkin vuoden työansion ja karttumisprosentin perusteella. Vuoteen 2005 asti eläke lasketaan työsuhdekohtaisesti. Kaikki työsuhteet katkaistaan teknisesti vuoden 2004 loppuun ja siihen mennessä karttunut, vuoden 2004 säännösten mukainen eläke (vuoden 2004 vapaakirja) talletetaan Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriin.

Eläkettä laskettaessa vuosityöansiot tarkistetaan eläkkeen alkamishetken tasoon palkkakertoimella vuodesta 2004 eteenpäin, kun eläke lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan. Kun eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan, ansiot tarkistetaan TEL-puoliväli-indeksillä. Palkkakertoimella (vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa puoliväli-indeksillä) tarkistetuista ja kahden desimaalin tarkkuuteen pyöristetyistä työansioista tehdään työntekijäin eläkemaksuprosenttia vastaava vähennys (PTEL-vähennys), myös kahden desimaalin tarkkuudella. Vähennyksen määrä saadaan kertoimen perusteella, joka ilmoitetaan vuosittain ETK:n tiedotteella. Vähennys tehdään ensimmäisen kerran vuoden 1996 ansioista. Vähennykset ovat

liitteenä. Ansiot oikeuttavat eläkkeeseen, jos ne ylittävät alarajan ennen maksun vähentämistä (A2/92 A 47/92, A 65/93).

PTEL-vähennyksen suuruus riippuu 1.1.2005 alkaen työntekijän iästä. Vähennys 53 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta on 19/15-kertainen alle 53-vuotiaiden eläkemaksuun verrattuna. PTEL-vähennys tehdään myös eläkkeen rinnalla saaduista työansioista.

1.3.2 Eläkepalkka vuoden 2004 säännösten mukaan

Työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosiloman korvausta ei oteta mukaan eläkepalkkaa laskettaessa vuoden 2004 loppuun. Vuoden 2004 jälkeen niissä tapauksissa, joissa eläkepalkka lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan, vuosilomakorvaus otetaan huomioon 1.1.2005 alkaen.

Esimerkki 1.3 Työntekijän työeläkemaksun vaikutus eläkepalkan laskentaan mukaan otettavien vuosien ansioihin

Työntekijän ansiot vuosina 1996–2001 vuoden 2001 työikäisen indeksissä ovat:

v. 1996	20 700 euroa
v. 1997	21 100 euroa
v. 1998	22 300 euroa
v. 1999	23 500 euroa
v. 2000	24 300 euroa
v. 2001	26 000 euroa

Eläkepalkan laskennassa käytetään ansioita, joista tehdään työntekijän työeläkemaksuvähennys seuraavasti:

v. 1996	$20\,700 - (20\,700 \times 0,0343) = 20\,700 - 710,01 = 19\,989,99$ euroa/v
v. 1997	$21\,100 - (21\,100 \times 0,045) = 21\,100 - 949,50 = 20\,150,50$ euroa/v
v. 1998	$22\,300 - (22\,300 \times 0,047) = 22\,300 - 1\,048,10 = 21\,251,90$ euroa/v
v. 1999	$23\,500 - (23\,500 \times 0,047) = 23\,500 - 1\,104,50 = 22\,395,50$ euroa/v
v. 2000	$24\,300 - (24\,300 \times 0,047) = 24\,300 - 1\,142,10 = 23\,157,90$ euroa/v
v. 2001	$26\,000 - (26\,000 \times 0,045) = 26\,000 - 1\,170,00 = 24\,830,00$ euroa/v

Eläkepalkan laskenta

Eläkepalkan laskenta muuttui vuoden 1996 alusta. Aikaisemmin eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen neljän viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella (ks. Liite 4). Vuodesta 1996 lähtien eläkepalkka lasketaan enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen keskikuukausiansioiden perusteella. Laskenta muuttuu kuitenkin asteittain siirtymäkauden aikana, jolloin vuosina 1996–2004 eläkepalkkaa laskettaessa voimassa ovat sekä vuodesta 1996 alkaen voimassa olevat laskentasäännöt että aikaisemmat laskentasäännöt ajalta ennen vuotta 1996.

Pitkissä, yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa eläkepalkan laskentaan ei oteta eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta mukaan, mikäli se on vajaa vuosi. Työsuhte on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy tai eläketapahtuma sattuu 30. tai 31.12. Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa sen sijaan otetaan myös vajaa päättymisvuosi mukaan laskentaan.

Vanhuuseläkkeeseen päättyvissä työsuhteissa eläkepalkkaa laskettaessa työsuhteen katsotaan päättyneen eläkeiän täyttämispäivänä, vaikka työsuhde ja palkan maksaminen jatkuisikin pidempään. Ansiot ositetaan eläkeiän täyttämispäivään. Vain silloin, kun henkilö täyttää vanhuuseläkeiän 30. tai 31.12, ko. vuoden ansiot otetaan kokonaan mukaan laskentaan.

Ansiot otetaan huomioon myös ajalta ennen 23 ikävuoden täyttämistä, jos ansiovuodet eläkepalkan laskentasääntöjen mukaisesti kuuluvat eläkepalkan laskentaan.

Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien valintavuosien keskiarvosta, jätetään pois eläkepalkan laskennasta.

Niitä enintään 10 vuotta, jotka valitaan eläkepalkan laskennan perusteeksi, kutsutaan valintavuosiksi. Laskentavuosia ovat sellaiset vuodet, joiden keskiarvona eläkepalkka lopulta lasketaan, kun valintavuosista on poistettu ne enintään kolmasosa valintavuosista, joina ansiot ovat alle 50 % kaikkien valintavuosien keskiarvosta. Vuosia jätetään pois järjestyksessä pienimmän ansion vuodesta alkaen seuraavan taulukon mukaisesti. (A 45/95, A 49/96)

Taulukko 1.1 1/3-säännön soveltaminen

Valintavuosien lukumäärä	Poisjätettäviä vuosia enintään
1–2	0
3–5	1
6–8	2
9–10	3

Valintavuosien ansiot tarkistetaan indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon, jonka jälkeen näistä indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään kyseisten vuosien työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

Kuukausitasoinen eläkepalkka lasketaan siten, että indeksillä tarkistetut, työeläkemaksulla vähennetyt laskentavuosien ansiot lasketaan yhteen, summa jaetaan näiden vuosien työsuhdepäivien (vuodessa enintään 360) yhteenlasketulla lukumäärällä ja osamäärä kerrotaan 30:llä.

Esimerkki 1.4 Eläkepalkka, kun työsuhde alkanut vuoden 1995 jälkeen

Työsuhdeaika on 1.6.1996–15.2.2003. Ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty kyseisten vuosien työntekijän työeläkemaksua vastaava vähennys.

Valintavuosiin tulevat mukaan työsuhteen päättymisvuotta edeltäneet korkeintaan 10 kalenterivuotta, tässä tapauksessa seitsemän vuotta.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa/kk
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2000	7 500	360	625,00
2001	5 000	360	416,67
<u>2002</u>	<u>28 000</u>	<u>360</u>	<u>2 333,33</u>
	113 500	2370	

50 %:n vertailua varten on laskettava valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio.

$$30 \times \frac{113\,500}{2370} = 1\,436,71 \text{ euroa/kk}$$

50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta: $0,5 \times 1\,436,71 = 718,36$ euroa/kk.

Ansiot vuosilta 2000 ja 2001 ovat alle 50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta. Seitsemästä vuodesta voidaan jättää pois enintään kaksi alle 50 %:n vuotta, joten kumpikin näistä vuosista jätetään pois eläkepalkan laskennasta. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1996–1999 ja 2002 ansioiden keskimääränä.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa/kk
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
<u>2002</u>	<u>28 000</u>	<u>360</u>	<u>2 333,33</u>
	101 000	1650	

Laskentavuosien keskimääräinen kuukausiansio (eläkepalkka) on

$$30 \times \frac{101\,000}{1650} = 1\,836,36 \text{ euroa/kk.}$$

Siirtymäkausi

Vuoden 1996 eläkepalkan laskentamuutos tulee voimaan asteittain. Siirtymä kautena ovat voimassa sekä vuonna 1996 voimaantulleet että tätä edeltävät laskentasäännöt, jos työsuhde jatkuu yli 1.1.1996 ja eläketapahtuma on ennen vuotta 2006.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla enintään neljä, vuodet 1992–1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Jos valintavuosia ajalta ennen vuotta 1996 on neljä, laskentavuosiin otetaan mukaan ne kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Silloin, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 1.1.–29.12.1996, eläkepalkka lasketaan aikaisemmillä säännöillä neljästä viimeisestä vuodesta (1992–1995) kahden ansioiltaan keskimmäisen vuoden keskikuukausiansiona. Vuotta 1996 ei oteta mukaan laskentaan, koska eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta ei oteta eläkepalkan laskentaan pitkissä työsuhteissa. Kun eläketapahtuma sattuu tai yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde päättyy 30.12.1996–29.12.1997 (tai tehdään automaattinen katkaisu), valintavuosia ovat vuodet 1992–1996. Laskentavuosia ovat tällöin kaksi keskimmäistä vuotta ajalta 1992–1995 sekä vuosi 1996. Näin laskentaan tulee mukaan aina vuosi lisää siihen asti kunnes valintavuosia on 10.

Jos ajalta ennen 1.1.1996 valintavuosiin tulee mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti ikään kuin työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa: kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi. Jos työsuhde on kestänyt alle kuukauden vuoden 1995 puolella ja työsuhde jatkuu yli vuodenvaihteen, ei työsuhteen ansioita vuodelta 1995 oteta mukaan eläkepalkan laskentaan.

Valintavuosia voi olla enintään 10, joten siinä vaiheessa siirtymäkautta, kun vuoden 1995 jälkeisiä valintavuosia on seitsemän, voidaan ajalta ennen 1.1.1996 ottaa valintavuosiin mukaan enää kolme vuotta. Laskentavuosiin siltä ajalta tulevat mukaan silloin ne kaksi vuotta, joiden indeksitarkistettujen ansiot ovat korkeimmat. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on kahdeksan, voi ajalta ennen 1.1.1996 tulla mukaan kaksi valintavuotta, jotka ovat samalla myös laskentavuosia. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on 10, ei vuosia ajalta ennen 1.1.1996 oteta enää mukaan.

Esimerkki 1.5 Eläkepalkan laskenta siirtymäkaudella

Työsuhdeaika on 1.1.1990–30.9.2001. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa/kk
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300

Eläkepalkan laskentaan otetaan ajalta ennen vuotta 1996 mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 sekä vuodesta 1996 alkaen kaikki vuodet 1996–2000.

1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300
	166 200	2520	

Eläkepalkka on $30 \times \frac{166\,200}{2520} = 1\,978,57$ euroa/kk.

Kun siirtymäkaudella sovelletaan 1/3-sääntöä, vuotta 1996 edeltäviä valintavuosia käsitellään hieman eri tavalla kuin vuoden 1996 ja sen jälkeisiä valintavuosia. Ensin valitaan ne vuodet, joiden ansioista keskiarvo 50 %:n rajaa varten lasketaan. Ennen vuotta 1996 otetaan vain laskentavuodet, joita voi olla enintään kaksi, kun taas vuoden 1996 ja sen jälkeiseltä ajalta otetaan kaikki valintavuodet tämän keskiarvon laskentaan. Näin valittuja vuosia kutsutaan keskiarvon laskentavuosiksi. Keskiarvon laskentavuosien lukumäärän perusteella määritellään se kolmasosa vuosia, jotka voidaan vähentää. Alle 50 %:n vuosia voidaan vähentää kuitenkin vasta vuodesta 1996 alkaen. Ensimmäisen kerran alle 50 %:n vuosia voi vähentää, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 30.12.1996.

Esimerkki 1.6 Alle 50 %:n ansiovuosien vähentäminen

Työsuhdeaika on 1.6.1980–17.2.2000. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa/kk
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150

Laskentavuosiin otetaan mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 ajalta ennen 1.1.1996. Lasketaan keskiarvon laskentavuosien ansioista keskiarvo 50 %:n vertailua varten. Vajaata vuotta 2000 ei oteta mukaan.

1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
	120 600	2160	

$$30 \times \frac{120\,600}{2160} = 1\,675,00 \text{ euroa/kk}$$

$$50\% \text{ :n raja: } 0,5 \times 1\,675,00 = 837,50 \text{ euroa/kk}$$

Ansiovuosista jätetään pois vuosi 1997. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1992 ja 1995 sekä 1996 ja 1998–1999 keskiarvona.

1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
	114 600	1800	

$$\text{Eläkepalkka on } 30 \times \frac{114\,600}{1800} = 1\,910 \text{ euroa/kk.}$$

Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan

Tasoituspalkka

Jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen, tulevan ajan eläkepalkka lasketaan tarkastelujaksolta useamman eläketapahtumaa edeltäneen työsuhteen eläkepalkkojen painotettuna keskiarvona, eli ns. tasoituspalkkana. Tarkastelujakso on jälkikärensiaika ja sitä edeltävä vuosi eli pääsääntöisesti kaksi vuotta.

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhteita otetaan huomioon tarkastelujaksolta täysinä kuukausina eläketapahtumasta taaksepäin työsuhteiden päättymisjärjestyksessä enintään 12 kuukautta. Tasoituspalkkaa laskettaessa otetaan huomioon sekä TEL:n ansiorajamäärän ylittävät että alittavat työsuhteet. Tasoituspalkkaan ei oteta mukaan 10-työsuhteita. Ks. lisäesimerkki 11.1. (A 14/89, A 20/98, LA 4/98)

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen

Eläkepalkka voidaan myös laskea muiden kuin pääsäännön mukaisten viimeisten vuosien ansiosta. Jos ansiot ovat esimerkiksi sairauden takia alentuneet merkittävästi siten, että eläkepalkka ei vastaa työntekijän vakiintunutta ansiotasoa, voidaan eläkepalkka tarkistaa eläketapahtuman yhteydessä harkinnanvaraisesti. Ansioiden alentumisella täytyy kuitenkin olla olennainen vaikutus (20 %) eläketurvaan, jotta harkinnanvaraista tarkistusta voidaan soveltaa. Harkinnanvaraisen tarkistamisen soveltamisraja on noussut asteittain vuodesta 1996 nykyiseen 20 prosenttiin. (A 7/89, A 30/93, A 45/95)

Harkinnanvaraista eläkepalkan tarkistusta voidaan soveltaa vuorotteluvapaan vuoksi silloin, kun työsuhte päättyy työntekijästä itsestään riippumattomista syistä. Osa-aika- ja vanhuuseläkkeelle siirryttäessä eläkepalkkaan ei sovelleta harkinnanvaraista tarkistusta vuorotteluvapaan vuoksi (A 17/96, LA 3/96). Harkinnanvarainen tarkistus voi tulla kyseeseen osa-aikalisää saaneen työntekijän eläkepalkkaan (A 6/98).

Lastenhoitoaika

Jos eläkepalkan määräämisen perusteena oleviin vuosiin sisältyy palkatonta lapsenhoitoaika, lasketaan eläkepalkka viimeisten sellaisten vuosien perusteella, joihin sitä ei sisälly. Eläkepalkka lasketaan kuitenkin normaalisäännön mukaan, jos se siten muodostuu suuremmaksi. Ks. lisäesimerkki 11.2. (A 26/90, A 45/95, A 23/97)

1.4 Työeläkelisä

Työeläkelisä on kerroin, jolla on korvattu työttömyysaika, sekä on yritetty turvata se, että työntekijä ei eläketurvan heikkenemisen pelossa epäröisi hakeutua kuntoutukseen, uudelleenkoulu-tukseen tai työkokeiluun. Työeläkelisän laskennasta on ohjeistettu viimeksi ETK:n yleiskirjeissä A 31/93 ja A 2/97 sekä laskentaoppaassa 2002. Niissä tapauksissa, jolloin työeläkelisä lasketaan vielä vuoden 2004 jälkeen, toimitaan näiden aikaisempien ohjeiden mukaisesti. Työeläkelisä lasketaan vielä vuoden 2004 jälkeenkin maksetuista sosiaalietuuspäivistä, kun erinäisten suoja-

säännösten vuoksi eläke lasketaan soveltaen täysin vuoden 2004 säännöksiä. Tarkemmin asiasta ohjeistossa eläkkeen karttumisen palkattomilta ajoilta.

Työeläkelisän laskennassa tarvitaan koko sen karttuneen työeläkkeen määrä, johon työeläkelisää sovelletaan. Vuoden 2004 säännösten mukaista eläkettä laskettaessa työeläkelisäkerroin lasketaan työeläkelisään oikeuttavien päivien perusteella, jotka muunnetaan etuuslajeittain kuukausiksi. Kertoimen laskennassa käytetään ennen vuotta 2005 voimassa olevan lain mukaan alla olevaa kaavaa. Eläke kerrotaan alla olevan kaavan tuloksella.

Työeläkelisän kaava vuoden 2004 säännösten mukaan:

$$\frac{\text{työeläkelisäkuukaudet ennen 1.1.97} + 0,8 \times \text{työeläkekuukaudet 1.1.97 alkaen}}{(\text{aika } 1.7.62/23 \text{ v.} - 65\text{v.})} - \text{työeläkelisäkuukausien summa}$$

Koska työeläkelisää kartuttava mahdollinen työskentelyaika ei vuoden 2004 loppuun mennessä voi koskaan olla alle 65-vuotiaalla vakuutetulla koko 23 ja 65 vuoden välinen aika, on työeläkelisän kaavaa muutettava vapaakirjauksen yhteydessä. Tämä mahdollinen työskentelyaika on silloin aika 23 vuoden iästä henkilön ikään 31.12.2004. Ikä lasketaan kuukauden tarkkuudella. Jos henkilö on jo täyttänyt 65 vuotta, eläke lasketaan 65 vuoden iässä, kuten yllä on kerrottu.

Työeläkelisän laskentaan sovelletaan 31.12.2004 vapaakirjauksessa seuraavaa kaavaa:

$$\frac{\text{työeläkelisäkuukaudet ennen 1.1.97} + 0,8 \times \text{työeläkelisäkuukaudet 1.1.97 alkaen}}{(\text{aika } 1.7.62/23 \text{ v.} - \text{hlön ikä kk } 31.12.2004/65 \text{ v.})} - \text{työeläkelisäkuukausien summa}$$

Vuonna 2005 tätä kaavaa sovelletaan vanhuuseläkettä laskettaessa.

Työeläkelisä lasketaan rekisteriin kertoimenä. Kun 2004 vapaakirjat on viety rekisteriin, vapaakirjojen perusteella lasketaan euromääräinen työeläkelisä. Euromääräinen työeläkelisä viedään rekisteriin siinä vaiheessa, kun uusi ansaintajärjestelmä on toiminnassa. Työeläkelisä lasketaan erikseen TEL:n, LEL:n ja TaEL:n osalta sekä erikseen YEL:n ja MYEL:n osalta. Työeläkelisäkerroin jää kuitenkin rekisteriin myös sen jälkeen kun euromääräinen työeläkelisä on laskettu ja viety rekisteriin.

Esimerkki 1.8 Työeläkelisä

Henkilö on syntynyt 17.3.1950. Hän on saanut ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa 120 päivää vuosina 1993 ja 1994 ja 93 päivää vuonna 1999. 31.12.2004 työeläkelisäkerroin saadaan seuraavasti:

$$120/22 = 5 \text{ kk}$$

$$93/22 = 4 \text{ kk}$$

Henkilön 23-vuotispäivästä 17.3.1973 on 381 täyttä kuukautta 31.12.2004 asti.

$$2004 \quad 12 \quad 31$$

$$\underline{1973 \quad 3 \quad 17}$$

31 v 9 kk 14 pv eli 381 kk

Työeläkelisäkerroin on siis

$$\frac{(5 + 0,8 \times 4)}{381 - 9} = \frac{8,2}{372} = 0,022043$$

Myös julkisen puolen eläkelaitokset käyttävät työeläkelisäkerrointa.

Jos vakuutettu on täysitehoisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä 31.12.2004, eläke päättyy ja myöhemmin myönnetään uusi eläke uusin perustein, 31.12.2004 mennessä karttunutta eläkettä laskettaessa otetaan huomioon myös eläketapahtumavuoden työeläkelisäpäivät. Työeläkelisäpäivien perusteella karttunutta eläkettä laskettaessa käytetään vapaakirjauksessa sovellettavaa kaavaa. Julkisen puolen 2004 vapaakirjan yhteensovituksessa eläketapahtumavuoden työeläkelisäpäivien perusteella karttuva eläke otetaan huomioon.

1.5 Vanhuuseläke**1.5.1 Oikeus vanhuuseläkkeeseen**

Vanhuuseläkkeelle työntekijällä on oikeus jäädä valintansa mukaan 63 ja 68 vuoden iän täyttämisen välisenä aikana. Vanhuuseläke voidaan myöntää aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhennettuna tai lykättynä.

TEL- ja MEL- työsuhteeseen perustuvan vanhuuseläkkeen myöntäminen edellyttää työsuhteen päättymistä. Vanhuuseläkkeen saaminen ei edellytä, että henkilö on ollut työsuhteessa väliittäen ennen eläkkeen hakemista.

Vanhuuseläkkeen eläketapahtuma on eläkkeelle siirtymistä edeltävän kuukauden viimeinen päivä. Vuoden 2005 säännösten mukaan määräytyvä vanhuuseläke voi alkaa aikaisintaan 1.2.2005.

Vanhuuseläke myönnetään aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan eläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Eläkettä ei

pääsääntöisesti myönnetä taannehtivasti hakemista edeltävältä ajalta. Jos eläkettä on haettu kolmen kuukauden kuluttua työsuhteen päättymisestä, eläke voidaan kuitenkin myöntää työsuhteen päättymistä lähinnä seuraavan kuukauden alusta. Ks. lisäesimerkki 11.4 TEL- vanhuuseläkkeen laskennasta.

1.5.2 Varhennettu vanhuuseläke

Työntekijällä on oikeus saada vanhuuseläke varhennettuna aikaisintaan 62 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Varhennettua vanhuuseläkettä pienennetään 0,6 % jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä alittaa 63 vuotta.

Vuonna 1944 ja sitä ennen syntyneillä on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen vuoden 2004 varhennussäännösten mukaan jo 60-vuotiaana. Jos tällainen suojasäännöksen piiriin kuuluva henkilö hakee varhennetun vanhuuseläkkeen alkavaksi ennen 62 vuoden iän täyttämistä, varhennus tehdään 2004 varhennussääntöjen mukaan. Jos hän hakee eläkkeen alkavaksi 62-vuotiaana, sovelletaan 2005 varhennussääntöjä.

Eläkkeen varhentamisesta johtuva vähennys jää eläkkeen määrään pysyvästi.

Esimerkki 1.9 Varhennettu vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 15.5.1943. Työsuhteika on 1.1.1996–30.6.2005. Työsuhteesta karttunut eläke on 451,25 euroa/kk (v.2005 tasossa). Aikaisemmista TEL-työsuhteista karttuneet eläkkeet ovat yhteensä 962,08 euroa/kk.

Eläketapahtumaan mennessä karttuneet eläkkeet ovat yhteensä
 $962,08 + 451,25 = 1\,413,33$ euroa/kk

Työntekijä ottaa vanhuuseläkkeen varhennettuna 1.7.2005 alkaen.

Varhennusvähennys on 0,6 %, varhennusaika 1.7.2005–31.5.2006 = 11 kk.

Varhennusprosentti on $11 \times 0,6 \% = 6,6 \%$.

Varhennusvähennys on $0,066 \times 1\,413,33 = 93,28$ euroa/kk.

Varhennettu vanhuuseläke 1.7.2005 alkaen on $1\,413,33 - 93,28 = 1\,320,05$ euroa/kk.

1.5.3 Lykätty vanhuuseläke

Eläkkeen karttuminen päättyy sen kuukauden lopussa, jona työntekijä täyttää 68 vuotta.

Jos työntekijä lykkää vanhuuseläkkeelle siirtymistä yli 68 vuoden iän täyttämisen, eläkkeeseen lisätään lykkäyskorotus sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jona työntekijä täyttää 68 vuotta. Korotus on 0,4 prosenttia eläkkeestä jokaiselta lykkäytyneeltä kuukaudelta.

Jos työntekijä on täyttänyt 65 vuotta ennen 1.1.2005 ja lykkää eläkkeelle siirtymistään 1.1.2005 jälkeen, eläke lasketaan täysin 2004 säännösten mukaisesti, lykätty eläke tarkistetaan työeläkeindeksillä eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Myös jos työntekijän työsuhde on päättynyt 65 vuoden iässä ennen 1.1.2005 ja hän hakee vanhuuseläkkeen vasta 68 vuoden täyttämisen jälkeen, eläke lasketaan, yhteensovitetaan ja lykätään vuoden 2004 säännösten mukaisesti. Jos

samalla työntekijällä on ollut uusi työsuhde 1.1.2005 jälkeen, mutta ennen 68 vuoden täyttämistä, ja hän hakee tästäkin työsuhteesta vanhuuseläkkeen lykättynä 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen, eläke tästä 1.1.2005 jälkeen alkaneesta työsuhteesta lasketaan ja lykätään vuoden 2005 säännösten mukaisesti.

Esimerkki 1.10 Lykätty vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 6.11.1939. Hänellä on kaksi työsuhdetta ajoilla 1.9.1960–30.11.2004 ja 1.2.2005–30.1.2008. Työntekijä jää vanhuuseläkkeelle 1.2.2008 alkaen. Eläke, yhteensovitus ja lykkäyskorotus lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan työsuhteen 1 osalta ja vuoden 2005 säännösten mukaan työsuhteen 2 osalta.

Työsuhde 1: Työsuhdeaika 1.9.1960–30.11.2004

65 vuoden iän täyttämispäivään mennessä karttunut yhteensovitettu TEL-eläke (vuoden 2008 tasossa) on 2 155,00 euroa/kk.

Lykkäysaika on 1.12.2004–31.1.2008 = 3 v 2 kk = 38 kk

Lykkäyskorotusprosentti on $0,6 \times 38 = 22,8 \%$.

Lykkäyskorotus on $0,228 \times 2\,155,00 = 491,34$ euroa/kk.

Työsuhde 2: Työsuhdeaika 1.2.2005–30.1.2008

Eläke ja lykkäyskorotus lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan. Karttunut eläke (vuoden 2008 tasossa) on 472,50 euroa/kk.

Lykkäysaika 1.12.2007–31.1.2008 = 2 kk

Lykkäysprosentti on $0,4 \times 2 = 0,8 \%$

Lykkäyskorotus $472,50 \times 0,8 \% = 3,78$ euroa/kk

Lykätty vanhuuseläke 1.2.2008 alkaen on $2\,155,00 + 491,34 + 472,50 + 3,78 = 3\,122,62$ euroa/kk.

1.5.4 Muun eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläkkeessä ja työttömyyseläkkeessä eläketapahtuma-ajankohta määrää pääsääntöisesti sen, sovelletaanko eläkettä määrättäessä vuoden 2004 vai vuoden 2005 säännöksiä ja näin ollen myös sen, missä iässä työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Kun työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on 31.12.2005 tai sitä ennen, muuttuu eläke vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä.

Osa-aikaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi riippuu työntekijän iästä. Vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneelle osa-aikaeläkettä maksetaan 68 vuoden iän täyttämiskuukauden lop-

puun. Osa-aikaeläkkeen saaja voi siirtyä hakemuksesta vanhuuseläkkeelle oman valintansa mukaan 63 ja 68 ikävuoden välissä tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle aikaisintaan 62 vuoden iässä. Vuonna 1946 tai sitä ennen syntyneelle maksetaan osa-aikaeläkettä 65 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Osa-aikaeläkkeellä oleva voi siirtyä vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana ilman varhennusvähennystä tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle 60 vuoden iästä alkaen, varhennus tehdään 65 vuoden iästä.

1.5.5 Vanhuuseläkkeen määrä

Eläkkeen karttuminen ajalta ennen 2005

Vuoden 2004 lopussa karttuneen eläkkeen määrä lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan kaikista tuona ajankohtana jatkuvista TEL-työsuhteista ja niistä muodostetaan vapaakirja (2004 vapaakirja). Karttuneen eläkkeen vapaakirjaaminen 31.12.2004 tapahtuu pääsääntöisesti samoin, kuin työsuhde päättyy eli vapaakirja muodostetaan päivätekniikan mukaan. Vapaakirja muodostetaan myös eläkkeen rinnalla olevista työsuhteista.

Eläkelaitos laskee 31.12.2004 mennessä karttuneen eläkkeen määrän viimeistään työsuhteen päättymisen yhteydessä. Vapaakirjan määrä lasketaan ja tallennetaan Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriin. Tätä vapaakirjaa tarvitaan eläketapahtumahetkellä lopullisen eläkkeen määrää laskettaessa sekä myös 31.12.2004 mennessä karttuneen työeläkelisän laskemista ja julkisen puolen vapaakirjan yhteensovittamista varten. Tarkemmin asiasta ohjeistossa vapaakirjaus 31.12.2004.

Työsuhteen eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti kymmenen viimeisen vuoden ansioiden perusteella, tai jos työsuhde on kestänyt enintään kymmenen vuotta, koko työsuhteen ansioiden perusteella. Koska vapaakirjaus tehdään 31.12.2004, eläkepalkan laskentaan otetaan mukaan myös vuoden 2004 ansiot. Eläkepalkan laskennassa voi olla enintään vuosien 1995–2004 ansiot. Jos työsuhteeseen on tehty automaattinen katkaisu ennen 1.1.2003, eläkepalkan laskennassa voi olla mukana palkkoja myös vuotta 1995 edeltäviltä vuosilta.

Lapsenhoitoajan eläkepalkan laskusääntö voi tulla sovellettavaksi vuoden 2004 lopun vapaakirjaa muodostettaessa.

Jos työsuhteeseen on tehty automaattinen katkaisu, se jää voimaan. Automaattinen katkaisu voidaan tehdä vielä vuoden 2003 lopussa. Sen jälkeen automaattinen katkaisu on mahdollista tehdä vain tilanteissa, joissa suojatusta työsuhteesta lasketaan TEL-suojaosuus tai suoja säännösten perusteella eläke lasketaan vuoden 2004 säännöksiin.

Jos työsuhteeseen on tehty automaattinen katkaisu, vapaakirjauksen yhteydessä verrataan automaattisesti katkaistusta ja sen jälkeisestä, 31.12.2004 päätetystä työsuhdejaksosta karttuneen eläkkeen yhteismäärää sekä yhtäjaksoisena pidetystä työsuhteesta 31.12.2004 mennessä karttuneen eläkkeen määrää. Työsuhderekisteriin rekisteröidään kaksi erillistä työsuhdejaksoa, mutta jos yhtäjaksoisen työsuhteen eläkepalkan perusteella laskettu eläke on suurempi, käytetään yhtäjaksoisen työsuhteen eläkepalkkaa molempien työsuhdejaksojen eläkepalkkana.

Teknisessä katkaisussa työsuhteen päättymisellä ei ole merkitystä. Näin ollen tekninen katkaisu jää voimaan, vaikka se olisi tehty esimerkiksi vain kuukautta ennen vapaakirjaushetkeä 31.12.2004. Tekninen katkaisu kuitenkin puretaan 31.12.2004 vapaakirjatusta työsuhteesta, jos eläketapahtuma sattuu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut katkaisusta.

Eläkkeen karttuminen työansioista

Vuodesta 2005 alkaen eläkkeen karttuminen alkaa työntekijän 18-vuotispäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy sen kuukauden lopussa, jona hän täyttää 68 vuotta. Eläke lasketaan kunkin vuoden työansion ja iän mukaisen karttumisprosentin perusteella.

Henkilö 18–52 vuotta

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia niistä työansioista, jotka työntekijä on ansainnut 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 53 vuotta.

Henkilö 53–62 vuotta

Eläkettä karttuu 1,9 prosenttia niistä työansioista, jotka työntekijä on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta.

Henkilö 63–68 vuotta

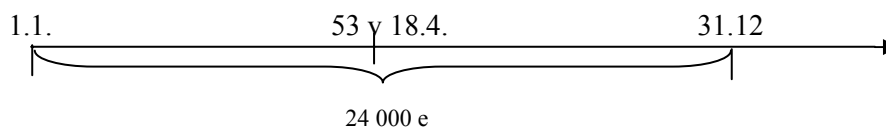
Eläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä työansioista, jotka työntekijä on ansainnut 63 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

Työansioden jaksottaminen

Eri karttuma-ajoille kuuluva työansio lasketaan kuukauden tarkkuudella. Jos työsuhde jatkuu koko sen kalenterivuoden, jona karttumisprosentti vaihtuu, vuosityöansio jaetaan 12:lla ja näin saatu keskikuukausiansio kerrotaan eri karttumajaksojen kuukausien lukumäärällä.

Esimerkki 1.11 Ansioiden jaksottaminen, sinä vuonna, jona työntekijä täyttää 53 vuotta

Työansioden jaksottaminen, sinä vuonna, jona työntekijä täyttää 53 vuotta. Työsuhde on jatkuva. Koko vuoden ansio on 24 000 euroa. Ansiot jaksotetaan ensin karttumajaksoihin ja tämän jälkeen tehdään työntekijän eläkemaxuprosenttia vastaava vähennys.

$$1,5 \% \text{:n karttumajakson ansio on } \frac{24\,000}{12} \times 4 = 8\,000 \text{ euroa}$$

$$1,9 \% \text{:n karttumajakson ansio on } \frac{24\,000}{12} \times 8 = 16\,000 \text{ euroa}$$

Jaksotetuista ansioista eläkettä laskettaessa vähennetään ikää vastaava PTEL-vähennys.

Silloin, kun työsuhde on jatkunut vain osan vuotta karttumisprosentin vaihtumisvuonna, eri karttumajaksoille kuuluva osuus työansioista lasketaan siten, että kyseisen vuoden ansio jaetaan ansiokuukausien lukumäärällä ja näin saatu keskikuukausiansio kerrotaan eri karttumajaksojen ansiokuukausien lukumäärällä.

TEL-työntekijä on täyttänyt eläkeiän ennen 1.1.2005

Jos 65 vuotta täyttänyt työntekijä jatkaa työtään samassa työsuhteessa 31.12.2004 jälkeen, tähän työsuhteeseen sovelletaan vuoden 2004 säännöksiä. Eläke karttuu 65 vuoden iän täyttämiseen ja sitä lykätään eläkkeelle siirtymiseen saakka vuoden 2004 kertoimella. Eläke myös yhteensovitetään vuoden 2004 säännösten mukaan. Eläkettä tarkistetaan vuodesta 2005 alkaen työeläkeindeksillä.

Jos 65 vuotta täyttänyt työntekijä, joka ei ole eläkkeellä, aloittaa uuden työsuhteen 31.12.2004 jälkeen, tästä työsuhteesta karttuu eläkettä 4,5 prosenttia vuodessa eläkkeen perusteena olevista ansioista. Ansiot tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Työsuhteen jatkuessa 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen, eläkettä lykätään vuoden 2005 kertoimella.

Jos työntekijä on täyttänyt rekisteröidyn lisäturvan mukaisen alennetun eläkeiän ennen vuotta 2005 ja jatkaa saman työnantajan palveluksessa 1.1.2005 jälkeen, työnantajan vakuuttamisvelvollisuus päättyy, kun työntekijä täyttää 65 vuotta. Työsuhteesta karttunut eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan.

Eläkkeen karttuminen vuoden 2004 säännösten mukaan lasketusta eläkesuhteesta

Eläkettä karttuu myös eläkkeellä oloajalta eli eläkesuhteesta. Vuonna 2005 vanhuuseläkkeelle jäävällä voi karttunutta eläkettä olla vain 2004 säännöin lasketusta eläkesuhteesta. Eläkesuhteesta karttuu eläkettä silloin, kun henkilö on ollut sellaisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä, jota laskettaessa on otettu huomioon tuleva aika tai lepäävä tuleva aika. Lisäksi edellytetään, että eläke päättyy ja tämän jälkeen myönnetään uusi eläke uusin perustein.

Uutta eläkettä kartuttava eläkesuhdeaika alkaa eläketapahtumapäivästä ja päättyy eläkkeen päättymiseen. Eläkkeen perusteena eläkettä laskettaessa käytetään tämän eläkkeen tulevan ajan eläkepalkkaa. Eläke karttuu vuoden 2004 säännösten mukaisin karttumisprosenttein. Karttumisprosentti on vuoden 1996 suojatuilla 1,5 prosenttia. Jos eläketapahtuma on ollut 1.1.1996 jälkeen ja henkilö ei kuulu vuoden 1996 suojattujen piiriin, karttumisprosentit ovat 1,5, 1,2 tai 0,8 prosenttia iästä riippuen. Osatyökyvyttömyyseläkkeen eläkesuhteen karttumat ovat samat kuin täyden työkyvyttömyyseläkkeen karttumat. Eläkesuhteen ansaittua eläkettä laskettaessa tulevan ajan eläkepalkka tarkistetaan puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja sen jälkeen palkkakertoimella uuden eläkkeen alkamishetkeen.

Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkesuhteesta

Osa-aikaeläkkeen eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä eläkkeen alkamispäivän ja eläkkeen päättymiskuukauden lopun väliseltä ajalta osa-aikaeläkkeen alkaessa määritellystä ansionalemasta. Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa.

Eläkkeen karttuminen työstä eläkkeen rinnalla

Pääsääntöisesti kaikesta eläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä 1.1.2005 alkaen vuoden 2005 säännösten mukaisesti 1,5 prosenttia vuodessa. Vanhuuseläkkeelle vuonna 2005 jäävällä ei voi pääsääntöisesti olla eläkkeen rinnalla karttunutta eläkettä. Sen sijaan hänelle alkaa karttua uutta eläkettä eläkkeen rinnalla, jos hän aloittaa työskentelyn ollessaan vanhuuseläkkeellä.

Vanhuuseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Jos työntekijällä on rinnakkaisia työsuhteita ja hän hakee vanhuuseläkkeen vain osasta niistä, muuttuu jatkuvaksi jääneen työsuhteen karttuma 1,5 prosenttiin eläkkeen alkamiskuukauden alusta.

Työkyvyttömyyseläkkeen aikana ansaittuun eläkkeeseen vakuutetulla on oikeus 63 vuoden iästä tai jos uusi eläke tulee myönnettäväksi uusin perustein, eläkkeen alkamisesta lukien.

Vuoden 2004 säännösten mukaan määrätyn työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla ansaittuun eläkkeeseen on kuitenkin oikeus vasta 65-vuotiaana, jolloin vuoden 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Vuonna 1946 ja sitä aikaisemmin syntyneen osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä, eläkettä karttuu vuoden 2004 säännösten mukaan iän mukaisesti 1,5 ja 2,5 prosenttia työsuhteen eläkepalkasta ja 1.1.2005 alkaen vuosiansioista.

Maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeen (SPVL), luopumiskorvauksen (LUKL) ja luopumistuen (LUTUL) aikana uuden eläkkeen karttuminen on ollut mahdollista jo aikaisemminkin kaikkien muiden lakien, muttei MYEL:n mukaan. Mahdollisuus uuden eläkkeen karttamiseen jatkuu ennallaan 1.1.2005, mutta karttumasäännökset muuttuvat. Edellä mainitut etuudet rinnastetaan eläkkeeseen, joten karttuma niiden rinnalla tehdystä työstä on 1,5 prosenttia.

Ulkomainen eläke rinnastetaan kansallisiin eläkkeisiin, joten sen rinnalla tehdystä työstä karttuu uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

Kuntoutusraha ei ole eläke vaan se rinnastetaan sosiaalietuuksiin, jolloin kuntoutusrahan rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä iän mukaisten karttumisprosenttien mukaisesti. Samoin työskentelystä karttuu iän mukaisin karttumin eläkettä, jos työntekijä saa vain vapaamuotoista lisäeläkettä.

Kertasuoritetun eläkkeen jälkeen henkilön katsotaan olevan eläkkeellä, joten karttumisprosentti on 1,5 prosenttia vuodessa.

TEL-suojaosuuden laskeminen

Suojattu työsuhde

Muu kuin osa-aikaeläke lasketaan sekä vuoden 2004 säännösten että 2005 säännösten mukaisesti sellaisesta työsuhteesta, joka on voimassa 1.1.2005 ja jatkuu yhtäjaksoisena viimeistään 2011 sattuvaan eläketapahtumaan saakka. Eläkettä laskettaessa TEL-työsuhteen katsotaan jatkuvan eläketapahtumaan saakka, jos eläketapahtumaa edeltäneen kalenterikuukauden aikana on tässä samassa TEL-työsuhteessa ansaittuja eläkkeeseen oikeuttavia työansioita. Tällaista TEL-työsuhdetta kutsutaan suojatuksi työsuhteeksi. Suojatun työsuhteen katsotaan olevan yhtäjaksoinen vuoden 2004 säännösten mukaisesti. Esimerkiksi sellainen työsuhde, jossa on enintään

vuoden mittainen palkaton jakso työoikeudellisen työsuhteen jatkuessa, on yhtäjaksoinen työsuhde.

Sellainen vähintään kuukauden pituinen, 1.1.2005 jälkeen päättynyt TEL-työsuhde, joka on kestänyt vuoden 2004 puolella alle kuukauden, voi olla suojattu työsuhde. Sen sijaan työsuhde joka on jatkunut 31.12.2004 jälkeen yli alennetun eläkeiän, mutta alennettu eläkeikä on täytetty ennen 1.1.2005, ei ole suojattu, koska alemman eläkeiän täyttäminen on eläketapahtuma. Täysitehoisen eläkkeen rinnalla ennen 1.1.2005 alkanut työsuhde ei ole suojattu, koska tällaisen työsuhteen vakuuttaminen ja eläkkeen karttumisen alkaa vasta 1.1.2005.

Vuoden 2004 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta

TEL-suojaosuutta laskettaessa työsuhdetta ei katkaista 31.12.2004, vaan eläke lasketaan yhtäjaksoisesta työsuhteesta vuoden 2004 eläkepalkka-, karttuma-, varhennus- ja lykkäyssäännösten mukaisesti ilman työeläkelisää ja yhteensovitusta. Jos eläke alkaa muusta kuin 65 vuoden iästä, eläke lykätään tai varhennetaan 65 vuoden iästä riippumatta siitä mikä työsuhteen eläkeikä oli 31.12.2004.

Eläkepalkkaa laskettaessa työansiot tarkistetaan työsuhteen päättymisvuoden tasoon työikäisen TEL-indeksillä eli puoliväli-indeksillä. PTEL-vähennys tehdään kuitenkin vuoden 2005 säännösten mukaisesti. Myös työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus otetaan huomioon eläkepalkkaa laskettaessa.

Suojattuun työsuhteeseen voidaan tehdä automaattinen ja tekninen katkaisu. Myös eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistus ja lapsenhoitoajan eläkepalkka voivat tulla sovellettavaksi suojattuun työsuhteeseen.

Vuoden 2005 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta

31.12.2004 muodostettuun ilman työeläkelisää laskettuun työsuhteen vapaakirjaan lisätään vuoden 2005 alusta ansaittujen työansioiden perusteella vuoden 2005 säännösten mukaisesti laskettu eläke.

TEL-suojaosuus

Jos suojatusta työsuhteesta vuoden 2004 säännösten mukaisesti laskettu eläke on suurempi kuin vuoden 2005 säännösten mukaisesti laskettu eläke, erotus lisätään vuoden 2005 säännösten mukaiseen eläkkeeseen. Erotusta kutsutaan TEL-suojaosuudeksi ja se ilmoitetaan ETK:n eläkerekisteriin. Uusin perustein myönnettävää eläkettä laskettaessa suojaosuus lisätään uuden eläkkeen määrään palkkakertoimella tarkistettuna.

Jos työntekijällä on useita suojattuja työsuhteita, rinnakkaisista työsuhteista lasketaan yhteinen TEL-suojaosuus. TEL-suojaosuus lasketaan aina työsuhdekohtaisesti. Eri työsuhteista saadut suojaosuudet lasketaan yhteen, jolloin saadaan yksi yhteinen suojaosuus.

Työntekijä voi hakea vanhuuseläkkeen tai varhennetun vanhuuseläkkeen eri aikaan rinnakkaisista suojatuista työsuhteista. Ensimmäistä eläkettä myönnettäessä lasketaan päättävästä työsuhteesta TEL-suojaosuus. TEL-suojaosuuden laskennasta, ks. Lisäesimerkki 11.3.

Esimerkki 1.12 TEL-suojaosuus

Ohessa on laskettu TEL-suojaosuus viimeisestä työsuhteesta. Aikaisempaa eläkekattumaa ennen viimeistä työsuhdetta ei ole esimerkissä otettu huomioon.

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on 263,47 euroa/kk.

Vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu eläke on 2004 vapakirja + 31.12.2004 jälkeen ansaituista työansioista karttunut eläke 257,34 euroa/kk.

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi, joten vuoden 2005 säännösten mukaan laskettuun eläkkeeseen lisätään TEL-suojaosuus. Suojaosuus on 2004 ja 2005 säännösten mukaisesti laskettujen eläkkeiden erotus.

TEL-suojaosuus on $263,47 - 257,34 = 6,13$ euroa/kk.

Eläke on $257,34$ euroa/kk + $6,13$ euroa/kk = $263,47$ euroa/kk.

1.6 Työkyvyttömyyseläke

1.6.1 Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen

Pitkäaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansiotulojen menetystä korvataan työkyvyttömyyseläkkeillä. Niitä ovat täysi työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke sekä yksilöllinen varhaiseläke (YVE). Täysi työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke myönnetään joko määräaikaisena tai toistaiseksi, kun taas yksilöllinen varhaiseläke myönnetään aina toistaiseksi. Määräajaksi myönnetty työkyvyttömyyseläke on nimeltään kuntoutustuki.

Se mitä tässä laskentaoppaassa kerrotaan työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee työkyvyttömyyseläkettä, jonka eläketapahtuma on vuonna 2005 tai sitä ennen. Jos työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2005, lasketaan työkyvyttömyyseläke vuoden 2004 säännösten mukaan. Tällöin 31.12.2004 vapaakirjaa ei käytetä eläkkeen laskennassa, vaan eläkepalkka ja eläkkeen kattuma lasketaan yhtäjaksoisen työsuhteen perusteella.

Työkyvyttömyyseläkkeen voi saada 18 vuotta täyttänyt mutta alle 63-vuotias työntekijä, jonka työkyvyttömyyden arvioidaan jatkuvan vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Vuoden 2004 säännösten mukaan voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke myös alle 18-vuotiaalle, jos eläketapahtuma on vuonna 2005 tai ennen. Täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään, jos työkyky on alentunut vähintään kolmella viidenneksellä (3/5). Eläke myönnetään osatyökyvyttömyyseläkkeenä, kun työkyky on alentunut vähintään kahdella viidenneksellä (2/5).

Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa pääsääntöisesti sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ns. ensisijaisuusajan jälkeen. Osaeläke ja eräissä tapauksissa myös täysi työkyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta. Osaeläke on puolet täydestä eläkkeestä. (25/72, 33/81, A 8/89)

Työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos työntekijä tulee uudestaan työkyvyttömäksi kahden vuoden kuluessa siitä, kun edellinen täysitehoinen työkyvyttömyyseläke (täysi, osa tai YVE) on päättynyt. Saman sairauden vuoksi työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää entisin perustein, vaikka kaksi vuotta olisi jo kulunutkin.

Jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi sellaisen sairauden johdosta, joka hänellä oli jo työsuhteen alkaessa, on hänellä oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen tämän työsuhteen perusteella vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta (**rajoitussäännös**). Jos työsuhteen alkamisesta ei ole kulunut vuotta työkyvyttömyyden alkaessa, määräytyy tulevan ajan sisältävä työkyvyttömyyseläke sen edellisen työsuhteen eläkepalkan perusteella, johon tuleva aika liitetään. Jos edellisen työsuhteen päättymisestä eläketapahtumaan on kulunut enemmän kuin 360 sellaista päivää, jotka eivät pidennä jälkikarenssiaikaa, myönnetään työkyvyttömyyseläke vapaakirjana. Rajoitettu työsuhde ei pidennä jälkikarenssiaikaa. Rajoituksesta työsuhteesta karttunut eläke lisätään työkyvyttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen. Rajoitussääntöä ei sovelleta enää työkyvyttömyyseläkkeessä, joka määrätään 2005 säännösten mukaan.

1.6.2 Tuleva aika

Tulevalla ajalla tarkoitetaan aikaa, joka lasketaan eläketapahtumasta, esimerkiksi työkyvyttömäksi tulosta, vanhuuseläkeiän täyttämiseen. Tuleva aika liitetään yleensä viimeiseen työsuhteeseen eli se lisätään työsuhdeaikaan. Tulevan ajan eläke lasketaan ko. työsuhteen eläkepalkan perusteella.

Tuleva aika voi liittyä työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkkeisiin. Vuonna 2000 tai sen jälkeen myönnettyissä työttömyyseläkkeissä voi tuleva aika olla lepäävänä vanhuus- tai perhe-eläkkeen alkamiseen asti. Lepäävä tuleva aika tarkoittaa, että tulevan ajan eläkkeenosaa ei makseta eläkkeeseen, vaikka siihen olisi oikeus.

Esimerkki 1.13 Tulevan ajan laskeminen

Työntekijä on syntynyt 7.7.1952. Työsuhdeaika on 1.4.1974–30.1.2005. Työkyvyttömyys alkaa 1.6.2005 (eläketapahtuma). Koska eläketapahtuma on vuonna 2005, työkyvyttömyyseläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan.

Eläkkeeseen oikeuttava aika on:

työsuhdeaika	tuleva aika
2005 1 30	2017 7 7
<u>1975 7 7</u>	<u>2005 6 1</u>
29 v 6 kk 24 pv	12 v 1 kk 7 pv

Eläkkeeseen oikeuttava aika yhteensä

$$\begin{array}{r}
 29 \quad 6 \quad 24 \\
 \underline{12 \quad 1 \quad 7} \\
 41 \text{ v } 8 \text{ kk } 1 \text{ pv} = 500 \frac{1}{30} \text{ kk}
 \end{array}$$

Tässä esimerkissä on laskettu vain työsuhdeajan ja tulevan ajan pituudet. Työsuhdeaika ja tuleva aika jaetaan eläkettä laskettaessa eri karttumajaksoihin.

Tulevan ajan oikeus

Tulevan ajan oikeus tutkitaan joko

- eläketapahtumapäivänä,
- ensimmäisenä lisäpäivänä eli 501. työttömyyspäivärahapäivänä tai
- ensimmäisen sellaisen työsuhteen alkamispäivänä, johon sovelletaan lakia 55 vuotta täytäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (ns. 10-työsuhde), silloin kun eläketapahtuma sattuu 1.1.2000 tai sen jälkeen.

Työntekijällä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen, jos tietyt asumis- ja vakuutusaikaa koskevat ehdot täyttyvät. Tulevan ajan huomioon ottamiseksi edellytetään, että työntekijä on asunut Suomessa ennen eläketapahtumaa vähintään viisi vuotta. Tähän aikaan rinnastetaan myös asuminen tai työskentely EU- ja ETA-maissa ja muissa sosiaaliturvasopimusmaissa. (28/85)

Tulevan ajan edellytyksenä on myös, että työntekijä on ollut **vakuutettuna Suomessa vähintään 12 kuukautta** eläketapahtumavuoden ja sitä edeltäneen 10 vuoden aikana. Tähän 12 kuukauteen ei siis hyväksytä vakuutuskausia EU/ETA-maissa tai muissa sosiaaliturvasopimusmaissa. Vakuutusaikaan otetaan mukaan työsuhdeaika ennen 23 vuoden iän täyttämistä. TEL-vakuutusaika lasketaan kuukausi- tai päivätekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan. Jos eläketapahtuma on sattunut ennen vuotta 1996, ei 12 kuukauden edellytystä ole. (A 46/95)

Edellisten edellytysten lisäksi työsuhteen päättymisen ja eläketapahtuman välillä saa olla enintään 359 päivää. Tätä ns. **jälkikarenssiaikaa** pidentävät sairaus-, työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusetuspäivät seuraavasti (A 33/93):

- Työttömyysturvalain mukaiset päivärahapäivät: perus- ja ansiopäivärahapäivät sekä päivät, joilta henkilö on saanut soviteltua tai vähennettyä päivärahaa, enintään 500 päivää. Työmarkkinatukiaikaa saa sisältyä näihin 500 päivään 180 päivää, joka määrä työmarkkinatukiaikaa enintään otetaan huomioon. Jokainen päivä, jolta henkilö on saanut soviteltua tai vähennettyä päivärahaa, pidentää jälkikarenssiaikaa yhdellä päivällä. ETK:n rekisteriin sovitellut ja vähennetyt päivärahapäivät on kuitenkin ilmoitettu täysiksi päiviksi ”pakattuina” työeläkeläisen laskentaa varten, joten rekisteristä ei välttämättä suoraan saada jälkikarenssia pidentäviä päiviä. (LA 14/96)
- Sairausvakuutuslain mukaiset päivärahapäivät kolmen viimeisen vuoden aikana välittömästi ennen eläketapahtumaa (eläketapahtuma 1.1.1989 tai sen jälkeen). (LA 17/97)
- Kuntoutusrahapäivät, jotka on maksettu työeläkelakien, kuntoutusrahain, tapaturmavakuutuslain tai liikennevakuutuslain perusteella (eläketapahtuma 1.10.1991 tai sen jälkeen).
- Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen koulutustukipäivät, sisältäen sekä perus- että ansiotukipäivät (eläketapahtuma 1.1.1994 tai sen jälkeen).
- Omaehtoista ammatillista aikuiskoulutusta varten koulutus- ja erorahastosta myönnettävät etuspäivät (eläketapahtuma 1.1.1994 tai sen jälkeen).
- Pitkäaikaistyöttömien omaehtoista opiskelua koskevan lain mukaiset etuspäivät (koulutusvakuutuksen I vaihe). (A 22/97, A 4/98)
- Työttömien koulutuspäivärahapäivät (koulutusvakuutuksen II vaihe). Koulutuspäivärahapäivät luetaan työttömyyspäivärahan 500 päivän enimmäiskeston ja ne yhdessä jatkavat tulevan ajan oikeutta enintään 500 päivää. (A 4/98)
- Opintovapaa (eläketapahtuma 1.7.1981 tai sen jälkeen). (23/80, 18/81)

- 10-työsuhdeaika, jos eläketapahtuma on ennen 1.1.2000 (A 16/98, A 20/98, A 23/99, LA 5/2001).

Työttömyyspäivärahan maksaja muuntaa työsuhteen päättyessä maksettavan lomakorvauksen ja ns. kultaisen kädenpuristuksen yleensä vakiintuneena pidettävän palkan perusteella ajaksi työsuhteen päättymisestä lukien. Näiltä ns. jaksotusajoilta ei makseta työttömyyspäivärahaa, joten nämä ajat kuluttavat jälkikarenssiaikaa. Työttömyyskassa tai Kela laskee tämän päivärahatoman ajan. (A 32/96, LA 24/96)

Työttömälle, joka on täyttänyt 57 vuotta ennen kuin hän on saanut 500 päivää työttömyyspäivärahaa, voidaan maksaa päivärahaa sen kuukauden loppuun, jolloin hän täyttää 60 vuotta. Näiden lisäpäivien saajilla työsuhteen päättymisen ja ensimmäisen lisäpäivän välinen aika yleensä ratkaisee, liitetäänkö tuleva aika eläkkeeseen. Jos tämä aika on vähemmän kuin 360 sellaista päivää, jotka eivät pidennä jälkikarenssiaikaa, tuleva aika tulee mukaan eläkkeeseen. Jälkikarenssia pidentävät työttömyyden perusteella vain ne päivät, joilta todella maksetaan työttömyyspäivärahaa. Työttömyysaikana lauantait ja sunnuntait eivät siis pidennä jälkikarenssiaikaa. (A 4/92, A 42/93, A 32/96, A 23/99, A 37/99, A 23/2001)

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan myös, jos hänellä on ollut alle 3-vuotias lapsi jälkikarenssiajan päättymisen ja eläketapahtuman välisen ajan, ja hän on saanut tämän lapsen perusteella SVL:n mukaista äitiys-, isyys-, tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea. Tämän perusteella oikeus voi säilyä enintään 9 vuotta normaalin 360 päivän jälkikarenssiajan lisäksi. Säännös on toissijainen tulevan ajan perussäännöksiin nähden: lapsenhoitoaika pidentää jälkikarenssiaikaa vain, jos tulevan ajan oikeus ei ole voimassa minkään muun edellä mainitun säännön perusteella. (LA 2/92)

Tulevan ajan liittäminen

Tuleva aika liitetään viimeiseen vähintään kuusi kuukautta jatkuneeseen ansiorajamäärän ylittävään TEL- tai MEL-työsuhteeseen tai YEL/MYEL-yrittäjäjakssoon tai tulevan ajan ansiorajan ylittäviin LEL- tai TaEL-ansioihin. Jos henkilöllä ei jälkikarenssin aikana ole ollut yhtään tällaista yli kuusi kuukautta kestänyttä ansiotoimintajaksoa tai LEL:n/TaEL:n tulevan ajan ansiorajan ylittäviä ansioita, tuleva aika liitetään vanhimpaan ansiotoimintajaksoon jälkikarenssiaikana. Tätä kutsutaan **uimissäännökseksi**. (A 14/89)

Pääsääntöisesti tuleva aika liitetään sellaisiin kuusi kuukautta kestäneisiin TEL-työsuhteisiin, joiden ansiot ylittävät TEL:n rajamäärän. Jos yhtään yli rajamäärän ylittävää (kuusi kuukautta tai alle kestänyttä) tulevaan aikaan oikeuttavaa työsuhdetta ei ole, liitetään tuleva aika alle rajamäärän olevaan vanhimpaan jälkikarenssin aikaiseen TEL-työsuhteeseen. (A 7/98)

55 vuotta täyttänyttä työtöntä koskee 1.7.1998 voimaantullut työttömien työllistymisedellytysten parantamiseksi annettu laki. Sen tarkoituksena on säilyttää työttömyyttä edeltäneen ansiotason mukainen eläketurva 55 vuotta täyttäneellä työntekijällä myös silloin, kun hän menee enintään 10 kuukautta kestäneeseen työsuhteeseen työttömänä ollessaan. Tulevaa aikaa ei liitetä tähän 10-työsuhteeseen, vaan siihen työsuhteeseen, josta on tulevan ajan oikeus ensimmäisen 10-työsuhteen alkaessa. Tästä 10-työsuhteesta karttuu eläkettä kuitenkin normaalisti eläketapahtumaan saakka. Tätä lakia sovelletaan eläketapahtuman sattuessa 1.1.2000 jälkeen, kun kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

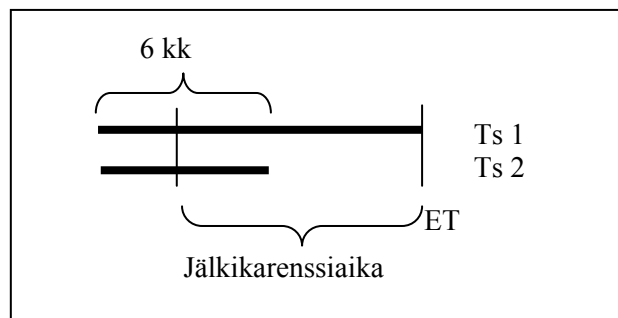
- henkilö on vähintään 55-vuotias 10-työsuhteen alkaessa,
- henkilö on 1.1.1998 jälkeen ollut työttömänä työnhakijana vähintään 30 päivää ennen 10-työsuhteen alkua,
- henkilöllä on tulevan ajan oikeus olemassa jostain työsuhteesta ensimmäisen 10-työsuhteen alkaessa ja
- 10-työsuhte päättyy 30.6.1998 jälkeen.

Sääntöä 10-työsuhteesta muutettiin tulevan ajan määräytymisen osalta vuoden 2000 alussa. Ennen vuotta 2000 tulevan ajan oikeuden piti olla voimassa sekä jokaisen 10-työsuhteen alkaessa että eläketapahtumahetkellä. Jos työsuhte kestää yli 10 kuukautta (esimerkiksi 10 kk 1 pv), tuleva aika liitetään tähän työsuhteeseen kuuden kuukauden pääsäännön mukaan. (A 23/99, A 37/99, LA 5/2001)

Rinnakkainen työskentely ja tuleva aika

Työntekijä voi olla samanaikaisesti useammassa työeläkelakien piiriin kuuluvassa työssä. Tällöin työntekijällä voi olla oikeus saada tuleva aika hyväkseen kahden tai useammankin työsuhteen tai yrittäjäjakson perusteella. Ehtona kuitenkin on, että vähintään kuusi kuukautta rinnakkain jatkuneet työsuhteet tai yrittäjätoiminta ovat päättyneet jälkikarenssiaikana. Vaikka 10-työsuhteet jatkuisivat rinnakkain yli 6 kk, niihin ei kuitenkaan liitetä tulevaa aikaa (A 23/2001).

Kuva 1.4 Oikeus tulevaan aikaan rinnakkaisista työsuhteista

Työntekijä saa tulevan ajan oikeuden sekä TEL-työsuhteen että LEL-ansioiden perusteella, jos hän ansaitsee LEL:n tarkoittaman ylemmän rajamäärän vähintään kuusi kuukautta jatkuneen TEL-työsuhteen kestäessä. Tulevan ajan oikeuden on oltava voimassa erikseen sekä TEL:stä että LEL:stä. Oikeus tulevaan aikaan syntyy samalla tavalla seuraavista rinnakkaisuuksista: TEL ja TaEL, MEL ja LEL, MEL ja TaEL, YEL ja LEL, YEL ja TaEL.

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan MYEL:n ja LEL:n perusteella, jos hän on ansainnut vähintään kuusi kuukautta jatkuneen MYEL-toiminnan rinnalla vähintään LEL:n alemman rajamäärän. Tulevan ajan oikeuden on oltava voimassa erikseen sekä MYEL:stä että LEL:stä kummankin oman jälkikarenssiajan perusteella. Samoin syntyy oikeus tulevaan aikaan, kun MYEL ja TaEL ovat rinnakkain.

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan sekä LEL- että TaEL-ansioiden perusteella, jos hänellä on molempien ansiotoimintojen perusteella erikseen tulevan ajan oikeus.

Kahden tai useamman työskentelyn perusteella saavutettu tulevan ajan oikeus rinnakkaisista toiminnoista päättyy, jos työntekijä rinnakkaisuuden päätyttyä **uuden** vähintään kuusi kuukautta jatkuneen TEL-, MEL-, VEL-, tai KuEL-työsuhteen tai yrittäjätoiminnan perusteella saavuttaa oikeuden tulevaan aikaan. (A 14/89, A 12/96) Oikeus tulevaan aikaan rinnakkaisista työskentelyistä päättyy myös silloin, jos oikeus tulevan ajan LEL- tai TaEL-eläkkeeseen syntyy rinnakkaisuuden päättymisen jälkeen.

Tuleva aika liitetään pääsääntöisesti niihin jälkikarenssiaikana päättyneisiin, vähintään kuusi kuukautta rinnakkain jatkuneisiin TEL-työsuhteisiin, joiden palkat ovat vähintään ansiorajamäärän suuruiset. Jos jälkikarenssiaikana on kuitenkin vain sellaisia TEL-työsuhteita, jotka ovat kestoltaan vähintään kuusi kuukautta, mutta eläkepalkat ovat alle TEL:n ansiorajamäärän, liitetään tuleva aika kaikkiin rinnakkaisiin TEL-työsuhteisiin.

Jos alle ansiorajamäärän olevan, kuusi kuukautta jatkuneen TEL-työsuhteen kanssa on rinnakkain LEL:n tai TaEL:n ylemmän rajamäärän ylittäneitä ansioita, liitetään tuleva aika vain LEL:iin tai TaEL:iin. Samoin tuleva aika liitetään vain MEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaisiin työ- tai yrittäjätoimintajaksoihin, jos ne ovat alle ansiorajamäärän olevan TEL-työsuhteen kanssa rinnakkain. (A 7/98)

1.6.3 Eläkelajit

Kuntoutustuki

Työntekijälle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä kuntoutustukena, jos hänen työkykynsä on ainakin osittain palautettavissa hoidolla tai kuntoutuksella, joita varten työntekijälle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustuki on aina määräaikainen. Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen tavoin kuntoutustuki voidaan myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Kuntoutustuki on yhtä suuri kuin toistaiseksi myönnettävä työkyvyttömyyseläke, ja se voidaan myöntää myös osaeläkkeen suuruisena. (A 47/95)

Vuoden 2004 jälkeen myönnettävä kuntoutustuki tai muu eläke, joka alkaa vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn kuntoutustuen jatkona, lasketaan maksussa olleen eläkkeen perusteella siten, että siihen tehdään mahdollinen indeksitarkistus tai työkyvyttömyysasteen muuttuessa se kerrotaan kahdella tai puolitetään. Eläke määräytyy tällöin vuoden 2004 säännösten mukaan. Kuntoutustukiin kuten kaikkiin muihinkin eläkkeisiin sovelletaan vuoden 2005 alusta työeläkeindeksiä.

Esimerkki 1.14 Kuntoutustuki

Työntekijä on syntynyt 29.1.1956. TEL-työsuhdeaika on 1.8.1980–15.3.2004. Työkyvyttömyys alkaa 16.3.2004. Työkyvyttömyyseläkkeet lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan, kun eläketapahtuma on viimeistään 31.12.2005.

Työntekijän kuntoutustuki myönnetään sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuusajan jälkeen ajalle 1.4.2005–31.12.2006. Kuntoutustuki on samansuuruinen kuin toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke.

Eläkkeen perusteena oleva palkka (eläkepalkka)

Vuosi	Ansiot euroa/v	Indeksi	Ansiot v. 2005 ind. 2191*	Aika päivinä	Keskimäär. kk. ansio
1994	16 200	1688	21 027,37	360	1 752,28
1995	16 150	1712	20 668,60	360	1 722,38
1996	16 250	1760	19 535,53	360	1 627,96
1997	16 300	1791	19 043,11	360	1 586,93
1998	17 800	1825	20 365,38	360	1 697,11
1999	18 000	1868	20 120,14	360	1 676,68
2000	19 000	1903	20 847,31	360	1 737,28
2001	15 200	1981	16 054,80	360	1 337,90
2002	18 200	2054	18 559,71	360	1 546,64
2003	19 400	2103	<u>19 282,05</u>	<u>360</u>	1 606,84
			195 504,00	3 600	

*ansioista vähennetty 1.1.1996 alkaen työntekijän työeläkemaksu

50 % vertailua varten on laskettava valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio.

$$30 \times \frac{195\,504}{3600} = 1\,629,20 \text{ euroa/kk}$$

$$0,5 \times 1\,629,20 = 814,60 \text{ euroa/kuukaudessa}$$

Eläke työsuhdeajalta 1.8.1980–15.3.2004 = 23 v 7 kk 15 pv = 283 kk 15 pv.

$$\text{Eläke työsuhdeajalta on } \frac{(283 \frac{15}{30}) \times 1,5\% \times 1\,629,2}{12} = 577,35 \text{ euroa/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta 1,5 %:n karttumalla 16.3.2004–29.1.2006 = 1 v 10 kk 14 pv = 22 kk 14 pv

$$\frac{(22 \frac{14}{30}) \times 1,5\% \times 1\,629,2}{12} = 45,75 \text{ euroa/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta 1,2 %:n karttumalla 30.1.2006–29.1.2016 = 10 v = 120 kk

$$\frac{120 \times 1,2 \% \times 1\,629,2}{12} = 195,50 \text{ euroa/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta 0,8 %:n karttumalla 30.01.2016–29.1.2021 = 60 kk

$$\frac{60 \times 0,8 \% \times 1\,629,2}{12} = 65,17 \text{ euroa/kk}$$

Kuntoutustuki yhteensä 577,35 + 45,75 + 195,5 + 65,17 = 883,77 euroa/kk.

Yhteensovitusraja on 60 % x 1 629,2 = 977,52 euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta kuntoutustuen määrään.

Kuntoutustuki 1.4.2005 alkaen on 883,77 euroa/kk.

Yksilöllinen varhaiseläke (YVE)

Yksilöllinen varhaiseläke voidaan myöntää ennen vuotta 1944 syntyneelle vakuutetulle, ennen kuin hän täyttää 63 vuotta.

Yksilöllinen varhaiseläke on samansuuruinen kuin täysitehoinen työkyvyttömyyseläke. Yksilöllisen varhaiseläkkeen edellytyksenä oleva tulevan ajan oikeus määritellään vuoden 2004 säännösten mukaan, jos eläketapahtuma on 31.12.2005 tai sitä ennen. Tulevan ajan vaatimusta ei ole silloin, kun työntekijä on jäänyt vanhuuseläkkeelle julkiselta sektorilta alennetussa eläkeiässä.

Yksilöllinen varhaiseläke muutetaan osaeläkkeen suuruiseksi, jos ansiot eläkeaikana ylittävät 15,14 euroa/kk indeksissä 142 (235,76 euroa/kk vuoden 2005 tasossa), mutta ovat alle 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Jos ansiot ovat yli 60 prosenttia palkasta, YVE jää lepäämään työssäoloajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Tätä ansiorajaa laskettaessa eläkepalkkaa tarkistetaan vuodesta 2004 eteenpäin palkkakertoimella. YVEN aikana tehdystä työstä alkaa karttua 1.1.2005 alkaen uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

Yksilöllisestä varhaiseläkkeestä annetaan yleensä ensin ennakkopäätös. YVEN eläketapahtuma on se päivä, jolloin eläkkeen saamisen edellytyksistä viimeinenkin on täyttynyt. YVE alkaa, kun kaikki edellytykset ovat täyttyneet, aikaisintaan eläke- tai ennakkopäätöshakemusta seuraavan kuukauden alusta. (A 23/91, LA 16/99)

Esimerkki 1.15 Yksilöllinen varhaiseläke

Työntekijä on syntynyt 10.5.1943. Viimeinen TEL-työsuhde on 1.6.1998–30.10.2004 ja eläkepalkka tästä työsuhteesta on 1 900 euroa/kk. Aikaisemmista työsuhteista karttunut eläke on 810,10 euroa/kk. Eläkepalkka ja eläke ovat vuoden 2005 tasossa. Työntekijä on yksilölliseen varhaiseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvytön 18.12.2004. Hän jää yksilölliselle varhaiseläkkeelle 1.1.2005. Eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan.

Eläke viimeisestä työsuhteesta:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1,5 %:n karttumalla
1.6.1998–31.12.2002 = 4 v 7 kk = 55 kk

$$\frac{55 \times 1,5\% \times 1\,900}{12} = 130,63 \text{ euroa/kk.}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika 2,5 %:n karttumalla
1.1.2003–30.10.2004 = 1 v 10 kk = 22 kk

$$\frac{22 \times 2,5\% \times 1\,900}{12} = 87,08 \text{ euroa/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta 18.12.2004–10.5.2008:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 0,8 %:n karttumalla
18.12.2004–10.05.2008 = 3 v 4 kk 23 pv = 40 kk 23 pv

$$\frac{40 \frac{23}{30} \times 0,8\% \times 1\,900}{12} = 51,64 \text{ euroa/kk}$$

Yksilöllinen varhaiseläke on 1.1.2005 alkaen $810,10 + 130,63 + 87,08 + 51,64 = 1\,079,45$ euroa/kk.

Yhteensovitusraja on $60\% \times 1\,900,00 = 1\,140,00$ euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

Kuntoutuskorotus

Kuntoutuskorotus on kuntoutustuen tai toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen saajalle eläkkeen lisänä maksettava korotus, joka on 33 prosenttia yhteensovitetusta, maksettavasta eläkkeestä. Se maksetaan ainoastaan työeläkelaitoksen järjestämän aktiivisen kuntoutuksen ajalta täysiltä kalenterikuukausilta. Jokainen kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä maksava työeläkelaitos maksaa omaan eläkkeeseensä 33 %:n korotuksen. Jos osa kuntoutustuista tai eläkkeistä on maksettu kertasuorituksena, ei niiden osalta lasketa kuntoutuskorotusta. Kuntoutuskorotusta laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä. (A 47/95, A 7/04)

Kun osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevaa henkilöä ryhdytään kuntouttamaan, kuntoutuskorotuksen määrä on 33 prosenttia osaeläkkeestä. Usein kuitenkin osatyökyvyttömyyseläkettä saava henkilö joutuu olemaan poissa työstä kuntoutuksen vuoksi, silloin eläke voidaan maksaa kuntoutuksen ajalta täyden eläkkeen suuruisena. Jos eläke maksetaan täyden eläkkeen suuruisena, myös kuntoutuskorotus lasketaan täyden eläkkeen määrästä.

Kuntoutusraha

Kuntoutuksen perusetuutena on kuntoutusraha. Kuntoutusrahaa maksetaan työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi työssä olevalle, työkyvyttömyyden uhkaamalle työntekijälle, jolle eläkelaitos antaa ammatillista kuntoutusta. Sen määrä on peruseläkkeiden yhteismäärä korotettuna 33 %:lla. Kuntoutusrahan määrä on siis sama kuin kuntoutustuen ja -korotuksen yhteismäärä. Kuntoutusrahan maksaa kokonaan se yksityisen tai julkisen puolen työeläkelaitos, joka kuntouttaa työntekijää. Kuntoutusrahaa laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä. (A 47/95)

Kuntoutusraha maksetaan täytenä, jos kuntoutuja ei aktiivisen kuntoutuksen aikana ole lainkaan ansiotyössä tai hän on työssä, mutta palkka on enintään puolet eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuukautta lyhyemmältä ajalta.

Osakuntoutusrahan määrä lasketaan niin, että se on puolet sen työkyvyttömyyseläkkeen määrästä, joka on kuntoutusrahan perusteena. Tähän määrään lisätään 33 %:n korotus.

Kuntoutusavustus

Kuntoutusavustus ei sisällä korotusta, vaan se on kuntoutujan työeläkkeiden yhteismäärän suuruinen. Kuntoutusavustus voidaan myös maksaa osa-avustuksena. Kuntoutusavustusta voidaan maksaa odotusajan ja kuntoutuksen väliaikojen ajalta. Kuntoutusavustusta ei myönnetä, jos kuntoutuja saa toimeentulonsa muuta kautta, esimerkiksi työttömyyspäivärahan avulla. Kuntoutusavustusta voidaan myöntää myös ammatillisen kuntoutuksen suunnitelman laatimista varten. Tarkemmin kuntoutusetuuksista on kerrottu kuntoutus ohjeistossa.

Tarkemmin kuntoutusetuuksista kerrotaan ohjeistossa työeläkekuntoutus.

1.7 Työttömyyseläke

Työttömyyseläkkeen voi saada henkilö, joka on

- täyttänyt 60 vuotta,
- saanut työttömyyskassalta tai Kelalta todistuksen siitä, että työttömyyspäivärahan enimmäismäärä on täyttynyt (500 päivää täyttynyt tai lisäpäiväoikeus päättynyt 60 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa),
- saanut työvoimatoimistolta todistuksen, että on työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa eikä hänelle voida osoittaa työtä ja
- on välittömästi eläketapahtumavuotta edeltäneiden 15 kalenterivuoden aikana ollut eläkkeeseen oikeuttavassa työssä yhteensä viisi vuotta. Viiden vuoden kestovaatimus laskeaan kuukausi- tai päivätekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan (päivätekniikkaa sovelletaan vai TEL:ssä).

Jos em. 5/15 kestovaatimus ei täyty, tarkastelujaksoa pidennetään 20 vuoteen. Kestovaatimus on tällöin 5/20 vuotta sellaisilla ennen vuotta 1945 syntyneillä henkilöillä, jotka kuuluvat ennen vuotta 2000 voimassa olleiden säännösten piiriin (ks. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä) tai

jotka työttömyyspäivärahan enimmäismäärän saatuaan olivat siirtyneet työmarkkinatuen saajiksi ja saivat työmarkkinatukea 1.1.2000. Jotta henkilöön voitaisiin soveltaa 5/20 sääntöä, on hänellä oltava työeläkelakien piiriin kuuluvaa työskentelyä 15 vuotta. Huomioon otetaan myös alle 23-vuotiaana tehty työ. (A 13/2002, A 24/2002)

Työttömyyseläke alkaa seuraavan kuukauden alusta siitä, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet (A 4/94, A 37/99, A 6/2000, A 23/2001). Jos työntekijä tulee uudelleen työttömäksi ennen kuin vuosi on kulunut työttömyyseläkkeen keskeyttämisestä, entistä eläkettä aletaan maksaa uudestaan.

Jos henkilö on syntynyt vuonna 1945 tai sen jälkeen, häneen sovelletaan aina alla selostettuja, 1.1.2000 voimaan tulleita säännöksiä. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä voi tietyin edellytyksin saada työttömyyseläkkeen vuoden 1994 säännösten mukaisesti (ks. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä).

1.7.1 Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma

Työttömyyseläkkeen eläketapahtumana pidetään sitä päivää, jolloin kaikki työttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Yleensä tämä on eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä, jos työvoimatoimiston todistus on kirjoitettu kuukauden kuluessa siitä päivästä, kun työtön on saanut enimmäismäärätodistuksen työttömyyskassalta. Jos työvoimatoimiston todistuksen päiväys on tätä myöhemmin, on eläketapahtuma sama kuin työvoimatoimiston todistuksen allekirjoituspäivä. (Tiedote 7/2002, A 23/2001)

1.7.2 Työttömyyseläkkeen määräytyminen

Työttömyyseläke määräytyy samoin kuin se työkyvyttömyyseläke, joka hakijalle olisi myönnetty, jos hänellä olisi ollut oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen eläketapahtumahetkellä. Työttömyyseläke voidaan 1.1.2000 alkaen myöntää

- vapaakirjana, joka on pysyvästi ilman tulevan ajan eläkkeenosaa
- lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävänä tai
- tulevan ajan eläkkeenosan sisältävänä työttömyyseläkkeenä (ks. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä).

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävä työttömyyseläke tarkoittaa sellaista työttömyyseläkettä, johon ei makseta tulevan ajan eläkkeenosaa, vaikka henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan. Tällainen työttömyyseläke maksetaan eläketapahtumaan mennessä karttuneen eläkkeen suuruisena. Tulevan ajan eläkkeenosa lisätään vasta tällaisen eläkkeen jälkeen myönnettävään vanhuuseläkkeeseen tai mahdolliseen perhe-eläkkeeseen. Jos lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävä työttömyyseläke muuttuu työkyvyttömyyseläkkeeksi, lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa ei tule maksuun eli eläkkeen määrä ei tällöin muutu. Lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa lisätään karttuneeseen eläkkeeseen vasta työkyvyttömyyseläkkeen muuttuessa vanhuus- tai perhe-eläkkeeksi.

Ennen 1.1.2000 myönnetyn osaeläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi, eläke muuttuu täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi, jossa on mukana tulevan ajan eläkkeenosa. 1.1.2000 tai sen jälkeen myönnetyn osaeläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi työttömyyseläkkeeseen sovelletaan vuoden 2000 säännöksiä. Jos työntekijä ei ole voimaantulosäännöksellä suojattu, työttömyyseläkkeenä myönnetään työttömyyseläkkeen eläketapahtumaan saakka kart-

tunut vapaakirjaeläke. Tuleva aika jää lepäämään. Vapaakirjana myönnetään työsuhteista karttuneet eläkkeet sekä osaeläkkeen ajalta karttunut vapaakirja.

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävään työttömyyseläkkeeseen lisätään karttuneen eläkkeen perusteella lasketut mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus. Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan perusteella lasketut työeläkelisä ja lapsikorotus lisätään vasta työttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen. Perhe-eläkkeeseen lisätään vain työeläkelisä, ei lapsikorotusta.

1.7.3 Tulevan ajan oikeus

Tulevan ajan oikeus tutkitaan joko ensimmäisenä lisäpäivänä, eläketapahtumapäivänä tai ensimmäisen sellaisen työsuhteen ensimmäisenä päivänä, johon sovelletaan lakia 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (10-työsuhde).

Jos työtön täyttää 57 vuotta ennen kuin hänelle tulee täyteen ansiopäivärahan tai peruspäivärahan enimmäismäärä 500 päivää, hän voi saada lisää päivärahaa sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta (lisäpäivät). Tulevan ajan oikeus säilyy yhdenkin tällaisen lisäpäivän avulla, jos oikeus oli voimassa ensimmäisenä lisäpäivänä.

Tuleva aika liitetään normaalisti 6 kuukautta kestäneeseen työ- tai yrittäjäsuhteeseen. 55 vuotta täyttäneiden työttömien työllistymistä edistävän lain mukaan työsuhteen on kuitenkin kestettävä yli 10 kuukautta, jotta tuleva aika voitaisiin liittää tähän yli 55-vuotiaan työsuhteeseen. Jos työ on yrittäjätoimintaa, ei siihen sovelleta tätä lakia (A 16/98, A 20/98, A 23/99, A 37/99, LA 5/2001). Vaikka tulevan ajan oikeus tutkitaan ensimmäisenä lisäpäivänä, voi tuleva aika tulla liitettäväksi lisäpäiväaikaiseen työsuhteeseen, jos lisäpäiväaikana ennen eläketapahtumaa on tulevan ajan eläkkeeseen oikeuttava yrittäjäsuhde tai yli 10 kuukauden työsuhde.

1.7.4 Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä

Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä voi saada työttömyyseläkkeen vuoden 1994 säännösten mukaisesti, jos hän **1.1.2000**

- on oikeutettu TTL:n mukaiseen työttömyyspäivärahaan tai työvoimapolitiisesta aikuis-koulutuksesta annetun lain mukaiseen koulutustukeen eli hänelle maksetaan työttömyyspäivärahaa tai koulutustukea. Hänellä katsotaan olevan siinäkin tapauksessa oikeus työttömyyspäivärahaan, että
- hänellä on meneillään työttömyyspäivärahan omavastuu-aika,
- hänelle ei makseta työttömyyspäivärahaa sen vuoksi, että hän sai sairauspäivärahaa työttömänä ollessaan tai
- hänelle ei makseta työttömyyspäivärahaa kultaisen kädenpuristuksen ym. työtulon jaksoittamisen vuoksi.

Vaikka henkilöllä on vuodenvaihteessa oikeus työttömyyspäivärahaan, oikeus vanhojen sääntöjen mukaiseen työttömyyseläkkeeseen säilyy kuitenkin vain, jos henkilön irtisanominen on tapahtunut ennen 1.8.1999 (tai ennen 1.7.1999, jos kuuden kuukauden irtisanomisai-ka). Irtisanomisajankohdalla ei kuitenkaan ole merkitystä, jos henkilö on saanut täyttä, soviteltua tai vähennettyä työttömyyspäivärahaa 100 päivältä vuonna 1999 ennen eläkeoikeudellisen työsuhteen päättymistä tai lomautuksen alkamista tai kyseessä on määräaikaisen työsuhteen päättymisen eli tällöin riittää, että henkilö saa tai hänellä on oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.2000. Jos henkilö on työtön 1.1.2000 ja hän saa **työmarkkinatukea**, hän kuuluu vuoden 2000 säännösten piiriin, ellei hän ole saanut työttömyyspäivärahaa 100 päivältä vuo-

den 1999 aikana. Rekisterissä on viitetiedot irtisanomisen ajankohdasta, 100 päivästä ja vuodenvaihteessa työttömänä olosta ennen 1945 syntyneillä samoin kuin lisäpäivistä.

- on työssä, mutta
- kyseessä on 10-työsuhde tai
- hän on saanut työttömyyspäivärahaa tai aikuiskoulutustukea vähintään 100 päivältä vuonna 1999. (A 37/99)

Vuoden 1994 säännösten mukaan työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on se päivä, jolta työttömälle on ensimmäisen kerran tosiasiallisesti maksettu työttömyyspäivärahaa 60 viikon + yhden kuukauden aikana (tarkastelujakso), joka luetaan työvoimatoimiston todistuksen antamispäivästä taaksepäin. Käytännössä työttömyyspäivärahan maksaja (työttömyyskassa tai Kela) määrittelee eläketapahtuman päivärahastodistuksen siten, että se on ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä 60 viikon aikana todistuksen antopäivästä taaksepäin. Tämä päivä on eläketapahtumapäivä silloin, kun päivärahan saaja käy työvoimatoimistossa kuukauden kuluessa päivärahastodistuksen antopäiväyksestä.

Vuoden 1994 säännösten mukaan tulevan ajan eläkkeenosa lasketaan mukaan jo työttömyyseläkkeeseen, jos henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan. Tällöin työttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi eläkeiässä ei vaikuta eläkkeen määrään.

Vuosina 1945–1949 syntyneille sekä heitä vanhemmillekin niin sanotuille suojaamattomille vakuutetuille voidaan myöntää työttömyyseläke 60–61-vuotiaana. Ikävuodesta 62 lähtien eläke myönnetään heille vähentämättömänä vanhuuseläkkeenä.

Esimerkki 1.16 Työttömyyseläke, jossa lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa

Työntekijä on syntynyt 10.11.1945. Viimeinen TEL-työsuhde on 1.9.1991–31.1.2001, jonka eläkepalkka on 2 400 euroa/kk. Karttunut eläke työttömyyden alkaessa on yhteensä 1 460 euroa/kk. Korkein eläkepalkka on 2 800 euroa/kk ja eläketapahtuma 30.11.2005. Kaikki esitetyt rahamäärät ovat laskentahetken eli vuoden 2005 tasossa.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska hänellä on eläkkeeseen oikeuttavaa työskentelyä eläketapahtumavuotta välittömästi edeltäneiden 15 vuoden aikana yli 5 vuotta.

Työttömyyseläke myönnetään vuoden 2004 säännösten mukaan, koska eläketapahtuma on vuonna 2005.

Työeläkelisä:

Työttömyyspäivärahopäiviä ajalla 12.2.2001–31.12.2004 on 1 008 pv.

$$\frac{1\,008}{22} = 45 \text{ kk}$$

$$\text{Työeläkelisäkerroin: } \frac{0,8 \times 45}{504 - 45} = 0,078431$$

$$\text{Työeläkelisä: } 1\,460 \times 0,078431 = 114,51 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Eläke ja työeläkelisä yhteensä } 1\,460 + 114,51 = 1\,574,51 \text{ euroa/kk.}$$

Työttömyyseläke 1.12.2005 alkaen on 1 574,51 euroa/kk.

Yhteensovitusraja on $0,6 \times 2\,800 = 1\,680$ euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Työttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä vanhuuseläke 65-vuotiaana:

Lepäävä tulevan ajan eläkkeenos liitetään vanhuuseläkkeeseen 1.12.2010 alkaen

Eläke tulevalta ajalta 30.11.2005–10.11.2010 on

$$\frac{59 \frac{11}{30} \times 0,8\% \times 2\,400}{12} = 94,99 \text{ euroa/kk}$$

Vapaakirjaeläke 1 460 euroa/kk + eläke tulevalta ajalta 94,99 euroa/kk = 1 554,99 euroa/kk

Työeläkelisä lepäävän tulevan ajan osuuteen on

$$94,99 \times 0,078431 = 7,45 \text{ euroa/kk}$$

Lepäävän tulevan ajan osuus yhteensä on

$$94,99 + 7,45 = 102,44 \text{ euroa/kk}$$

Vanhuuseläke on $1\,574,51 + 102,44 = 1\,676,95$ euroa/kk.

Esimerkki 1.17 Työttömyyseläke vapaakirjana

Työntekijä on syntynyt 31.1.1945. Viimeinen TEL-työsuhde on 25.8.1985–27.3.1996. Karttunut eläke työttömyyden alkaessa on 930 euroa/kk ja korkein eläkepalkka 2 200 euroa/kk. Työttömyyskassan maksaman ansiopäivärahan enimmäismäärä 500 päivää tulee täyteen keväällä 1998 ennen kuin työntekijä täyttää 57 vuotta, joten hänellä ei ole oikeutta lisäpäivärahaan. Ansiopäivärahan päättymisen jälkeen hän saa peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea. Henkilöllä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska hänellä on eläkkeeseen oikeuttavaa työskentelyä eläketapahtumavuotta välittömästi edeltäneiden 15 vuoden aikana yli 5 vuotta. Kaikki esitetyt rahamäärät ovat laskentahetken eli vuoden 2005 tasossa.

Kun työttömyyskassa antaa päivärahan enimmäismäärätodistuksen, työttömyyseläke myönnetään vapaakirjana aikaisintaan 1.2.2005.

Työttömyyseläke myönnetään vuoden 2004 säännösten mukaan, koska työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on 2005.

Työeläkelisäkuukaudet

$$\text{ennen 1.1.1997} \quad \frac{176}{22} = 8 \text{ kk}$$

$$31.12.1996 \text{ jälkeen} \quad \frac{324}{22} = 14 \text{ kk}$$

$$\text{Työeläkelisäkerroin: } \frac{8 + (0,8 \times 14)}{504 - 22} = 0,039834$$

Työeläkelisä: $930 \times 0,039834 = 37,05$ euroa/kk.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat $930 + 37,05 = 967,05$ euroa/kk.

Yhteensovitusraja on $0,6 \times 2\,200 = 1\,320$ euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.8 Kertasuoritus ja viivästyskorotus

1.8.1 Kertasuoritus

Jos vanhuuseläke tai täysi työkyvyttömyyseläke on ennen yhteensovitusta pienempi kuin 13,08 euroa (v. 2005) kuukaudessa, eläkelaitos voi maksaa eläkkeen kertasuorituksena. Niin ikään eläkelaitos voi maksaa mainittua rajamäärää pienemmän perhe-eläkkeen kertasuorituksena. Liitteenä STM:n asetuksen 23.12.2004/1285 mukaiset kertasuorituskertoimet 1.1.2005 alkaen. Tarkemmin asiasta kertasuoritus ohjeistossa.

1.8.2 Viivästyskorotus

Jos eläkkeen käsittely kestää eläkelaitoksessa kauemmin kuin kolme kuukautta, on laitoksen maksettava eläkkeeseen viivästyskorotus. Viivästyskorotus on korkolain 4 §:n 3 momentin mukaisen korkokannan mukainen. Viivästyskorotusta ei makseta, jos se jää alle 5,54 euroa vuoden 2005 tasossa (2,52 euroa ind. 1006). (A 22/92, A 15/95, LA 17/94, LA 2/95)

2 LEL-ELÄKE

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelaki, LEL, tuli voimaan 1.7.1962 kuten työntekijäin eläkelaki TEL. Lain piiriin kuuluvat sellaiset henkilöt, jotka työskentelevät aloilla, joille lyhytaikaiset työsuhteet ovat luonteeltaan normaalia. Laki koskee mm. rakennus-, metsä-, maatalous- ja satama-alalla työskenteleviä. Myös julkisella puolella vastaavilla aloilla työskentelevät voivat kuulua LEL:n piiriin, jos heillä ei ole pysyvää ja ympärivuotista työ- tai virkasuhdetta. Työntekijä kuuluu lain piiriin 1.1.2005 alkaen 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun.

LEL:iä sovelletaan vain työntekijöihin, ei toimihenkilöihin. Lakia sovelletaan putki- tai sähköalan työntekijöihin, jos nämä ovat rakennusliikkeen palveluksessa.

LEL-eläke lasketaan työntekijän yhteenlasketuista palkoista niiden työskentelyvuosien ajalta, jolloin ansioalaraja ylittyy.

2.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

LEL-eläkkeessä otetaan huomioon työansioiden lisäksi tuleva aika, täysitehoinen eläke-aika, sosiaaliuudet ja lykkäysaika kuten TEL:ssä. LEL-eläke on perustunut jo ennen vuotta 2005 ansioiden määrään eikä työskentelyn kestoon kuten TEL. LEL:ssä ei oteta huomioon ansioita ajalta ennen 1.7.1962.

LEL-eläkkeeseen oikeuttavat vuoden 2005 alusta ne ansiot 18 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, jotka ylittävät LEL:n alemman rajamäärän ja joiden perusteella on maksettava LEL:n vakuutusmaksu. Alempi rajamäärä on 743,86 euroa vuodessa vuonna 2005. Eläkettä laskettaessa ansiot tarkistetaan palkkakertoimella vuodesta 2004 eteenpäin ja niistä vähennetään kunkin vuoden työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä kuten TEL:ssä. Ansiot oikeuttavat eläkkeeseen, jos ne ylittävät rajamäärän ennen maksun vähentämistä. Kaikki LEL:n piiriin kuuluvat työt on vakuutettava, eikä mitään työsuhteen kesto- tai palkkarajoja ole.

Työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus on kuulunut LEL-ansioihin jo ennen vuotta 2005.

Työeläkelisä määräytyy LEL:ssä kuten TEL:ssä.

2.2 Eläkkeen karttuminen

Työeläkkeen karttuminen alkaa 1.1.2005 alkaen 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta ansaituista LEL-ansioista. Työntekijä voi kuitenkin saada työkyvyttömyyseläkkeen jo alle 18-vuotiaana, jos eläketapahtuma on viimeistään vuonna 2005.

LEL-työsuhteista lasketaan 31.12.2004 karttuneen eläkkeen määrä kuten TEL:ssä vuoden 2004 säännösten mukaan.

Eläkettä karttuu 1.1.2005 alkaen 1,5 prosenttia vuodessa. Työntekijän täytettyä 53 vuotta karttumisprosentti muuttuu syntymäpäivää seuraavan kuukauden alusta 1,9 prosenttiin. Eläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä työansioista, jotka työntekijä on saanut 63 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta. Karttumisprosentit ovat samat kuin TEL:ssä.

LEL-vanhuuseläkettä karttuu vuoden 2004 säännösten mukaan sen kuukauden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 65 vuotta. Vuoden 2004 säännösten mukaan 65 vuoden täyttämisen jälkeen ansaituista ansioista on täytynyt maksaa vakuutusmaksut, vaikka niistä ei ole karttunut eläkettä. Jos työntekijä jatkaa työntekoaan 65 vuoden täyttämisen jälkeen, hänelle alkaa karttua uutta eläkettä 1.1.2005 alkaen 4,5 prosenttia vuodessa 31.12.2004 jälkeen ansaituista ansioista. Karttumisen jatkuu enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 68 vuotta.

2.3 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot

Aika eläketapahtumasta eläkeikään eli tuleva aika on eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa, jos työntekijä on ansainnut LEL-aloilla vähintään LEL:n ylemmän rajamäärän 540 päivän aikana

- ennen työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden alkamista,
- ennen eläketapahtumaa,
- ennen 1. lisäpäivää tai
- 55 vuotta täytäneellä ennen enintään 10 kk työsuhteen alkamista (ns. 10-työsuhde)

Ylempi rajamäärä on 2 947,99 euroa vuonna 2005.

Tulevan ajan asumis- ja vakuutusaikaehdot ovat samat kuin TEL:ssä. Tulevan ajan edellytyksenä olevan työsuhteajan, 12 kuukautta 10 vuoden aikana, on oltava todellista työskentely-aikaa. LEL-palkan maksukuukausi työsuhderekisterissä vastaa siis yhden kuukauden todellista työskentelyä kalenterivuonna, jolloin LEL-ansioita on vähintään alemman rajamäärän verran. LEL-ansioita ei tätä 12 kuukauden aikaa laskettaessa muunneta TEL-alarajan avulla työskentelykuukausiksi kuten työttömyyseläke- ja osa-aikaeläkeoikeutta tutkittaessa.

Tulevan ajan palkka eli keskipalkka on ylemmän rajamäärän ylittäneiden indeksitarkistettujen, palkansaaajan työeläkemaksulla vähennettyjen vuosipalkkojen kuukausikeskiarvo. Se saadaan jakamalla vuosipalkkojen summa näihin vuosiin sisältyvien kuukausien lukumäärällä. Keskipalkkaa laskettaessa työntekijän palkat otetaan huomioon sen kalenterivuoden alusta, jolloin hän täyttää 23 vuotta (A 4/99). Sairastumisvuonna aika ja ansiot otetaan huomioon vain sairastumispäivään asti.

Jos tuleva aika määräytyy pelkästään LEL:n perusteella, keskipalkkaa laskettaessa LEL-ansioihin lisätään myös TEL-ansiot TEL-eläkepalkan suuruisena keskipalkan laskentavuosilta. TEL-ansioiden määrä lasketaan kertomalla TEL-eläkepalkka keskipalkan laskentavuodelle kohdistuvalla työskentelyajalla. Aika lasketaan päivän tarkkuudella. LEL:n keskipalkkaan otetaan mukaan myös TaEL-ansiot vuodesta 1998 lähtien, jos TaEL-vuosiansio ylittää alemman rajamäärän.

Keskipalkan laskemisen perusteena olevien kalenterivuosien eli vakuutusvuosien ajasta vähennetään se aika, jolta työntekijä on ennen eläketapahtumavuotta saanut työeläkelisään oikeuttavaa etuutta. Eri etuuspäivät muutetaan etuuslajeittain vastaamaan 360 päivää kertomalla etuuspäivät luvulla 360 ja jakamalla ne kunkin etuuslajin osalta niiden päivien lukumäärällä, joilta etuutta voidaan keskimäärin enintään vuodessa maksaa (A 4/99). Työeläkelisäetuuspäiviä ei kuitenkaan vähennetä, jos (TEL, LEL, TaEL) palkkaa ja etuutta on maksettu yhtäaikaaisesti samoilta päiviltä.

Tietyissä tilanteissa LEL:n keskipalkka voidaan korvata toisen lain ansioilla. Jos tuleva aika on jälkikarenssisäännöksen perusteella voimassa TEL:n, YEL:n tai MYEL:n perusteella, mutta

LEL:n ylemmän rajamäärän ansaitsemisen vuoksi tuleva aika liitetään LEL-ansioihin, voidaan LEL:n keskipalkka korvata korkeammalla TEL:n, YEL:n tai MYEL:n eläkepalkalla tai työtulolla. Jos työntekijällä ei ole yhtään LEL:n ylemmän rajamäärän ylittävää vuosiansiota, vaikka tulevan ajan ansioedellytys täyttyy, tulevan ajan eläke lasketaan ylemmästä rajamäärästä laskettuna keskipalkalla.

Jos työntekijällä on oikeus sellaiseen maatalousyrittäjien eläkelain mukaiseen eläkkeeseen, jossa on mukana tuleva aika, LEL:n tulevan ajan oikeuden saamiseksi riittää, että LEL-ansioita on alempi rajamäärä 540 päivän aikana. Keskipalkka lasketaan tällöin alemman rajamäärän ylittäneistä LEL-ansioista. Tänä 540 päivän aikana alemman rajan on ylityttävä vähintään yhtenä kalenterivuotena.

LEL:ssä sovelletaan TEL:n tavoin lakia 55-vuotiaiden työttömien työllistymisedellytysien parantamiseksi. Laissa mainittu enintään 10 kuukauden työsuhdeaika tarkoittaa LEL:ssä yhtäjaksoista, saman työnantajan palveluksessa tehtyä työtä. Nämä 10-työsuhteen ansiot voidaan ottaa mukaan keskipalkan laskentaan, jos henkilöllä on vain LEL/TaEL-työskentelyä. 10-työsuhteesta saaduista ansioista karttuu eläkettä eläketapahtumaan saakka.

Jos työntekijä on saman työnantajan palveluksessa yhtäjaksoisesti yli 10 kuukautta, otetaan tämän yli 10 kuukauden työskentelyn ansiot normaalisti huomioon keskipalkkaa laskettaessa. (A 20/98, A 23/99, A 37/99)

2.4 Eläkelajit

LEL-eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä.

Vanhuuseläke myönnetään yleensä hakemista seuraavan kuukauden alusta. LEL-työskentelyn ei tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle jäädessä. Jos työnteko on päättynyt, LEL-vanhuuseläke voidaan myöntää takautuvasti kolmen kuukauden ajalta.

Osa-aikaeläkkeen ja työttömyyseläkkeen saamiseksi edellytetään 5 vuotta eläkkeeseen oikeuttavaa työsuhdeaikaa 15 kalenterivuoden aikana ennen eläketapahtumavuotta. Tietyillä, ennen 1945 syntyneillä henkilöillä työsuhdeaikaa edellytetään 5 vuotta 20 kalenterivuoden aikana. LEL-ansiot muunnetaan vastaamaan näitä aikoja jakamalla kunkin kalenterivuoden LEL-ansiot TEL:n rajamäärällä. Vuotta kohden otetaan huomioon enintään 12 kuukautta. Lisäksi osa-aikaeläkkeen saamiseksi on oltava kokoaikaista työsuhdeaikaa 12 kuukautta osa-aikaeläkkeen alkamista edeltävän 18 kuukauden aikana. LEL:ssä työaikaa ei voida aina määritellä, vaan kokoaikatyö joudutaan arvioimaan palkan perusteella. (A 7/96)

Esimerkki 2.1 LEL-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 20.10.1943. Työkyvyttömyys alkaa 1.6.2004. TEL-työsuhdeaika on 16.10.1966–7.5.1989 ja eläkepalkka 2 200 euroa/kk. Karttunut TEL-eläke on 742,50 euroa/kk.

Eläkepalkka ja karttunut eläke ovat vuoden 2005 tasossa. Eläke alkaa sairaspäivärahaikauden jälkeen.

TaEL-ansioita on vuonna 2001. Karttunut TaEL-eläke on 1 euroa/kk (vuoden 2005 tasossa).

LEL-ansiot on muunnettu vuoden 2005 tasoon puoliväli-indeksillä ja niistä on vähennetty PTEL-maksu. Eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan.

LEL- ja TaEL-ansiot ovat seuraavat:

Vuosi	LEL-ansiot euroa/v ans. vuoden ind.	LEL-ansiot euroa /v 2005 ind.	Ansio- kuukaudet	TT- päivät	TaEL-ansiot e/v 2005 ind.
1989	10 500	16 586,52	12	32	
1990	17 000	25 149,90	12		
1991	17 500	24 039,18	12		
1992	19 000	24 749,70	12		
1993	19 500	25 310,72	12		
1994	17 000	22 065,76	12	30	
1995	18 000	23 036,21	12		
1996	17 000	20 437,18	12	66	
1997	16 500	19 276,76	12		
1998	18 500	21 166,26	12		
1999	20 000	22 355,70	12		
2000	22 000	24 138,99	12		800
2001	21 500	22 709,09	12		
2002	21 000	21 415,05	12		
		312 437,02	168	128	800
2003	22 000	21 866,24	12		
2004	9 000	8 745,66	5		
		30 611,90	17		

Ansaittu LEL-eläke on $\frac{1,5\% \times 312\,437,02}{12} + \frac{2,5\% \times 30611,90}{12} = 390,55 + 63,77$
 = 454,32 euroa/kk.

Tulevan ajan LEL-keskipalkkaa laskettaessa vuoden 2001 LEL-ansioihin lisätään TaEL-ansioita 800 euroa ja vuoden 1989 LEL-ansioihin TEL-palkkoja $9\,313,33 \text{ e} (= 4 \frac{7}{30} \times 2\,200)$.

$$343\,048,92 + 800 + 9\,313,33 = 353\,162,25 \text{ euroa}$$

LEL-keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on $15 \text{ v } 5 \text{ kk} = 185 \text{ kk} = 5550 \text{ pv}$, joista vähennetään työeläkelisään oikeuttavat työttömyyspäivärahopäivät. Ne muunnetaan kalenterikuukauden päiviksi suhteella $30 \times 128/22 = 175 \text{ pv}$.

$$\text{Keskipalkka on } 30 \times \frac{353\,162,25}{5375} = 1\,971,14 \text{ euroa/kk.}$$

Eläke tulevalta ajalta 1.6.2004–20.10.2008 (= 4 v 4 kk)

Tulevan ajan ansio 0,8 prosentin karttuma-ajalta eläketapahtumapäivästä 65 vuoden iän täyttämispäivän välillä on

$$52 \times 1\,971,14 = 102\,499,28 \text{ euroa.}$$

Tulevan ajan eläke on

$$\frac{0,8\% \times 102\,477,28}{12} = 68,32 \text{ euroa/kk.}$$

LEL-eläke yhteensä on $454,32 + 68,32 = 522,64 \text{ euroa/kk}$.

TEL-, LEL- ja TaEL-eläkkeet yhteensä ennen työeläkelisää ovat

$$742,50 + 1,00 + 522,64 = 1\,266,14 \text{ euroa/kk.}$$

$$\text{Työeläkelisäkerroin: } \frac{5}{504 - 5} = 0,01002$$

Työeläkelisä: $1\,266,14 \times 0,01002 = 12,69 \text{ euroa/kk}$.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat $1\,266,14 + 12,69 = 1\,278,83 \text{ euroa/kk}$.

Yhteensovitus on $60\% \times 2\,200,00 = 1\,320,00 \text{ euroa/kk}$. Yhteensovitus ei vaikuta.

3 TaEL-ELÄKE

Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki

TaEL tuli voimaan 1.1.1986. Sen piiriin kuuluvat työsuhteessa olevat

- muusikot, näyttelijät, tanssijat ja muut esiintyvät taiteilijat,
- ohjaajat, dramaturgit, koreografit, pukusuunnittelijat, lavastajat,
- lehden, radion tai TV:n toimittajat, kuuluttajat tai toimitukselliset avustajat,
- kielenkääntäjät, tulkit, oppaat,
- kuvaajat, leikkaajat ja taiteelliset avustajat,

joiden työssä luovan taiteellisen työn osuus on ratkaiseva ja joiden työsuhde on tarkoitettu jatkumaan vuotta lyhyemmän ajan. Yrittäjät eivät kuulu TaEL:n piiriin. Työntekijä on lain piirissä vuodesta 2005 alkaen 18 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun.

TaEL:n mukaan vakuutetaan vuoden 1998 alusta myös sellaiset TEL-alan työsuhteet, joissa kesto ja ansiot jäävät alle TEL:n rajojen. Tällaisia ovat työsuhteet, jotka ovat kestäneet alle kuukauden ja sellaiset yli kuukauden kestäneet työsuhteet, joissa palkka jää alle TEL:n alarajan (235,76 e/kk vuonna 2005).

Työnantaja voi siirtää TEL:stä TaEL:n piiriin ne työsuhteet, joissa työsuhteen ansiot ensimmäisen kuukauden jälkeen ovat laskeneet alle TEL:n rajamäärän kuutena peräkkäisenä kuukautena. Toisaalta, jos tällaisessa TEL:n alarajan alittumisen vuoksi TaEL:ssa vakuutetussa työsuhteessa ansiot nousevat kahtena peräkkäisenä täytenä kuukautena yli TEL:n alarajan, on vakuutus siirrettävä TEL:n piiriin. (A 44/97)

TaEL:n piiriin on kuulunut vuoden 1998 alusta myös kotitalouksien teettämä TEL-alan työ palkasta ja työsuhteen pituudesta riippumatta (A 44/97).

TaEL-eläke lasketaan pääsääntöisesti kuten LEL-eläke, jos eläketapahtuma sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen.

3.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

TaEL-eläke lasketaan työntekijän yhteenlasketuista palkoista, kuten LEL:ssä niiden työskenteilyvuosien ajalta, jolloin ansioraja ylittyy.

TaEL-eläkkeeseen oikeuttavat 1.1.2005 alkaen ne ansiot 18 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta, jotka ylittävät TaEL:n rajamäärän ja joiden perusteella on maksettava TaEL:n mukainen vakuutusmaksu. Alempi rajamäärä on 743,86 euroa vuonna 2005. Eläkettä laskettaessa ansiot tarkistetaan palkkakertoimella vuodesta 2004 eteenpäin ja niistä vähennetään kunkin vuoden työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

Työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus luetaan TaEL-ansioihin vuoden 2005 alusta.

TaEL-eläkkeeseen oikeuttava alaraja oli 90,82 euroa TEL-puoliväli-indeksissä 142 ennen vuotta 1998. Vuoden 1998 alusta rajamäärä tuli LEL:n mukaiseksi.

Työeläkelisä määräytyy TaEL:ssa kuten TEL:ssä ja LEL:ssä.

3.2 Eläkkeen karttuminen

Karttumisprosentit ovat samat kuin TEL:ssä ja LEL:ssä.

TaEL-työsuhteista lasketaan 31.12.2004 karttuneen eläkkeen määrä vuoden 2004 säännösten mukaan kuten TEL:ssä ja LEL:ssä.

Kuten LEL:ssä TaEL-vanhuuseläkettä karttuu vuoden 2004 säännösten mukaan sen kuukauden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 65 vuotta. Vuoden 2004 säännösten mukaan 65 vuoden täyttämisen jälkeen ansaituista ansioista on täytynyt maksaa vakuutusmaksut, vaikka niistä ei ole karttunut eläkettä. Jos työntekijä jatkaa työntekeään 65 vuoden täyttämisen jälkeen, hänelle alkaa karttua uutta eläkettä 1.1.2005 alkaen 4,5 prosenttia vuodessa 31.12.2004 jälkeen ansaituista ansioista. Karttuminen jatkuu enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 68 vuotta.

3.3 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot

Aika eläketapahtumasta eläkeikään eli tuleva aika on TaEL-eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa, jos työntekijä on ansainnut vähintään TaEL:n ylemmän rajamäärän 540 päivän aikana

- ennen työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden alkamista,
- ennen eläketapahtumaa,
- ennen 1. lisäpäivää tai
- 55 vuotta täytäneellä ennen enintään 10 kk työsuhteen alkamista (ns. 10-työsuhde).

Ylempi rajamäärä on sama kuin LEL:ssä eli 2 975,21 euroa vuonna 2005.

Tulevan ajan edellytyksenä oleva työsuhdeaika, 12 kuukautta 10 vuoden aikana, on oltava todellista työskentelyaikaa eli TaEL-palkan maksukuukausi työsuhderekisterissä vastaa yhden kuukauden todellista työskentelyä kalenterivuonna, jolloin TaEL-ansioita on vähintään alemman rajamäärän verran. TaEL-ansioita ei tässä muunneta työskentelykuukausiksi TEL-alarajan avulla kuten työttömyyseläkeoikeutta tutkittaessa.

Tulevan ajan palkka eli keskipalkka on ylemmän rajamäärän ylittäneiden indeksitarkistettujen, työntekijän työeläkemaksulla vähennettyjen vuosipalkkojen kuukausikeskiarvo. Se saadaan jakamalla vuosipalkkojen summa näihin vuosiin sisältyvien kuukausien lukumäärällä. Keskipalkkaa laskettaessa palkat otetaan huomioon sen kalenterivuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 23 vuotta (A 4/99). Sairastumisvuonna aika ja ansiot otetaan huomioon vain sairastumispäivään asti.

Jos tuleva aika määräytyy pelkästään TaEL:n perusteella, keskipalkkaan otetaan mukaan myös TEL-ansiot TEL-eläkepalkan suuruisena niiltä vuosilta, joiden ansioista keskipalkka lasketaan (A 7/98). Samoin otetaan mukaan LEL-ansiot vuodesta 1998 lähtien, jos LEL-vuosiansio ylittää alemman rajamäärän.

Myös TaEL:ssa voidaan keskipalkka korvata toisen lain ansioilla samoin kuin LEL:ssä.

TaEL:iin sovelletaan vuodesta 1998 alkaen samaa sääntöä kuin LEL:ssä silloin, kun tuleva aika tulee myös MYEL:stä. TaEL:n tulevan ajan oikeuteen riittää alempi rajamäärä ansioita 540 päivän aikana ja TaEL:n keskipalkka lasketaan niistä alemman rajamäärän ylittäneistä ansioista, jotka on ansaittu 1.1.1998 jälkeen, kun eläketapahtuma sattuu vuonna 1998 tai sen jälkeen. (A 7/98)

Keskipalkan laskemisen perusteena olevien kalenterivuosien eli vakuutusvuosien ajasta vähennetään se aika, jolta työntekijä on ennen eläketapahtumavuotta saanut työeläkelisäänsä oikeuttavaa etuutta.

TaEL:ssa sovelletaan myös lakia 55-vuotiaiden työttömien työllistymisedellytyksien parantamiseksi. Laissa mainittu enintään 10 kuukauden työsuhdeaika tarkoittaa TaEL:ssa yhtäjaksoista, saman työnantajan palveluksessa tehtyä työtä. Tätä 10-työsuhteen TaEL-työskentelyä ei lasketa mukaan tulevan ajan keskipalkkaan, mutta työskentelystä karttuu kuitenkin eläkettä eläketapahtumaan saakka. Jos henkilöllä on kuitenkin vain TaEL/LEL-työskentelyä, voidaan nämä 10-työsuhteen ansiot ottaa mukaan keskipalkan laskentaan.

Jos työntekijä on saman työnantajan palveluksessa yhtäjaksoisesti yli 10 kuukautta, otetaan tämän yli 10 kuukauden TaEL-työskentelyn ansiot normaalisti huomioon tulevan ajan palkkaa laskettaessa. (A 20/98, A 37/99)

3.4 Eläkelajit

TaEL-eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä ja LEL:ssä lukuunottamatta osa-aikaeläkettä, jota ei TaEL:ssa ole.

Työskentelyn ei tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle jäädessä.

Tutkittaessa työttömyyseläkkeeseen vaadittavaa työsuhteen kestoa, 5 vuotta eläkkeeseen oikeuttavaa työsuhdeaikaa 15 vuoden aikana, TaEL-ansiot muunnetaan vastaamaan näitä aikoja jakamalla kunkin kalenterivuoden TaEL-ansiot TEL:n rajamäärällä. Vuotta kohden otetaan huomioon enintään 12 kuukautta.

Esimerkki 3.1 TaEL-vanhuuseläke

Muusikko on syntynyt 30.3.1942. Hän jää vanhuuseläkkeelle 1.9.2005. Karttunut TEL-eläke on 690 euroa/kk (vuoden 2004 tasossa). Hän on saanut ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa vuosina 1990, 1991, 1992 ja 1996 yhteensä 345 päivältä ja vuosina 1997–2004 yhteensä 86 päivältä.

Eläke lasketaan vuoden 2004 tasossa ja korotetaan palkkakertoimella vuoden 2005 tasoon.

TaEL-ansiot ovat seuraavat: (työntekijän työeläkemaksu vähennetty 1.1.1996 alkaen)

Vuosi	TaEL ansiot euroa/v (vuoden 2004 taso)
1989	6 000
1990	9 400
1991	(900) alle rajamäärän
1992	15 200
1994	17 700
1995	16 500
1996	14 600
1997	15 600
1998	16 000
1999	17 300
2000	15 800

2001	14 800

Yhteensä	158 900 euroa

$$\text{Eläke on } \frac{158\,900 \times 1,5\%}{12} = 198,63 \text{ euroa/kk}$$

Vuosi	TaEL-ansiot euroa/v (vuoden 2004 tasossa)

2002	15 100

2003	15 600

2004	16 000

Yhteensä	46 700

$$\text{Eläke on } \frac{46\,700 \times 2,5\%}{12} = 97,29 \text{ euroa/kk}$$

Työeläkelisäkerroin:

Työttömyyspäivärahapäivät

ennen 1.1.1997 $345/22 = 15 \text{ kk } 15 \text{ pv}$

1.1.1997 jälkeen $86/22 = 3 \text{ kk } 20 \text{ pv}$

Työttömyyspäivärahapäivien jäännöspäivistä ($15 + 20 = 35 \text{ pv}$) muodostunut kuukausi lisätään työttömyyspäivärahaetuuskuukausiin ennen 1.1.1997.

Työskentelyaika 23 v. – 31.12.2004 mennessä.

$30.3.1965 - 31.12.2004 = 39 \text{ v } 9 \text{ kk} = 477 \text{ kk}$

$$\frac{16 + 0,8 \times 3}{477 - 19} = \frac{18,4}{458} = 0,040175$$

31.12.2004 mennessä karttuneet eläkkeet:

$690 + 198,63 + 97,29 = 985,92 \text{ euroa/kk}$.

Työeläkelisä $985,92 \times 0,040175 = 39,61 \text{ euroa}$

$985,92 + 39,61 = 1025,53 \text{ euroa/kk}$

Eläke korotettuna v. 2005 palkkakertoimella $1,028 \times 1\,025,53 = 1\,054,24 \text{ euroa/kk}$.

Vuoden 2005 TaEL-ansiot ovat 11 600 euroa (PTEL-maksu vähennetty).

Ansiot 1,9 %:n karttumalla 1.1.2005–31.3.2005

$$\frac{3}{8} \times 11\,600 = 4\,350,00 \text{ euroa}$$

$$\text{Eläke on } \frac{4350 \times 1,9\%}{12} = 6,89 \text{ euroa/kk.}$$

Ansiot 4,5 %:n karttumalla 1.4.2005–31.8.2005

$$\frac{5}{8} \times 11\,600 = 7\,250 \text{ euroa}$$

$$\text{Eläke on } \frac{7250 \times 4,5\%}{12} = 27,19 \text{ euroa/kk.}$$

TaEL-vanhuuseläke 1.9.2005 alkaen on $1\,054,24 + 6,89 + 27,19 = 1\,088,32$ euroa/kk.

4 MEL-ELÄKE

Merimieseläkelaki, MEL, tuli voimaan 1.6.1956. MEL:a sovelletaan työntekijään, joka tekee merimieslaisia tarkoitettua työtä ulkomaanliikenteeseen käytettävässä suomalaisessa kauppa-aluksessa. MEL:a sovelletaan myös henkilöön, joka on työsuhteessa jäänmurtajalla. Virkasuhteessa jäänmurtajalla olevat vakuutetaan VEL:n mukaan. MEL:a ei sovelleta kotimaanliikenteen alusten työntekijöihin, vaan he kuuluvat yleensä LEL:n ja joissain tapauksissa TEL:n piiriin.

4.1 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

Eläkkeeseen oikeuttavat 1.1.2005 alkaen vakuutettavat työansiot, jotka työntekijä on ansainnut 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun mennessä. Eläkkeen perusteena olevaa työansiota määrättäessä otetaan huomioon palkka tai muu vastike, joka on maksettu korvauksena työstä.

MEL-eläkkeessä otetaan huomioon työskentelyn lisäksi tuleva aika, täysitehoinen eläke aika, sosiaalietuudet ja lykkäysaika kuten TEL:ssä. MEL:n voimaantulo ja soveltamispiiri eroavat kuitenkin TEL:stä.

MEL-eläkkeeseen lasketaan työeläkelisä samoin kuin TEL:ssä.

4.2 Eläkkeen karttuminen

1.1.2005 alkaen merimieseläkkeen karttuminen alkaa 18-vuotispäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy sen kuukauden loppuun, jona työntekijä täyttää 68 vuotta. Eläke laskeaan kunkin vuoden vuosiansioiden ja iän mukaisen karttumisprosentin perusteella.

Henkilö 18–52 vuotta

Eläkettä karttuu 1,6 prosenttia niistä vuosiansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 53 vuotta.

Henkilö 53–62 vuotta

Eläkettä karttuu 2,0 prosenttia niistä vuosiansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta.

Henkilö 63–68 vuotta

Eläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä vuosiansioista, jotka työntekijä on ansainnut 63 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

Eläkkeenhakijalla on oikeus näihin MEL:n korkeampiin karttumisprosentteihin, jos hakija jää eläkkeelle työsuhteesta, joka on vakuutettu MEL:n mukaan. Tämän lisäksi MEL:n mukaisiin karttumisprosentteihin on oikeus vain sellaisella työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeutetulla hakijalla, jonka eläkehakemuksen Merimieseläkekassa on toimivaltainen käsittelemään ja hakijan MEL:n alaiset työansiot ovat eläketapahtumakuukauden ja sitä edeltäneen 36 kalenterikuukauden aikana vähintään 16 800 euroa vuoden 2004 tasossa.

Jos edellä kuvatut edellytykset MEL:n korkeampiin karttumiin eivät täyty, määräytyvät karttumisprosentit samalla tavalla kuin TEL:ssä. Karttumisprosentti on 1,5 kultakin vuodelta, kunnes työntekijä täyttää 53 vuotta. Ikävälillä 53–63 vuotta karttumisprosentti on 1,9 prosenttia ja työntekijän täytettyä 63 vuotta karttumisprosentti on 4,5 prosenttia vuodessa.

Kaikki vuodenvaihteessa 2004–2005 voimassa olleet työsuhteet päätetään 31.12.2004 ja työsuhteista lasketaan vapaakirjat. Karttuneen MEL-eläkkeen yhteenlaskettu määrä ajalta ennen 1.1.2005 määräytyy soveltaen useampaa eri sääntöä riippuen siitä, onko eläkkeen myöntävä laitos Merimieseläkekassa vai jokin muu eläkelaitos. Karttuneen MEL-eläkkeen yhteenlaskettu ja määriä ajalta ennen 1.1.2005 ei yhteensoviteta.

Myönnettävä MEL-eläke lasketaan lisäämällä 1.1.2005 alkaen karttuneen eläkkeen määrä ennen 1.1.2005 karttuneen eläkkeen määrään. Lisääminen tapahtuu muuten ilman rajoituksia, mutta eläkkeeseen, johon sisältyy ennen vuotta 2005 MEL-pääsäännön 2 prosentin karttuman mukaisesti karttunutta eläkettä, sovelletaan MEL:n sisäistä yhteensovitusta. Sisäistä yhteensovitusta sovellettaessa eläke ei voi ylittää 50 prosenttia työntekijän kymmenen viimeisen meripalveluvuoden keskikuukausipalkasta.

1.1.2005 alkaen eläkkeen rinnalla työskentelystä karttuu eläkettä 1,5 prosenttia työansioista vuodessa.

Tuleva aika

Tulevan ajan oikeus määräytyy kuten TEL:ssä. Tuleva aika lasketaan siihen ikään asti, jossa työntekijällä olisi ollut oikeus siirtyä vanhuuseläkkeelle, jos hän olisi ollut MEL-työsuhteessa yhtäjaksoisesti. Tulevan ajan pääteikä voi olla joko yleinen eläkeikä tai ansaittu eläkeikä.

4.3 Eläkelajit

MEL-eläkkeinä myönnetään samoja eläkkeitä kuin TEL:ssä, mutta vanhuuseläkeiän laskeminen poikkeaa muista yksityisen sektorin eläkkeistä.

4.3.1 Vanhuuseläke

Työntekijällä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 63 ja 68 vuoden iän täyttämisen välisenä aikana. MEL-työsuhteeseen perustuvan vanhuuseläkkeen myöntäminen edellyttää työsuhteen päättymistä. Vanhuuseläkkeen voi saada myös alle 63-vuotiaana, ansaitussa eläkeiässä. Yleistä eläkeikää alhaisemmassa, ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle jäädäkseen täytyy työntekijän olla työssä eläkeikänsä asti ja työskennellä viimeisen kolmen vuoden aikana vähintään 18 kuukautta. Ansaittu eläkeikä määräytyy meripalvelun pituuden mukaan. Päälystöön kuuluva voi jäädä ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle aikaisintaan 60-vuotiaana ja miehistöön kuuluva 55-vuotiaana.

4.3.2 Varhennettu vanhuuseläke

Vanhuuseläke myönnetään hakemuksesta varhennettuna enintään yhdellä vuodella laskettuna 63 vuoden iästä tai työntekijän ansaitusta eläkeiästä. Varhennettua vanhuuseläkettä pienennetään 0,6 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä alittaa 63 vuotta tai ansaitun eläkeiän. Varhennettu vanhuuseläke voi alkaa aikaisintaan 55-vuotiaana. MEL:ssä varhennettun vanhuuseläkkeen vuoden 2004 säännösten mukaan voi saada henkilö, joka on syntynyt ennen 1950.

Esimerkki 4.1 Vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 31.3.1942 ja hän jää merimieseläkelain mukaiselle vanhuuseläkkeelle 1.11.2005. Viimeinen MEL-työsuhde on alkanut 1.8.1996 ja päättyy 31.10.2005. MEL-työsuhde katkaistaan 31.12.2004 ja lasketaan siihen asti karttunut eläke täysin silloin voimassa olleiden säännösten mukaan. Ajalle 1.1.2005–31.10.2005 eläke lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan.

Ennen 1.1.1991 karttunut MEL-eläke on 800 euroa/kk vuoden 2004 tasossa. Vuoden 1991 alun jälkeen on ollut lisäksi seuraavat kaksi työsuhdetta:

1) Työsuhde 1.9.1993–30.4.1996, jonka eläkepalkka on 2 000 euroa/kk vuoden 2004 indeksissä:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.9.1993–30.4.1996 on 32 kk

$$\text{Eläke on } \frac{32 \times 2 \% \times 2000}{12} = 106,67 \text{ euroa/kk}$$

2) Työsuhde 1.8.1996–31.12.2004, jonka eläkepalkka on 2 300 euroa/kk vuoden 2004 indeksissä:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.8.1996–31.12.2004 on 101 kk

$$\text{Eläke on } \frac{101 \times 2 \% \times 2300}{12} = 387,17 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeet yhteensä ovat: $800,00 + 106,67 + 387,17 = 1\,293,84$ euroa/kk

Eläkkeeseen, johon sisältyy ennen vuotta 2005 MEL-pääsäännön 2 prosentin karttuman mukaisesti karttunutta eläkettä, sovelletaan MEL:n sisäistä yhteensovitusta. Sisäistä yhteensovitusta sovellettaessa eläke ei voi ylittää 50 prosenttia työntekijän kymmenen viimeisen meripalveluvuoden keskikuukausipalkasta.

Lasketaan 10 viimeisen meripalveluvuoden keskikuukausipalkka vuosista 1995–2004

16 kk x 2 000 euroa/kk =	32 000 euroa
101 kk x 2 300 euroa/kk =	232 300 euroa
117 kk	264 300 euroa

$$\frac{264\,300}{117} = 2\,258,97 \text{ euroa/kk}$$

$$2\,258,97 \times 0,5 = 1\,129,49 \text{ euroa/kk}$$

MEL-pääsäännön mukaan laskettuna eläke on 1 129,49 euroa/kk.

TEL-takuusääntö:

Ennen vuotta 1991 karttunut MEL-eläke 1,5 prosentin karttumalla on 600 euroa/kk.

Eläke työsuhteesta 1.9.1993–30.4.1996 1,5 prosentin karttumalla on:

$$\frac{32 \times 1,5\% \times 2000}{12} = 80 \text{ euroa/kk}$$

Eläke työsuhteesta 1.8.1996–31.12.2004

1,5 prosentin karttumajakso on 1.8.1996–31.12.2001 eli 65 kk

$$\text{eläke on: } \frac{65 \times 1,5\% \times 2300}{12} = 186,88 \text{ euroa/kk}$$

2,5 prosentin karttumajakso on 1.1.2002–31.12. 2004 eli 36 kk

$$\text{eläke on: } \frac{36 \times 2,5\% \times 2300}{12} = 172,50 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeet yhteensä ovat $600,00 + 80 + 186,88 + 172,50 = 1\,039,38$ euroa/kk. TEL:n mukainen katto, $2\,300 \text{ euroa/kk} \times 60\% = 1\,380$ euroa/kk, ei vaikuta. Koska TEL-takuusäännön mukaan laskettu eläke on pienempi, lasketaan 31.12.2004 asti karttunut eläke MEL-pääsäännön mukaan eli karttunut eläke 31.12.2004 asti on 1 129,49 euroa/kk vuoden 2004 tasossa.

3) Työsuhde 1.1.2005–31.10.2005, ansio on 24 000 (vuoden 2005 tasossa)

Henkilö täyttää 63 vuotta kesken vuotta (31.3.2005), joten ansio on jaettava eri karttumajaksojen mukaan:

$$2 \text{ prosentin jakso: } \frac{24\,000}{10} \times 3 = 7\,200 \text{ euroa}$$

$$\text{eläke: } \frac{7200 \times 2\%}{12} = 12 \text{ euroa/kk}$$

$$4,5 \text{ prosentin jakso: } \frac{24\,000}{10} \times 7 = 16\,800 \text{ euroa}$$

$$\text{eläke: } \frac{16\,800 \times 4,5\%}{12} = 63 \text{ euroa/kk}$$

1.11.2005 myönnettävä vanhuuseläke on:

$$\text{Karttunut eläke 31.12.2004 asti: } 1\,129,49 \times 1,028 = 1\,161,12$$

$$1\,161,12 + 12 + 63 = 1\,236,12 \text{ euroa/kk}$$

5 YEL-ELÄKE

Yrittäjien eläkelaki, YEL, tuli voimaan 1.1.1970. Lain piiriin kuuluu 1.1.2005 alkaen

- 18–68-vuotias
- Suomessa asuva yrittäjä, jonka vuotuinen työtulo on keskimäärin vähintään 5 658,26 vuonna 2005, eli TEL:n raja kerrottuna kahdellakymmenelläneljällä ja
- jonka yrittäjätoiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti ainakin neljä kuukautta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta, ja
- joka ei kuulu saman toiminnan perusteella muun eläkelain piiriin (maatalousyrittäjät vakuutetaan MYEL:n mukaan)

1.1.2005 vakuuttamisvelvollisuus koskee myös työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen rinnalla tapahtuvaa yrittäjätoimintaa.

Jos yrittäjän työtulo ei yllä YEL:n alarajaan, mutta muuten edellytykset täyttyvät, voidaan hänelle myöntää vapaaehtoinen YEL-vakuutus.

Eläke lasketaan erikseen jokaisesta vähintään neljä kuukautta kestäneestä yrittäjätoimintajaksosta vuoden 2004 loppuun asti. 1.1.2005 alkaen laskenta ei ole enää jaksokohtaista. Karttumisprosentit ja eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä.

Eläkkeeseen oikeuttaa yrittäjätoiminta, joka on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään neljä kuukautta. Eläkkeeseen oikeuttaa TEL:n tavoin myös tuleva aika ja täysitehoinen eläke-aika sekä sosiaalietuudet. Työeläkelisään sen sijaan oikeuttavat vain kuntoutusetuuspäivät.

Eläkettä laskettaessa otetaan 1.1.2005 alkaen huomioon aika 18 vuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta 68 vuoden ikään.

5.1 Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Yrittäjätoiminnan alkaessa yrittäjälle vahvistetaan vuotuinen työtulo (euroa/vuosi). Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi sellaista palkkaa vastaava summa, joka yrittäjälle olisi kohtuudella maksettava, jos hänen työtään tekemään palkkattaisiin vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Työtuloksi voidaan vahvistaa myös sellainen korvaus, jonka voidaan keskimäärin katsoa vastaavan tällaista työtä. Työtuloa ei voi vahvistaa korkeammaksi kuin 8 409,40 euroa vuodessa vuoden 1970 indeksissä 197 (94 391,37 euroa vuonna 2005).

Jos yritystoiminnassa tapahtuu oleellinen muutos, yrittäjän on ilmoitettava tästä eläkelaitokselle työtulonsa tarkistamista varten. Tämän lisäksi yrittäjä voi 1.1.2005 alkaen lisämaksua maksamalla tai maksamalla vähemmän vaikuttaa kalenterivuoden ns. kokonaistyötuloon.

Kunkin kalenterivuoden eläkkeen perusteena oleva työtulo on kyseisenä vuonna voimassa olleiden, vahvistettujen ja palkkakertoimella tarkistettujen vuotuisten työtulojen kestoajalla painotettu keskimäärä kyseisenä vuonna.

Maksamattomat vakuutusmaksut myönteistä eläkepääöstä edeltävien viiden vuoden ajalta peritään yrittäjän eläkkeestä. Näitä viittä vuotta edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut sen sijaan pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa.

Työtuloa pienennetään maksamattomien vakuutusmaksujen suhteessa vuosittain. Jos maksuja ei ole maksettu lainkaan jonakin vuonna, on työtulo tämän vuoden osalta nolla euroa. Jos maksuja on maksettu puolet vaadittavasta määrästä, on työtulo kyseisen vuoden osalta 50 %

vahvistetusta työtulosta. Maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät yrittäjän työtuloa vasta vuodesta 1993 lähtien (A 41/97).

Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaan YEL:n mukaiseen vakuutukseen oli tehtävä tekninen katkaisu, jos työtulossa tapahtui yritystoiminnan jatkuessa olennaisia muutoksia. Yritystoiminnan yhtäjaksoisuudesta huolimatta YEL:n mukainen vakuutus jatkui työtulon tarkistamisen jälkeen uutena jaksona, jos työtuloa korotettiin vähintään yhdellä kolmanneksella (1/3) tai työtuloa alennettiin yhdellä neljänneksellä (1/4). YEL-vakuutusta pidettiin kuitenkin yhtäjaksoisena, jos yrittäjän toiminta työtulon tarkistuksen jälkeen ei jatkunut vähintään neljää kuukautta tai uuden vakuutusjakson alkamisesta ei ollut ehtinyt kulua neljää vuotta eläketapahtumaan mennessä.

Teknistä katkaisua koskeva säännös on liittynyt YEL:n laskennassa käytettyyn jaksotekniikkaan. Vuoden 2005 säännöksissä ei ole enää teknistä katkaisua. Teknistä katkaisua ei sovelleta 1.1.2005 alkaen jatkuvaan yrittäjätoimintaan myöskään siinä tapauksessa, että eläkkeen laskenta muuten tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan. Ennen vuotta 2005 jatkuneeseen yrittäjätoimintaan sovelletaan teknistä katkaisua, jos edellytykset täyttyvät. YEL-toiminnasta lasketaan eläke erikseen vuoden 2004 loppuun mennessä karttuneesta eläkeoikeudesta. Tätä vapaakirjaa laskettaessa otetaan 31.12.2004 jatkuvina olevista yrittäjätoimintajaksoista huomioon myös sellaiset, jotka 31.12.2004 mennessä eivät ole kestäneet neljää kuukautta, mutta jotka täyttävät lain edellyttämän vähintään neljän kuukauden keston, kun huomioon otetaan jatkumisaika vuoden 2005 puolella.

Esimerkki 5.1 Yrittäjän kokonaistyötulo, vajaa kalenterivuosi; osavuoden työtulo:

Yrittäjän vahvistettu, palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuonna 2005 on 18 678,63 euroa/vuosi. Yrittäjätoiminta päättyy 5.10.2005.

1.1.2005–5.10.2005 on 275 päivää

Eläkkeeseen oikeuttavaa työtulo vuonna 2005: $\frac{275}{360} \times 18\,678,63 = 14\,268,40$ euroa.

5.1.1 YEL-joustopmaksu

Vuoden 2005 alusta lukien YEL:n mukaisesti vakuutetulla yrittäjällä on tietyin edellytyksin mahdollisuus maksaa vakuutusmaksua enemmän kuin vahvistettu työtulo edellyttää. Vastaavasti myös maksun vähentäminen on mahdollista. Jouston käytöstä yrittäjän on ilmoitettava eläkelaitokselle. Jousto koskee aina kerrallaan vain yhtä kalenterivuotta, eikä se vaikuta vahvistettuun työtulon määrään. Lisämaksu ja maksun vähennys vaikuttavat sen sijaan eläkkeen perusteena olevaan kokonaistyötuloon niinä kalenterivuosina, joina yrittäjä on käyttänyt joustomahdollisuutta hyväkseen.

Niiden kalenterivuosien lukumäärää, joina yrittäjä voi käyttää joustoja alaspäin, on rajoitettu. Vuosia, joina pienennettyjä vakuutusmaksuja maksetaan, voi olla kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana enintään kolme. Seitsemän vuoden tarkastelujaksoon sisältyy aina kulumassa oleva kalenterivuosi. Ylöspäin joustettujen kalenterivuosien määrää ei rajoiteta.

Jousto-oikeutta voi käyttää vain kerran saman vuoden aikana. Siten saman kalenterivuoden aikana ei ole mahdollista joustaa sekä ylöspäin että alaspäin.

Joustolle on asetettu myös muita kuin lukumäärällisiä rajoituksia. Eläkkeellä oleva yrittäjä ei voi joustomaksua maksaa, samoin aloittavan yrittäjän maksualennus ja maksamattomat vakuutusmaksut estävät jouston. Eläkelaitossiirtovuonna jousto ei ole sallittua. Jousto-oikeuden käyttöä ei myöskään sallita 4,5 prosentin kannustinkarttuman aikana, eli yrittäjällä ei ole jousto-oikeutta 62 vuoden iän täyttämivuoden jälkeen. Vuonna 2005 vanhuuseläkkeelle jäävä yrittäjä ei voi vielä joustomaksua maksamalla vaikuttaa työtuloonsa, koska joustomaksua voi käyttää vain sellaisena kalenterivuonna, jolloin vakuutus on voimassa koko vuoden.

Jouston vähimmäis- ja enimmäismäärät

Jouston määrälle on asetettu ala- ja ylärajat. Rajat on määritelty prosentteina vahvistetun työtulon perusteella määräytyvästä vakuutusmaksusta seuraavasti:

Taulukko 5.1

	Vähimmäisjousto	Enimmäisjousto
Jousto ylöspäin	+ 10 %	+ 100 %
Jousto alaspäin	- 10 %	- 20 %

Edellisten rajojen lisäksi jouston vähimmäis- ja enimmäismäärää rajaavat myös YEL:n piiriin kuulumisen alaraja (5 658,28 euroa vuonna 2005) ja laissa säädetty YEL-työtulon yläraja (94 391,37 euroa vuonna 2005). Kalenterivuoden aikana yhteensä maksettujen vakuutusmaksujen määrän tulee olla sellainen, että sitä vastaava kokonaistyötulo ei jää pienemmäksi kuin YEL:n piiriin kuulumisen alaraja eikä toisaalta ylitä YEL-työtulon ylärajaa.

Kokonaistyötulo ja joustomaksu

Joustoa koskevien säännösten myötä YEL:iin tuli uusi käsite, kokonaistyötulo. Se tarkoittaa eläkkeen perusteena olevaa työtuloa yksittäisen kalenterivuoden osalta. Niinä vuosina, jolloin yrittäjä ei ole käyttänyt jousto-oikeuttaan, kokonaistyötulo on yhtä suuri kuin yrittäjälle vahvistettu työtulo tai vajaan kalenterivuoden kyseessä ollessa, yrittäjätoiminnan jatkumisaikaa vastaava osuus vahvistetusta työtulosta. Kun yrittäjä on käyttänyt jousto-oikeuttaan, kokonaistyötulossa otetaan huomioon vahvistetun työtulon ohella lisämaksun työtuloa korottava vaikutus tai maksun pienennyksen työtuloa pienentävä vaikutus.

Vakuutetun täytettyä 53 vuotta, hänen vakuutusmaksuprosenttinsa nousee seuraavan kalenterivuoden alusta lukien. Seuraavissa esimerkeissä kokonaistyötulo on erikseen laskettu kalenterivuosille a) ennen 54 vuoden iän täyttämivuotta, b) jälkeen 53 vuoden iän täyttämivuoden.

Esimerkki 5.2 Joustomaksu

Vahvistettu työtulo on 20 000 euroa/vuosi. Alle 54-vuotiaan vakuutusmaksuprosentti on 20,0 ja vakuutusmaksu vahvistetusta työtulosta 4 000 euroa/vuosi. Yli 53-vuotiaiden vakuutusmaksuprosentti on 22,0 ja vakuutusmaksu vahvistetusta työtulosta 4 400 euroa/vuosi.

Yrittäjä maksaa lisämaksua 2 000 euroa

Henkilön ikä	Laskenta	Kokonaistytö tulo
alle 54-vuotias	$(4000 + 2000) / (20/100)$	30 000,00
yli 53-vuotias	$(4400 + 2000) / (22/100)$	29 090,91

Yrittäjä vähentää maksuaan 800 euroa

Henkilön ikä	Laskenta	Kokonaistytö tulo
alle 54-vuotias	$(4000 - 800) / (20/100)$	16 000,00
yli 53-vuotias	$(4400 - 800) / (22/100)$	16 363,64

5.2 Eläkkeen karttuminen**5.2.1 Karttuminen työajalta**

Eläkkeen karttuminen alkaa 1.1.2005 alkaen yrittäjän 18-vuotispäivää seuraavan kuukauden alusta ja päättyy sen kuukauden lopussa, jona yrittäjä täyttää 68 vuotta. Eläke lasketaan kullekin vuodelle määrätyn kokonaistytö tulon ja karttumisprosentin perusteella.

Yrittäjä 18–52 vuotta

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia eläkkeen perusteena olevista työtuloista 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona yrittäjä täyttää 53 vuotta.

Yrittäjä 53–62 vuotta

Eläkettä karttuu korotetun karttuman mukaan eli 1,9 prosenttia eläkkeen perusteena olevista työtuloista 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona yrittäjä täyttää 63 vuotta. Korotettu karttuma tulee yrittäjillä siis voimaan 53 vuoden iän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta, vaikka 53 vuotta täyttäneitä koskeva korotettu maksu tulee yrittäjillä voimaan vasta 53 vuoden täyttämistä seuraavan kalenterivuoden alusta.

Yrittäjä 63–68 vuotta

Eläkettä karttuu kannustinkarttuman mukaan eli 4,5 prosenttia vuodessa eläkkeen perusteena olevista työtuloista 63 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

Työtulonjaksotus eri karttumisprosenttien mukaisille jaksoille

Kalenterivuosina, joina yrittäjä täyttää 53 ja 63 vuotta, hänen karttumisprosenttinsa työansioista nousee. Korotettua karttumaa sovelletaan syntymäkuukautta seuraavan kuukauden alusta. Karttuneen eläkkeen määrittämiseksi kyseisiltä vuosilta yrittäjän vuotuinen tai eläkkeen perusteena oleva työtulo pitää jakaa sovellettavien karttumisprosenttien mukaisiin osiin. Jako perustuu ansiokuukausiin ja yrittäjän syntymäkuukauteen. Ansiokuukausi on kuukausi, jonka aikana yrittäjävakuutus on ollut voimassa vähintään yhden päivän.

Esimerkki 5.3 Yrittäjän 53 tai 63 vuoden iän täyttämivuosi, työtulon jaksotus, täysi kalenterivuosi

Yrittäjän vahvistettu, palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuonna 2005 on 18 678,63 euroa/vuosi. Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2005.

1,5 prosentin karttumaa vastaava työtulo on $\frac{8}{12} \times 18\,678,63 = 12\,452,42$ euroa

1,9 prosentin karttumaa vastaava työtulo on $\frac{4}{12} \times 18\,678,63 = 6\,226,21$ euroa

Ansaittu eläke vuodelta 2005:

$$\frac{12\,452,42 \times 1,5\%}{12} + \frac{6\,226,21 \times 1,9\%}{12} = 25,43 \text{ euroa/kk}$$

Esimerkki 5.4 Yrittäjän 53 vuoden iän tai 63 vuoden iän täyttämivuosi, työtulon jaksotus, vajaa kalenterivuosi

Yrittäjätoiminta alkaa 26.6.2005, vahvistettu työtulo on 22 000 euroa/vuosi. Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2005. Yrittäjätoiminta on kestänyt 26.6.2005–31.12.2005 eli 185 päivää.

Vajaan vuoden työtulo: $\frac{185}{360} \times 22\,000 = 11\,305,56$ euroa

Ansiokuukausia on 7, joista 3 on 1,5 % karttumalla ja 1,9 % karttumalla on 4 kuukautta.

1,5 prosentin karttumaa vastaava työtulo: $\frac{3}{7} \times 11\,305,56 = 4\,845,24$ euroa

1,9 prosentin karttumaa vastaava työtulo: $\frac{4}{7} \times 11\,305,56 = 6\,460,32$ euroa

$$\text{Ansaittu eläke vuonna 2005: } \frac{4\,845,24 \times 1,5\%}{12} + \frac{6\,460,32 \times 1,9\%}{12} = 16,29 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeen karttuminen 53 vuoden iän täyttämivuodelta, jos kyseisenä vuonna on joustettu

Yrittäjän täyttäessä 53 vuotta, hänen vakuutusmaksuprosenttinsa säilyy alle 54-vuotiaan maksun tasolla kalenterivuoden loppuun asti, mutta eläkkeen karttumisprosentti muuttuu 53 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Kalenterivuodelle lasketaan yksi kokonaistulo ja tätä samaa työtuloa käytetään laskettaessa karttunutta eläkettä 53 vuoden iän täyttämiskuukauden jälkeiselle ajalla ja sitä edeltävälle ajalle.

Esimerkki 5.5 Yrittäjän karttunut eläke 53 vuoden iän täyttämivuodelta,

Yrittäjä on syntynyt 15.8., ja hänen vahvistettu työtulonsa on 30 000 euroa:

$$\frac{1,5\% \times \frac{8}{12} \times 30\,000}{12} + \frac{1,9\% \times \frac{4}{12} \times 30\,000}{12} = 40,83 \text{ euroa/kk}$$

5.2.2 Karttuminen eläkkeen rinnalla

Vanhuuseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen aikana yrittäjä, jolla on YEL:n mukaista karttumaa eläkkeessään, ei ole vakuuttamisvelvollinen, mutta hänellä on tällöin mahdollisuus ottaa vapaaehtoinen vakuutus. Sama koskee yrittäjää, joka jää alennetussa eläkeiässä rekisteröidyn lisäturvan (YEL-L) mukaiselle vanhuuseläkkeelle edellyttäen, että alennettu eläkeikä ei ole 60 vuotta matalampi. Jos lisäturvan eläkeikä on alle 60 vuotta, yrittäjä on vakuuttamisvelvollinen yritystoiminnastaan 60 vuoden ikään asti YEL:n perusturvan osalta.

Jos yrittäjä ottaa vapaaehtoisen vakuutuksen, eläkettä karttuu 1,5 prosenttia ja se lasketaan vapaaehtoisen vakuutuksen perusteeksi vahvistetun työtulon perusteella. Vanhuuseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen aikana vapaaehtoisesti vakuutetusta yrittäjätoiminnasta vanhuuseläkkeen saa aikaisintaan 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, vaikka yrittäjätoiminta päättyisi sitä aikaisemmin.

Jos vanhuuseläkkeeseen ei sisälly lainkaan yrittäjäeläkelain (YEL, MYEL) mukaista eläkettä, kuuluu vanhuuseläkkeen aikainen yrittäjätoiminta vakuuttamisvelvollisuuden piiriin. Tällöin myös pakollisena otettavasta vakuutuksesta karttuu eläkettä vain 1,5 prosenttia vuodessa. Myös pakollisen vakuutuksen perusteella aikaisemman eläkkeen rinnalla karttuneen eläkkeen saa vasta 68 vuoden täyttämisen jälkeen.

Jos vuoden 2004 mukaisen vanhuuseläkkeen alkamista on lykätty ja yrittäjä jatkaa yritystoimintaa, tulee yritystoiminta vakuuttamisvelvollisuuden piiriin vuoden 2005 alusta lukien ja työtulosta karttuu uutta eläkettä 4,5 %. Koska kyseessä ei ole eläkkeen rinnalla karttunut eläke, saa yrittäjä sen hakemuksesta heti maksuun.

Työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla harjoitetusta yrittäjätoiminnasta eläkettä karttuu 1.1.2005 alkaen 1,5 prosenttia riippumatta: eläkkeensaajan iästä, eläkkeen alkamisajankohdasta eli siitä, onko eläke alkanut ennen vai jälkeen lain voimaantulon (1.1.2005), tai onko kyseessä ns. tulevan ajan eläke vai vapaakirjaeläke.

Työkyvyttömyyseläkkeen aikana ansaittuun eläkkeeseen vakuutetulla on oikeus 63 vuoden iästä tai jos uusi eläke tulee myönnettäväksi uusin perustein, eläkkeen alkamisesta lukien.

Vuoden 2004 säännösten mukaan määrätyn täyden työkyvyttömyyseläkkeen ja osatyökyvyttömyyseläkkeen rinnalla ansaittuun eläkkeeseen on kuitenkin oikeus vasta 65-vuotiaana, jolloin vuoden 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Jos eläkkeen rinnalla harjoitettu yritystoiminta on siinä määrin laajaa, että työkyvyttömyyseläke tai yksilöllinen varhaiseläke tulee lakkautettavaksi, eläkettä työstä alkaa karttua normaali- en työajan karttumisprosenttien mukaan. Lepäämään jätetyn yksilöllisen varhaiseläkkeen rinnalla eläkettä karttuu kuten eläkkeen rinnalla tapahtuvasta työstä muutoinkin eli 1,5 prosenttia työansioista.

1.1.2005 alkaen työttömyyseläkkeen rinnalla harjoitetusta yrittäjätoiminnasta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa riippumatta henkilön iästä ja eläkkeen alkamisajankohdasta sekä siitä, onko kyseessä tulevan ajan sisältävä eläke vai vapaakirjaeläke.

Työttömyyseläkkeen aikana ansaittuun eläkkeeseen vakuutetulla on oikeus täytettyään 63 vuotta. Vuoden 2004 säännösten mukaan määrätyn työttömyyseläkkeen rinnalla ansaittuun eläkkeeseen on oikeus kuitenkin vasta 65-vuotiaana, jolloin vuoden 2004 säännösten mukainen työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

5.2.3 Karttuminen osa-aikaeläkkeen rinnalla

Osa-aikaeläkkeen rinnalla harjoitetusta yrittäjätoiminnasta eläkettä karttuu henkilön iästä ja syntymävuodesta riippuen seuraavasti:

- ennen vuotta 1947 syntyneillä eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa sen kalenterivuoden loppuun, jona henkilö täyttää 59 vuotta ja 2,5 prosenttia sen kalenterivuoden alusta lukien, jona hän täyttää 60 vuotta,
- vuoden 1946 jälkeen syntyneillä eläkettä karttuu henkilön iästä riippuen 1,9 tai 4,5 prosenttia vuodessa

Ansion alenemasta eli vakiintuneen ansiotulon ja osa-aikatyöstä saadun ansiotulon erotuksesta vanhuuseläkettä karttuu ennen vuotta 1947 syntyneillä 1,5 prosenttia ja vuoden 1946 jälkeen syntyneillä 0,75 prosenttia vuodessa.

5.3 Eläkelajit

YEL:ssa eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssa.

YEL:ssä ei sovelleta teknistä katkaisua 1.1.2005 alkaen jatkuvaan yrittäjätoimintaan, vaikka eläke laskettaisiinkin vuoden 2004 säännöin.

Jos ennen 1.1.1947 syntyneellä eläkkeensaajalla tai hänen puolisoillaan on sellainen alle 18-vuotias lapsi, jolla olisi eläkkeensaajan jälkeen oikeus perhe-eläkkeeseen, lisätään eläkkeeseen lapsikorotus. Sen suuruus määräytyy eläkkeensaajan syntymävuoden perusteella liitteenä olevan taulukon mukaan. Kahdesta tai useammasta lapsesta korotus on kaksinkertainen. (16/71)

Esimerkki 5.6 Yrittäjän vanhuuseläke

Yrittäjä on syntynyt 15.3.1942. Yrittäjätoiminta alkaa 1.1.1970 alkaen, jolloin vahvistettu työtu- lo on 24 000 euroa/v (v. 2004 ind.). Yrittäjä jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2005.

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1970–31.12.2001 on 384 kk.
1,5 prosentin karttuminen

$$\frac{384 \times 1,5 \% \times 2000}{12} = 960,00 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.2002–31.12.2004 on 36 kk.
2,5 prosentin karttuminen

$$\frac{36 \times 2,5 \% \times 2000}{12} = 150,00 \text{ euroa/kk}$$

YEL vapaakirjat 31.12.2004 mennessä $960,00 + 150,00 = 1\,110,00$ euroa/kk. Vapaakirjat korotetaan vuoden 2005 tasoon.

$$\frac{1,028}{1,000} \times 1\,110,00 = 1\,141,08 \text{ euroa/kk}$$

Työtulo tarkistetaan palkkakertoimella vuoden 2005 tasoon.

$$\frac{1,028}{1,000} \times 24\,000,00 = 24\,672,00 \text{ euroa/vuosi}$$

Eläkkeeseen oikeuttava työtulo 1.1–31.05.2005 on $\frac{150}{360} \times 24\,672,00 = 10\,280,00$ euroa

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1,9 prosentin karttumalla 1.1.2005–30.3.2005 on 3 kk.

Työtulo

$$\frac{3}{5} \times 10\,280 = 6\,168,00 \text{ euroa}$$

$$\frac{1,9 \% \times 6168}{12} = 9,77 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika 4,5 prosentin karttumalla 1.4.2005–30.5.2005 on 2 kk.

Työtulo

$$\frac{2}{5} \times 10\,280 = 4\,112,00 \text{ euroa}$$

$$\frac{4,5 \% \times 4112}{12} = 15,42 \text{ euroa/kk}$$

Vanhuuseläke 1.6.2005 alkaen on $1\,141,08 + 9,77 + 15,42 = 1\,166,27$ euroa/kk.

6 MYEL-ELÄKE

Maatalousyrittäjien eläkelaki, MYEL, tuli voimaan 1.1.1970 kuten YEL. Lain piiriin kuuluu

- 18–68-vuotias Suomessa asuva maatalousyrittäjä ja perheyriityksen jäsen,
- jonka työtulo on vähintään 252,05 euroa vuoden 1970 indeksissä (2 829,13 euroa/v 2005)
- jonka toiminta maatalousyrittäjänä on jatkunut yhtäjaksoisesti ainakin neljä kuukautta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta.

1.1.2005 alkaen vakuuttamisvelvollisuus koskee myös työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen rinnalla tapahtuvaa maatalousyrittäjätoimintaa.

Suurin osa MYEL:n piiriin kuuluvista maatalousyrittäjistä on maatalouden harjoittajia. He kuuluvat pakollisen vakuutuksen piiriin, jos maatilalla on vähintään viisi hehtaaria maatalousmaata ja työtulo on vähintään alarajan suuruinen. MYEL:ssä tarkoitettuja maatalousyrittäjiä ovat myös sellaiset henkilöt, jotka harjoittavat poronhoitoa tai ammattimaista kalastusta olematta kuitenkaan työsuhteessa.

Jos maatalousyrittäjän työtulo tai maatilatalouden harjoittajan tilan koko eivät yllä alarajoihin, voidaan hänelle myöntää vapaaehtoinen MYEL-vakuutus.

6.1 Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Maatalousyrittäjän työtuloa määrittäessä lähtökohtana on viljelmän työtulo. Se lasketaan seuraavasti:

Viljelmän työtulo = peltotyötulo + metsätyötulo

Työtuloksi vahvistetaan se työtulo, jota maatalousyrittäjän voidaan kohtuudella arvioida jatkuvasti saavan toiminnastaan maatalousyrittäjänä. Maatilataloudessa pellon ja metsän perustyötulo sekä peltotyötulon normaalialue lasketaan koko maatilalla eli viljelmän pinta-alan perusteella. Viljelmän työtulo jaetaan maatilalla työskentelevien maatilatalouden harjoittajien kesken heidän työpanostensa suhteessa.

Kalastajalle vahvistetaan se työtulo, jonka hänen kohtuudella arvioidaan kalastustoiminnastaan jatkuvasti saavan. Työtulo määritellään yksilöllisesti kalastajan työpanoksen perusteella yritystoiminnan laajuus huomioiden.

Pääsääntöisesti eläkkeen perusteena oleva työtulo on maatalousyrittäjälle 1.1.2005 alkaen 18 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna kuten YEL:ssä. YEL:sta poiketen MYEL:ssä ei ole mahdollista maksaa 1.1.2005 alkaen joustomaksua.

MYEL:n maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät työtuloa ja peritään eläkkeestä samoin kuin YEL:ssä. (A 41/97)

Jos maatalousyrittäjälle on vahvistettu työtulo koko 1.1.1983–31.12.1991 väliselle ajalle, huomioon otetaan vain 1.1.1983 jälkeiset työtulot, jos eläkkeen perusteena oleva työtulo näin laskettuna on suurempi kuin pääsäännön mukaan.

Tulevan ajan työtulo

Maatalousyrittäjän tulevan ajan työtulo lasketaan pääsääntöisesti työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneiden neljän vuoden työtulojen keskimääränä. Tätä neljää vuotta pidennetään niin monella vuodella kuin maatalousyrittäjän ikä työkyvyttömyyden alkaessa ylittää 52 vuotta, enintään kuitenkin kahdeksaan vuoteen seuraavan taulukon mukaisesti:

Taulukko 6.1

Ikä työkyvyttömyyden alkaessa	Tulevan ajan työtulon perusteena olevien vuosien lukumäärä
52 tai vähemmän	4
53	5
54	6
55	7
56 tai enemmän	8

6.2 Eläkkeen karttuminen

Maatalousyrittäjien eläke määräytyy pääasiallisesti kuten YEL:ssä. Lisäksi maatilatalouden harjoittaja voi saada luopumistukea, mikäli hän pysyvästi luopuu maatalouden harjoittamisesta.

Eläkkeeseen oikeuttaa toiminta maatalousyrittäjänä, joka on kestänyt vähintään neljä kuukautta MYEL:n voimaantulon (1.1.1970) jälkeen samalla tavalla kuin YEL:ssä. Eläkkeeseen oikeuttavat tuleva aika täysitehoinen eläke aika samoin kuin YEL:ssä. Sosiaalietuudet oikeuttavat eläkkeeseen samoin kuin YEL:ssä.

Eläke karttuu kuten YEL:ssä. Eläkettä karttuu vuodessa 1,5 prosenttia 18–52 iässä, 53–62 vuoden iässä eläkettä karttuu 1,9 prosenttia vuodessa, jonka jälkeen 68-vuotiaaksi asti karttuma on 4,5 prosenttia.

Eläkkeen korotukset lasketaan kuten YEL:ssä.

6.3 Eläkelajit

MYEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä samoin kuin YEL:ssä. Työttömyyspäivärahaan vaadittavaksi MYEL-työtuloksi riittää kuitenkin 400 euroa/kk. Sivutoimisella maatalousyrittäjällä voi olla lisäpäiväoikeus muun työsuhteen perusteella.

Maatilatalouden harjoittaja voi tietyin edellytyksin saada luopumistukea, jos hän luovuttaa maatilalan peltomaan ja tuotantorakennukset tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle tai jos hän luovuttaa maatilalan peltomaat lisämaaksi lähialueen muille viljelijöille. Luopumistuki ei perustu MYEL:iin vaan luopumistuesta annettuun erityislakiin, mutta tuen suuruus määräytyy osittain samoin kuin MYEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke.

Luopumistuki koostuu perusmäärästä ja täydennysosasta. Perusmäärä lasketaan lähes samoin kuin MYEL:n työkyvyttömyyseläke. Luopumistuen tulevan ajan eläkkeen laskenta poikkeaa MYEL:n tulevan ajan laskennasta siten, että kaikkien vuosien keskiarvo on perusteena tulevan ajan työtulon laskennassa.

Luopumistuen täydennysosa on yhtä suuri kuin luopujan kansaneläke olisi. Täydennysosaa vähentää mm. luopumistuen perusmäärä. Koko luopumistuen maksaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos. (A 33/99, A 10/2000, A 5/2002)

Esimerkki 6.1 Maatalousyrittäjän työkyvyttömyyseläke

Maatalousyrittäjä on syntynyt 15.9.1942. Yrittäjätoiminta on jatkunut 1.1.1970–19.5.2005. Työkyvyttömyys alkaa 20.5.2005. LEL-ansioista karttunut eläke on 10,17 euroa/kk vuoden 2005 tasossa. Vuonna 1993 vakuutusmaksuja on maksettu vain osa. Maksamattomien vakuutusmaksujen vuoksi työtulo vuonna 1993 on 7 700 euroa/v.

MYEL-eläke

Työtulot:

1.1.1970 alkaen	350,00 euroa/v
1.1.1972 alkaen	1 700,00 euroa/v
1.8.1986 alkaen	10 000,00 euroa/v
1.1.1993 alkaen	7 700,00 euroa/v
1.1.1994 alkaen	14 489,27 euroa/v

Ansaittu eläke:

Eläkkeeseen oikeuttava aika:

1.1.1970–31.12.2004 = 35 v = 420 kk

1.1.–19.5.2005 = 4 kk 19 pv (jäännöspäivät lisätään tulevaan aikaan)

Työtulojaksot	Työtulo alkamis- vuoden indeksissä	Työtulo v. 2005 tasossa (2191)
1.1.70–31.12.71 = 720 pv	350,00 e/v	3 892,64 euroa/v
1.1.72–30.7.86 = 5250 pv	1 700,00 e/v	15 079,76 euroa/v
1.8.86–31.12.92 = 2310 pv	10 000,00 e/v	18 806,87 euroa/v
1.1.93–31.12.93 = 360 pv	7 700,00 e/v	9 994,49 euroa/v
1.1.94–31.12.2004 = 3960 pv	14 489,27 e/v	18 806,87 euroa/v
1.1.2005–19.5.2005 = 139 pv	18 980,50 e/v	18 980,50 euroa/v

Keskimääräinen kuukausityötulo pääsäännön mukaan:

$$\frac{720 \times 3892,64 + 5250 \times 15079,76 + 2310 \times 18806,87 + 360 \times 9994,49 + 3960 \times 18860,87 + 139 \times 18980,50}{720 + 5250 + 2310 + 360 + 3960 + 139}$$

$$= 16\,196,56 \text{ euroa/v} = 1\,349,80 \text{ euroa/kk}$$

Keskimääräinen kuukausityötulo 1.1.1983–19.5.2005

1.1.83–30.7.86	15 079,79 euroa/v	1290 pv
1.8.86–31.12.92	18 806,87 euroa/v	2310 pv
1.1.93–31.12.93	9 994,49 euroa/v	360 pv
1.1.94–31.12.04	18 806,87 euroa/v	3960 pv
1.1.05–19.5.05	18 980,50 euroa/v	139 pv

$$\frac{1290 \times 15\,079,76 + 2310 \times 18\,806,87 + 360 \times 9\,994,49 + 3960 \times 18\,806,87 + 139 \times 18\,980,50}{1290 + 2310 + 360 + 3960 + 139} =$$

$$17\,846,15 \text{ euroa/v} = 1\,487,18 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeen perusteena oleva työtulo 1.1.1983 jälkeisistä työtuloista laskettuna on suurempi kuin pääsäännön mukaan laskettuna.

$$\text{Eläke } \frac{384 \times 1,5\% \times 1\,487,18}{12} = 713,85 \text{ euroa/kk}$$

$$\frac{40 \times 2,5\% \times 1\,487,18}{12} = 123,93 \text{ euroa/kk}$$

Tulevan ajan eläke:

Koska maatalousyrittäjä on työkyvyttömyyden alkaessa 62-vuotias, tulevan ajan työtulo on työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneiden kahdeksan vuoden työtulojen keskimäärä.

Työtulo 20.5.1997–19.5.2005 on 18 815,28 euroa/v = 1 567,94 euroa/kk

$$\frac{28 \times 0,8\% \times 1\,567,94}{12} = 29,27 \text{ euroa/kk}$$

Työkyvyttömyyseläke yhteensä on $713,85 + 123,93 + 29,27 = 867,05$ euroa/kk.

7 OSA-AIKAELÄKE

Osa-aikaeläkkeen tarkoituksena on antaa ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus käyttää jäljellä olevaa työkykyään ja työhaluaan hyväkseen joustavasti, mikäli osa-aikatyötä on tarjolla. Vähentämällä työpanostaan voi 58 vuotta täyttänyt henkilö tietyin edellytyksin jäädä osa-aikaeläkkeelle, jolloin eläke korvaa osittain ansioiden menetystä. Osa-aikaeläkkeen alaikäraja on alennettu tilapäisesti 58 vuodesta 56 vuoteen 1.7.1998–31.12.2002 (A 11/98, A 23/99). Vuoden 2003 alusta alaikäraja on 58 vuotta vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneillä (A 13/2002, A 25/2002).

Osa-aikaeläkkeitä voidaan myöntää muiden yksityisen puolen eläkelakien paitsi TaEL:n mukaan. (A 7/96)

7.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset

Osa-aikaeläke voidaan myöntää yksityisellä puolella 1.2.2005 alkaen 58 vuotta mutta ei 68 vuotta täyttäneelle henkilölle seuraavin edellytykset:

- (1) Henkilö on ollut pitkään työelämässä ja kuulunut työeläkelakien piiriin osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta edeltäneiden viimeisten 15 kalenterivuoden aikana yhteensä vähintään 5 vuotta.
- (2) Henkilö on ollut työeläketurvan piiriin kuuluvassa kokoaikaisessa työssä yhteensä vähintään 12 kuukautta osa-aikaeläkkeen alkamista edeltäneiden 18 kuukauden aikana.
- (3) Työntekijä vähentää ansiotyötään keskimäärin 16—28 tuntiin viikossa. Yrittäjä sen sijaan vähentää ansiotyönsä puoleen aikaisemmasta vakiintuneesta ansiotasosta. Keskimääräinen työssäoloaika lasketaan enintään 16 viikon ajanjaksolta, jos viikottainen työaika vaihtelee. Työntekijällä ei saa olla osa-aikatyössä yli kuuden viikon katkosta vuosilomaa ja sairauspäiväraha-aikoja lukuunottamatta. Tapaturma- ja liikennevakuutuspäivärahat rinnastetaan sairausvakuutuksen päivärahoihin tässä tilanteessa. Yrittäjä voi lopettaa yrittäjätoimintansa kokonaankin ja siirtyä osa-aikaiseen työsuhteeseen.
- (4) Työntekijän osa-aikaisten ansioiden on pienennettävä työajan vähentymistä vastaavasti 35—70 prosenttiin vakiintuneesta ansiotasosta. Yrittäjän on puolitettava työtulonsa. Ansioita on kuitenkin oltava vähintään kyseisen lain alarajan verran.
- (5) Tulevan ajan vaatimus osa-aikaeläkkeen saamisen edellytyksenä poistuu 1.1.2005 alkaen.
- (6) Henkilö ei saa työeläkelain perusteella omaa perus- tai rekisteröityä lisäeläkettä Suomessa tai ulkomailla. Osa-aikaeläkkeen hakija, joka on työskennellyt myös EU-maassa tai sosiaaliturvasopimusmaassa siten, että työskentely kuuluu sen maan vakuutuksen piiriin, ei voi saada Suomen osa-aikaeläkkeen kanssa rinnakkain eläkettä ulkomailla.

7.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma

Osa-aikaeläkkeeseen on oikeus, kun kaikki osa-aikaeläkkeen saamisen ehdot täyttyvät. Eläketapahtumapäivä on eläkkeen alkamista edeltävä päivä. Usein se on osa-aikatyöhön siirtymistä edeltävä päivä.

7.3 Vakiintunut ansiotaso vuonna 2005 alkavissa osa-aikaeläkkeissä

Jotta osa-aikaeläke voidaan laskea, on ensin määriteltävä kokoaikatyöstä saatu vakiintunut ansiotaso. Se määräytyy kaikkien niiden toimintojen perusteella, joista henkilöllä eläketapahtumahetkellä on tulevan ajan oikeus.

TEL-työsuhteen vakiintunut ansiotaso vuonna 2005 on sen työsuhteen eläkepalkka, jonka perusteella tuleva aika laskettaisiin, jos työntekijä tulisi työkyvyttömäksi 31.12.2004. Koska vakiintunut ansiotaso lasketaan kuten eläkepalkka, tehdään ansioista myös työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vakiintunutta ansiotasoa laskettaessa automaattista katkaisua ei oteta huomioon. Automaattinen katkaisu otetaan kuitenkin huomioon, kun lasketaan kokoaikatyön eläkettä 75 %:n rajaa varten tai osa-aikaeläkkeen jälkeistä eläkettä. (A 11/98)

LEL-työskentelyn vakiintunut ansiotaso on työntekijän työeläkemaksuvähennyksen jälkeisestä LEL-ansioista laskettu tulevan ajan keskipalkka.

YEL- ja MYEL-toiminnan vakiintunut ansiotaso on osa-aikatyöhön siirtymistä välittömästi edeltäneiden neljän kalenterivuoden vahvistettujen työtulojen keskimäärä, jos yrittäjätoiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti. Vajaan osa-aikaeläkkeelle siirtymisvuoden työtuloja ei oteta huomioon. Jos yrittäjätoimintajakso ei ole jatkunut neljää vuotta, vakiintunut ansiotaso on viimeisen yrittäjätoimintajakson työtulojen keskimäärä.

Jos henkilöllä on useita rinnakkaisia työsuhteita tai työsuhteita ja yrittäjätoimintaa, on vakiintunut ansiotaso kaikkien vähintään kuusi kuukautta rinnakkain jatkuneiden toimintojen eläkepalkkojen ja eläkkeen perusteena olevien työtulojen yhteismäärä, jos henkilöllä niistä jokaisesta on oikeus tulevaan aikaan.

Esimerkki 7.1 Työntekijän vakiintunut ansio

TEL A: 1.2.1976–28.2.2004 eläkepalkka 1 500 euroa/kk.

TEL B: 1.3.2004–31.10.2004 eläkepalkka 1 700 euroa/kk.

Vuosiansio 2005 on 16 000 euroa.

Työntekijä siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.11.2005.

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio on TEL B-työsuhteen eläkepalkka 1 700 euroa/kk.

Esimerkki 7.2 Yrittäjän vakiintunut ansio

Eläketapahtuma on vuonna 2005.

Työtulo A: 16 850 euroa/vuosi ajalla 1.1.1975–31.12.2003

Työtulo B: 20 200 euroa/vuosi ajalla 1.1.2004 – 31.12.2004

Yrittäjän vakiintunut ansiotaso on neljän viimeisen täyden kalenterivuoden keskimääräinen työtulo.

Vakiintunut ansio on: $\frac{(3 \times 16\,850) + 20\,200}{4} = 17\,687,50$ euroa/vuosi.

7.4 Ansionalenema

Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan ansionalenemasta. Ansionalenema on kokoaikatyöstä saadun vakiintuneen ansiotason ja osa-aikatyöstä saadun ansion erotus.

Ansionalenemaa laskettaessa vakiintunut ansiotaso korotetaan palkkakertoimella vuodesta 2004 eteenpäin vastaamaan osa-aikaeläkkeen alkamishetken tasoa.

Ansioden vähentymisen täytyy pääsääntöisesti vastata työajan alenemaa. Jäljelle jäävän osa-aikaisen ansion tulee työntekijällä olla 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta ja yrittäjällä 50 prosenttia. Osa-aikaisen ansion täytyy kuitenkin olla vähintään kyseisen lain alarajan suuruinen.

Ansionalenema rinnakkaisista toiminnoista lasketaan siten, että vakiintuneiden ansioiden yhteismäärästä vähennetään osa-aikatöistä saatujen ansioiden yhteismäärä. Näin tehdään, jos oikeus osa-aikaeläkkeeseen on kaikista rinnakkaisista toiminnoista. Kunkin eläkelain mukaisen osa-aikaeläkkeen saaminen edellyttää, että tämän lain mukaista työtä vähennetään.

Jos osa-aikaeläkettä ei haeta kaikista rinnakkaisista toiminnoista, lasketaan ansionalenema kahdella tavalla. Ensiksi lasketaan vakiintuneiden ansioiden yhteismäärä niistä toiminnoista, joista henkilö jää osa-aikaeläkkeelle ja vähennetään tästä yhteismäärästä samojen lakien mukaisten osa-aikatöiden ansioiden määrä. Toiseksi lasketaan vakiintunut ansio kaikista rinnakkaisista toiminnoista ja vähennetään kaikkien osa-aikatöiden ansiot. Näitä kahdella tavalla lasketua ansionalenemaa verrataan keskenään ja pienempi valitaan ansionalenemaksi.

Ansionalenemaa laskettaessa osa-aikatyön palkasta ei vähennetä työntekijän työeläkemaksua.

Esimerkki 7.3 Ansionaleneman laskeminen

Työntekijä siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2005, vakiintunut ansio on 1 600 euroa kuukaudessa. Työnantajan maksama osa-aikatyön palkka on 960 euroa/kk eli 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotulosta.

Osa-aikaeläkkeen ansionalenema on $1\,600 - 960 = 640$ euroa/kk

7.5 Osa-aikaeläkkeen määrä

Osa-aikaeläkkeen määrä on 50 prosenttia ansionalenemasta.

Osa-aikaeläke voi olla kuitenkin enintään 75 prosenttia eläketapahtumaan mennessä karttuneesta, yhteensovitusta eläkkeestä. Yhteensovitus tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan eläketapahtuman ollessa vuonna 2005. Karttuneeseen eläkkeeseen lisätään ennen yhteensovitusta työeläkelisä vuotta 2005 edeltävältä ajalta. Enimmäismäärään otetaan huomioon yksityisen ja julkisen puolen eläkkeet perusturvan mukaisina. Usein LITA-korvauksia saavilla 75 %:n raja tulee vastaan.

Myös EU/ETA-maassa ja sosiaaliturvasopimusmaissa vakuutetusta työskentelystä karttunut eläke otetaan huomioon enimmäismäärää laskettaessa. Jollei ulkomailla karttuneesta etuudesta saada tietoa, enimmäismäärää laskettaessa voidaan ottaa huomioon sellainen teoreettinen eläke, joka henkilölle olisi karttunut, jos ulkomailla työskentely olisi tapahtunut Suomessa (LA 4/2001).

Esimerkki 7.4 Työntekijän osa-aikaeläke

Työntekijä on syntynyt 8.9.1945. Hän siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2005 alkaen. TEL-työsuhteen eläkepalkka eli vakiintunut ansiotaso on 1 630 euroa/kk ja 1.7.2005 mennessä karttunut eläke 940 euroa/kk vuoden 2005 tasossa. Työntekijä vähentää työaikaansa siten, että työnantajan maksama osa-aikatyön palkka on 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta.

Vakiintunut ansiotaso on 1 630 euroa/kk.

Osa-aikatyön palkka on $0,60 \times 1\,630 = 978$ euroa/kk.

Ansionalenema on $1\,630 - 978 = 652$ euroa/kk.

Osa-aikaeläke on $0,50 \times 652 = 326$ euroa/kk.

Osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttunut, yhteensovitettu eläke on 940 euroa/kk. Enimmäismäärä on $0,75 \times 940 = 705$ euroa/kk. Osa-aikaeläke jää alle enimmäismäärän.

Työntekijän osa-aikaeläke 1.7.2005 alkaen on 326 euroa/kk.

Esimerkki 7.5 Yrittäjän osa-aikaeläke

Yrittäjä on syntynyt 1.6.1945. YEL-toiminta on alkanut 26.6.1982 ja siihen on tehty tekniset katkaisut 31.12.1997 ja 1.1.2002. Yrittäjä vähentää työpanostaan puoleen ja siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2005. Eläkkeelle siirtymiseen mennessä karttunut YEL-eläke on 605 euroa/kk, aikaisemmista TEL-työsuhteista karttunut eläke 517 euroa/kk ja LEL-ansioista karttunut eläke 21 euroa/kk. 1.1.2002 tehty tekninen katkaisu poistetaan, koska eläketapahtuma sattuu ennen kuin neljä vuotta on kulunut katkaisusta.

Vakiintunut ansiotaso:

Työtulojakso	Työtulo alkamis- vuoden tasossa	Työtulo v. 2005 tasossa
1.1.2001–1.1.2002 (361 pv)	4 400 euroa/v	4 911,36 euroa/v
2.1.2002–31.12.2004 (1079 pv)	20 200 euroa/v	21 746,25 euroa/v

$$\frac{361 \times 4\,911,36 + 1079 \times 21\,746,25}{361 + 1079} = 17\,525,84 \text{ euroa/v} = 1\,460,49 \text{ euroa/kk}$$

Ansionalenema on $0,50 \times 1\,460,49 = 730,25$ euroa/kk.

Osa-aikaeläke on $0,50 \times 730,25 = 365,13$ euroa/kk.

Karttunut eläke yhteensä on $605 + 517 + 21 = 1\,143$ euroa/kk.

Yhteensovitusraja on $0,6 \times 2\,500$ (TEL-vapaakirjan eläkepalkka) = 1 500 euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Enimmäismäärä on $0,75 \times 1\,143 = 857,25$ euroa/kk. Eläke jää alle enimmäismäärän.

Yrittäjän osa-aikaeläke on 365,13 euroa/kk 1.7.2005 alkaen.

7.6 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta

Osa-aikaeläkkeellä olevalle karttuu eläkettä sekä osa-aikatyöstä että osa-aikaeläkkeen perusteena olevasta ansionalenemasta.

Vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä osa-aikatyöstä karttuu eläkettä kuten muustakin ansiotyöstä vuoden 2004 karttumissääntöjen mukaan 1,5 prosenttia sen vuoden alkuun, jolloin henkilö täyttää 60, ja siitä eteenpäin 2,5 prosenttia vuodessa. Osa-aikaeläkeajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa siitä ansionalenemasta, jonka mukaan osa-aikaeläke ensimmäisen kerran laskettiin. Ansionalenema tarkistetaan eläkettä laskettaessa eläketapahtumahetken tasoon. Osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneet eläkkeenosat lisätään myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen.

Vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneillä osa-aikatyön palkasta karttuu uutta eläkettä kuten muustakin työstä (58–62 iässä 1,9 % /v ja 63–68 iässä 4,5 %/v). Eläkkeelläoloajalta eli ns. ansionalenemasta karttumisprosentti on 0,75 prosenttia vuodessa. Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa, jos osa-aikaeläke päättyy työkyvyttömyyseläkkeeseen. Samoin ansionalenemasta

karttuu 1,5 prosenttia, jos osa-aikaeläkkeen jälkeen tulee työttömyyspäiväraajakso ja sen jälkeen työttömyyseläke.

7.7 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke

7.7.1 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneet

Vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63-vuotiaana ilman varhennusvähennystä. Vanhuuseläke alkaa 65 vuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alussa. Jos henkilö jatkaa työskentelyä yli 65-vuotiaaksi, osa-aikaeläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi. Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen vuonna 1946 tai sitä ennen syntyneellä on 60 vuoden iässä. Lykkäyskorotus lasketaan vasta 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaiselta lykätyltä kuukaudelta.

7.7.2 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneet

Vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63 ja 68 ikävuoden välillä. Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen on 62 vuoden iässä ja varhennusvähennys on 0,6 % kuukaudessa 63 vuoden iästä laskettuna. Lykättynä vanhuuseläkkeen voi saada 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaiselta lykätyltä kuukaudelta.

7.7.3 Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työkyvyttömyyseläke koostuu osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä, osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneista eläkkeenosista sekä mahdollisista tulevan ajan eläkkeenosista. Tuleva aika liitetään sekä osa-aikatyöjaksoon että eläkejaksoon (ansionalenemaan) sellaisissa osa-aikaeläkkeissä, joiden jälkeen myönnetään työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke 1.4.1998 tai sen jälkeen (A 11/98). Tätä ennen tuleva aika liitettiin vain osa-aikatyöjaksoon.

Esimerkki 7.6 Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työntekijä on syntynyt 26.7.1943 ja hän on jäänyt osa-aikaeläkkeelle 1.8.2001. Työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on 1.3.2005. Työkyvyttömyyseläke määräytyy ja tuleva aika lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan. Kaikki määrät on ilmoitettu vuoden 2005 tasossa.

Karttunut eläke osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä on 605 euroa/kk.

Osa-aikatyön eläkepalkka on 760 euroa/kk.

Ansionalenema on 500 euroa/kk.

Yhteensovitusperuste on 1 500 euroa/kk.

Osa-aikatyö 1.8.2001–28.2.2005:

1,5 %:n karttumisjakso:

aika 1.8.2001–31.12.2002 on 17 kuukautta

$$\text{eläke: } \frac{17 \times 1,5\% \times 760}{12} = 16,15 \text{ euroa/kk}$$

2,5 %:n karttumisjakso:
aika 1.1.2003–28.2.2005 on 26 kuukautta

$$\text{eläke: } \frac{26 \times 2,5\% \times 760}{12} = 41,17 \text{ euroa/kk}$$

Osa-aikaeläke 1.8.2001–28.2.2005 (ansionalenema):
aika 1.8.2001–28.2.2005 on 43 kuukautta

$$\text{eläke: } \frac{43 \times 1,5\% \times 500}{12} = 26,88 \text{ euroa/kk}$$

Tuleva aika

tulevan ajan jakso on 1.3.2005–26.7.2008 eli $40 \frac{26}{30}$ kk

$$\text{tuleva aika osa-aikatyöstä: } \frac{40 \frac{26}{30} \times 0,8\% \times 760}{12} = 20,71 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{tuleva aika ansionalenemasta: } \frac{40 \frac{26}{30} \times 0,8\% \times 500}{12} = 13,62 \text{ euroa/kk}$$

Työkyvyttömyyseläke 1.3.2005 on:
 $605 + 16,15 + 41,17 + 26,88 + 20,71 + 13,62 = 723,53$ euroa/kk.

Yhteensovitusraja on $0,6 \times 1\,500 = 900$ euroa/kk, yhteensovitus ei vaikuta.

Esimerkki 7.7 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työntekijä on syntynyt 13.1.1940. Hän on ollut osa-aikaeläkkeellä 1.9.2002 ja siirtynyt vanhuuseläkkeelle 1.2.2005 täytettyään 65 vuotta.

Eläke vuoden 2005 säännösten mukaan:

Osa-aikatyönansiot

Vuosi	Ansiot	2005 taso(P1028) PTEL-vähennys huomioitu
2002	3 970,67	4 086,53
2003	9 682,66	9 712,64
2004	12 442,48	12 202,49
2005	1 063,68	1 001,98

Lasketaan vuoden 2004 vapaakirja (1.9.2002–31.12.2004)

Osa-aikatyön eläkepalkka:

$$\frac{30 \times 26\,001,66}{840} = 928,63 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke:

$$\frac{28 \times 2,5\% \times 928,63}{12} = 54,17 \text{ euroa}$$

Vuonna 2005 karttunut eläke (1.1.2005–31.1.2005)

$$\frac{1001,98 \times 2,5\%}{12} = 2,09 \text{ euroa}$$

Yhteensä: $54,17 + 2,09 = 56,26$ euroa

TEL-suojaosuus

Eläke lasketaan kokonaan vuoden 2004 säännösten mukaan, joten vapaakirjausta ei tehdä.

$$\text{Eläkepalkka: } 928,63 \times \frac{1000}{1028} \times \frac{2191}{2151} = 920,13 \text{ euroa}$$

$$\text{Karttunut eläke: } \frac{28 \times 2,5\% \times 920,13}{12} + \frac{\frac{13}{30} \times 2,5\% \times 920,13}{12} = 54,51 \text{ euroa}$$

TEL-suojaosuutta ei synny, koska vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi.

Ansionalenema tarkistetaan myöntöhetkeen

$$1035,14 \times \frac{2151}{2054} \times \frac{1028}{1000} = 1\,114,38$$

Ansionalenemasta karttunut eläke 2004 (1.9.2002–31.12.2004)

$$\frac{28 \times 1,5\% \times 1\,114,38}{12} = 39,00$$

Ansion alenemasta karttunut eläke 2005 (1.1.2005–31.1.2005)

$$\frac{1\,114,38 \times 1,5\%}{12} = 1,39$$

Yhteensä $39,00 + 1,39 = 40,39$ euroa.

Työntekijällä on myös vanhoja vapaakirjoja, jotka ovat tarkistettuna vuoden 2005 tasoon (P1028) 560,22 euroa ja 806,15 euroa.

Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen 1.2.2005 alkaen on $56,26 + 40,39 + 560,22 + 806,15 = 1463,02$ euroa/kk.

Taulukko 7.1 Osa-aikaeläke 2005 yhteenveto.

Syntynyt 1946 tai ennen	Syntynyt 1947 tai jälkeen
Oikeus osa-aikaeläkkeeseen 56–64-vuotiaana	Oikeus osa-aikaeläkkeeseen 58–67-vuotiaana
Vakiintunut ansio = tulevan ajan ansio eläketapahtumavuoden ansioita ei oteta huomioon	Vakiintunut ansio = tulevan ajan ansio eläketapahtumavuoden ansioita ei oteta huomioon
Eläkkeen määrä puolet ansionalenemasta	Eläkkeen määrä puolet ansionalenemasta
Eläkettä karttuu osa-aikatyöstä - ikävuosilta 56–59 1,5 % - ikävuosilta 60–64 2,5 % - eläkettä karttuu ansionalenemasta 1,5% vuodessa	Eläkettä karttuu osa-aikatyöstä - ikävuosilta 58–62 1,9 % - ikävuosilta 63–67 4,5 % - eläkettä karttuu ansionalenemasta 0,75 vuodessa - työkyvyttömyyseläkettä laskettaessa karttuma ansionalenemasta on 1,5% vuodessa
Oikeus vanhuuseläkkeeseen 63-vuotiaana - ei tehdä työeläkkeiden yhteensovitusta - jos jatkaa osa-aikatyötä, eläke muuttuu 65 vuoden iässä oae:n suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi. Eläkkeen rinnalla työs-kentelystä eläkettä karttuu 1,5 %/v.	Oikeus vanhuuseläkkeeseen 63–68 vuotiaana
Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 60–62 vuotiaana - varhennusvähennys 0,4%/kk lasketaan 65 vuoden iästä	Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 62-vuotiaana - varhennusvähennys 0,6 %/kk lasketaan 63 vuoden iästä
Lykätty vanhuuseläke - korotusta ei lasketa 65–67 ikävuosilta - lykkäyskorotus 68 vuoden jälkeen 0,4 %/kk	Lykätty vanhuuseläke - lykkäyskorotus 68 vuoden jälkeen 0,4 %/kk

8 PERHE-ELÄKE

Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä voidaan maksaa työeläkelakien piiriin kuuluneen kuolleen henkilön (edunjättäjän) edunsaajille eli puolisoille ja lapsille tietyin edellytyksin (A 11/90).

Perhe-eläkkeiden määräytyminen vuoden 2005 alusta riippuu siitä, minkä lainsäädännön mukainen perhe-eläkkeen perusteena oleva edunjättäjän eläke oli. Jos edunjättäjän eläke on määräytynyt vuoden 2004 säännösten mukaan, myös perhe-eläke määräytyy vuoden 2004 säännösten mukaan. Jos edunjättäjän vuoden 2004 säännösten mukaiseen eläkkeeseen on lisätty vuoden 2005 säännösten mukaan karttunutta eläkkeenosaa, myös perhe-eläkkeessä on kummankin lainsäädännön mukaan määräytynyttä osaa.

Vuoden 2004 säännökset perhe-eläkkeissä tarkoittavat sitä, että työeläkkeiden yhteensovitus tehdään edelleen perhe-eläkkeissä.

8.1 Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset

Perhe-eläkkeen voivat saada leski, entinen puoliso, rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli ja lapset. Perhe-eläke jakaantuu leskeneläkkeeseen ja lapseneläkkeeseen.

8.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset

Leskeneläkeoikeus syntyy avioliiton perusteella. Eläkeoikeus on sekä nais- että miesleskellä. Leskeneläkeoikeus syntyy myös rekisteröidyn parisuhteen perusteella. Rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli voi saada leskeneläkkeen periaatteessa samoin ehdoin kuin aviopuoliso, eli rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevilla ei kuitenkaan voi olla yhteisiä lapsia, joten rekisteröidyn parisuhteen leskeneläkeoikeus tulee vain alla olevan kohdan 2 mukaan. (A 25/2001)

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos

(1) leskellä on tai on ollut yhteinen lapsi (oma tai ottolapsi) edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta,

(2) leskellä ja edunjättäjällä ei ole ollut yhteistä lasta, mutta

- avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja leski 50 vuotta ja
- avioliitto oli kestänyt vähintään 5 vuotta ja
- leski on edunjättäjän kuollessa täyttänyt 50 vuotta tai ollut pitkään työkyvytön.

Edunjättäjän entisellä puolisollla oikeus perhe-eläkkeeseen määräytyy kuten leskellä, jos edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen määrääjään maksamaan entiselle puolisolleen elatusapua, joka perustuu tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen tai sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen.

8.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset

Lapseneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että lapsi on edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotias. Alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen omien vanhempiensa jälkeen. Ottolapsella on oikeus lapseneläkkeeseen ottovanhempiensa jälkeen.

Lesken lapsella tai ottolapsella voi myös olla oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, jos lapsi on asunut edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa. Sama koskee myös rekisteröidyn parisuhteen eloon jääneen osapuolen lasta.

Lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen vain kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

8.2 Perhe-eläkkeen määrä

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama yhteensovittamaton vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke. Jos edunjättäjä oli palvellut yli eläkeiän, perhe-eläkkeen perusteena käytetään lykättyä vanhuuseläkettä. Jos edunjättäjä oli varhennetulla vanhuuseläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään varhennettua vanhuuseläkettä.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan osatyökyvyttömyyseläkkeellä, muutetaan eläke täydeksi perhe-eläkettä laskettaessa. Jos edunjättäjä sai kuollessaan sellaista työttömyyseläkettä, johon sisältyi oikeus lepäävän tulevan ajan eläkkeenosaan, perhe-eläke lasketaan työttömyyseläkkeestä, johon tulevan ajan eläkkeenosa on lisätty (A 37/99).

Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä tai hän oli osa-aikaeläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään. Perhe-eläke voi olla enintään edunjättäjän täyden eläkkeen (ilman lapsikorotuksia) suuruinen.

Lesken- ja lapseneläkkeiden yhteensovittamaton yhteismäärä on seuraavan taulukon mukainen osuus edunjättäjän eläkkeestä.

Taulukko 8.1

Lasten lukumäärä	0	1	2	3	4-
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	6/12	10/12	12/12	12/12	12/12

Esimerkki 8.1 Perhe-eläke

Perheen äiti kuolee. Edunsaajiksi jäävät aviomies ja kaksi lasta. Äidin työkyvyttömyyseläkkeen määrä olisi ollut 810 euroa/kk, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinpäivänään. Yhteensovittamattomat eläkkeet ovat:

$$\text{Leskeneläke} = \frac{5}{12} \times 810 = 337,50 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Lapseneläkkeet} = \frac{7}{12} \times 810 = 472,50 \text{ euroa/kk}$$

Kummankin lapsen oma yhteensovittamaton osuus on 236,25 euroa/kk. Leskeneläkkeeseen tehdään eläkesovitus vasta, kun perheen nuorin lapsi täyttää 18 vuotta.

8.2.1 Leskeneläkkeen määrä

Jos edunsaajina on lesken lisäksi lapsia, on täysi yhteensovittamaton leskeneläke taulukon osoittama määrä perhe-eläkkeen pohjana olevasta edunjättäjän yhteensovittamattomasta eläkkeestä.

Jos leski on yksin edunsaajana, täysi leskeneläke on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Eläkkeeseen tehdään kuitenkin eläkesovitus, joka voi pienentää leskeneläkkeen määrää.

Eläkesovitus

Leskeneläkkeeseen tehdään eläkesovitus, jonka tarkoituksena on mitoittaa lesken toimeentulo vastaamaan edunjättäjän kuolemaa edeltänyttä tasoa. Tason määrittämisessä lesken omat työeläkkeet otetaan pienentävänä tulona huomioon leskeneläkettä laskettaessa. Myös vieraasta valtiosta maksettava vastaava etuus voidaan ottaa leskeneläkettä laskettaessa tulona huomioon.

Jos leski on jo eläkkeellä, eläkesovituksessa käytettävä lesken työeläke on se tosiasiallinen eläke, jota hän edunjättäjän kuolinhetkellä sai lukuun ottamatta yksityisen eläkejärjestelmän lisäeläkkeitä. Jos leski on osatyökyvyttömyyseläkkeellä edunjättäjän kuolinhetkellä, pidetään lesken työeläkkeenä kuitenkin täyttä työkyvyttömyyseläkettä. Lesken oma työttömyyseläke otetaan leskeneläkkeen eläkesovituksessa huomioon sen määräisenä kuin sitä maksetaan eli ilman tulevan ajan eläkeosuutta, jos tulevan ajan eläkeosuus on lepäävänä. (LA 3/2000)

Jos leski ei ole eläkkeellä tai hän on osa-aikaeläkkeellä, hänen työeläkkeenään pidetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän saisi, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinhetkellä. Jollei ulkomailta saada tietoa siitä, mikä olisi sieltä eläkkeen määrä, lesken laskennallisena eläkkeenä voidaan pitää sitä teoreettisen eläkkeen määrää, joka leskelle olisi myönnetty, jos hänen ulkomaan vakuutusaikansa olisi Suomen lakien mukaista. Jos laskennallinen työeläke poikkeaa huomattavasti lesken todellisesta tulotasosta, eläkesovituksessa voidaan ottaa myös lesken todelliset tulot huomioon (poikkeuksellinen eläkesovitus) (LA 13/2000).

Kun leski alkaa saada omaa eläkettä, eläkesovitus tehdään uudelleen. Työkyvyttömyyseläkkeen aikaisesta työskentelystä 63-vuotiaana saatu eläkeaikainen karttuma ei aiheuta uutta eläkesovitusta. Jos perhe-eläke alkaa lesken jo ollessa työkyvyttömyyseläkkeellä ja leskellä on eläkeaikaisia ansioita, käytetään eläkesovituksessa lesken työkyvyttömyyseläkettä ja eläkesovitusshetken mennessä karttunutta eläkeaikaista ansiota.

Eläkesovitus tehdään leskeneläkkeeseen seuraavina ajankohtina:

- Nuorin lapsi täyttää 18 vuotta.
- Edunjättäjän kuolemaa seuraavan seitsemännen kalenterikuukauden alusta alle 65-vuotiaalle leskelle, jos hänellä ei ole alle 18-vuotiaita lapsia eikä hän saa omaa eläkettä (leskelle maksetaan alkueläkkeenä täyttä leskeneläkettä kuusi kuukautta).
- Heti leskeneläkkeen alkaessa, jos leski on täyttänyt 65 vuotta tai hän on eläkkeellä eikä hänellä ole lapseneläkkeeseen oikeutettuja lapsia.

Eläkesovituksessa leskeneläke pienenee täydestä määrästä (joka on yleensä puolet edunjättäjän eläkkeestä), jos lesken omat työeläkkeet ylittävät ns. eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperuste määrätään edunjättäjän kaikkien työeläkkeiden yhteensovittamattoman yhteismäärän perusteella seuraavasti:

Taulukko 8.2.

Eläkesovitusperuste vuonna 2005	Ehto
Yläraja 667,88 euroa/kk	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat 667,88 euroa/kk tai enemmän (v. 2005)
Edunjättäjän työeläke e/kk	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat välillä 333,86—667,88 euroa/kk
Alaraja 333,86 euroa/kk	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat enintään 333,86 euroa/kk (v. 2005)

Eläkesovitettu leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$\text{Eläkesovitettu leskeneläke} = \frac{6}{12} \times \text{Edunjättäjän eläke} - 0,5 \times \text{Ylite}$ Ylite = Lesken oma eläke - Eläkesovitusperuste

Eläkesovitus tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään muu oma työeläke kuin osaaikaeläke. Tällöin käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä.

Esimerkki 8.2 Eläkesovitettu leskeneläke

Työntekijä kuolee lokakuussa vuonna 2004. Edunjättäjän eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan. Edunjättäjän eläke on 1 750 euroa/kk 1.11.2004 alkaen. Alle 18-vuotiaita lapsia ei ole, joten eläkesovitus tehdään lesken eläkkeeseen kuuden kuukauden alkueläkkeen jälkeen 1.5.2005. Lesken laskennallinen eläke edunjättäjän kuolinhetkellä on 1 670 euroa/kk vuoden 2004 tasossa.

$$\text{Leskeneläke 1.11.2004 (alkueläke)} = \frac{6}{12} \times 1\,750 = 875,00 \text{ euroa/kk}$$

Yhteensovitus ei vaikuta leskeneläkkeeseen.

Eläkesovitus tehdään alkueläkkeen jälkeen 1.5.2005.

Eläkesovitusperuste on ylärajan suuruinen eli 649,69 (2004 taso) ja se korotetaan työeläkeindeksillä vuoteen 2005

$$649,69 \times \frac{2047}{2028} = 655,78 \text{ euroa}$$

$$\text{Perhe-eläke vuonna 2005 on: } 875 \times \frac{2047}{2028} = 883,20 \text{ euroa/kk}$$

Lesken laskennallinen eläke tarkistetaan vuoden 2004 tasosta vuoden 2005 tasoon työeläkeindeksillä:

$$1\,670 \times \frac{2047}{2028} = 1\,685,65 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Ylite} = 1\,685,65 - 655,78 = 1\,029,87$$

$$\text{Eläkesovitusvähennys on } 0,5 \times 1\,029,87 = 514,93.$$

$$\text{Yhteensovitettu, eläkesovitettu leskeneläke on } 883,20 - 514,94 = 368,26 \text{ euroa/kk.}$$

8.2.2 Entisen puolison eläke

Edunjättäjän entisen puolison eläke kuukaudessa on se osuus leskeneläkkeestä, mitä 60 prosenttia entisen puolison kuukausittaisesta elatusavusta on edunjättäjän koko yhteensovittamattomasta eläkkeestä, eli

$$\frac{0,6 \times \text{elatusapu}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times \text{leskeneläke}$$

Entisille puolisoille maksettavat eläkkeet pienentävät leskelle maksettavaa eläkettä. Ne voivat olla enintään puolet leskeneläkkeestä. Entisen puolison eläke voi olla enintään leskeneläkkeen suuruinen silloin, kun edunsaajana ei ole leskeä.

8.2.3 Lapseneläkkeen määrä

Lapseneläkkeen yhteismäärä lasketaan aiemmin olleen taulukon mukaan. Lapseneläkkeeseen vaikuttaa ainoastaan perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä. Lapseneläkkeen yhteismäärä jaetaan tasan kunkin lapsen kesken ja kullekin maksetaan erikseen oma osuutensa.

Täysorpo

Täysorvoille maksetaan täysorvon lisä, joka on 2/12 edunjättäjän yhteensovittamattomasta eläkkeestä, ja se lisätään lapseneläkkeiden yhteismäärään. Edunjättäjän eläke ei kuitenkaan saa ylittyä täysorvon lisän vuoksi.

8.2.4 Perhe-eläkkeen kertasuoritus

Perhe-eläke voidaan maksaa kertasuorituksena kunkin edunsaajan osalta erikseen, jos sen määrä yhteensovituksen tai eläkesovituksen jälkeen jää pienemmäksi kuin kertasuorituksen rajamäärä 13,08 euroa/kk vuoden 2005 tasossa (0,84 euroa indeksitasossa 142). Koska perhe-eläkkeen määrä voi muuttua erilaisista syistä, perhe-eläke maksetaan kertasuorituksena vasta sitten, kun siihen todennäköisesti ei enää tule muutoksia. Kertasuorituksen laskemisesta lisää yleiskirjeessä A 7/2000 ja kertasuoritus-ohjeistossa.

9 KOKONAISELÄKE

Suomessa maksetaan työnteosta karttuvia työeläkkeitä sekä asumiseen perustuvia kansaneläkkeitä. Sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta maksetaan työeläkkeitä peruseläkkeinä ja lisäeläkkeinä. Eläkkeensaaja voi myös saada korvauksia työtapaturmasta työnantajan tapaturmavakuutuksen perusteella tai liikennevahingosta liikennevakuutuksen perusteella.

9.1 Peruseläkkeet

Peruseläkkeitä ovat:

- (1) TEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke
- (2) LEL-eläke
- (3) TaEL-eläke
- (4) MEL-eläke
- (5) YEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke
- (6) MYEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke, maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeen perusmäärä, maatalousyrittäjien luopumistuen perusmäärä sekä maatalousyrittäjien luopumiskorvauksen perusmäärä
- (7) kunnallisen eläkelain (KuEL) peruseläketurvan mukainen eläke; tällaisena eläkkeenä pidetään myös perhehoitajalle ja luottamushenkilölle myönnettyä peruseläketurvan mukaisista eläkettä
- (8) valtion eläkelain (VEL) mukainen eläke laskettuna peruseläketurvan mukaisena
- (9) Suomen Pankin eläkesäännön nojalla myönnetty eläke peruseläketurvan mukaisena
- (10) kansaneläkelaitoksen eläkeohjesäännön tai eläkesäännön mukainen eläke tai kansaneläkelaitoksen hallituksen jäsenen eläke peruseläketurvan mukaisena
- (11) evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain (KiEL) nojalla myönnetty peruseläketurvan mukainen eläke
- (12) ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain nojalla myönnetty peruseläketurvan mukainen eläke
- (13) Ahvenanmaan maakuntaeläke

Peruseläketurvan lisäksi jotkut työnantajat ovat järjestäneet työntekijöilleen tai yrittäjät itselleen lisäeläketurvaa. Lisäeläkejärjestelyt ovat mahdollisia yksityisellä puolella TEL:ssä, YEL:ssä ja MYEL:ssä.

9.2 Ensisijaiset etuudet

Eläkkeensaajalla voi olla työeläkkeensä lisäksi oikeus myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus-, sotilastapaturma- tai sotilasvammalain mukaisiin etuuksiin (LITA-korvaukset). Näiden etuuksien mukaiset ansionmenetykskorvaukset ovat ensisijaisia työeläkkeisiin nähden, eli näitä etuuksia maksetaan työeläkkeen määrästä riippumatta täysimääräisesti. Ensisijaisten etuuksien korvaustaso vaihtelee haitta-asteen mukaan ja taso voi ylittää työeläkejärjestelmästä maksettavan täyden eläkkeen määrän.

9.3 Kansaneläke

Kansaneläkkeen tarkoitus on taata eläkkeensaajan vähimmäistoimeentulo. Sitä maksetaan Suomessa asumisen perusteella. Henkilön on täytynyt asua Suomessa 16 vuotta täytettyään vähintään kolme vuotta, jotta hänellä olisi oikeus kansaneläkkeeseen. Kansaneläkelain mukaan maksetaan vanhuuseläkettä, työkyvyttömyys- ja yksilöllistä varhaiseläkettä sekä työttömyyseläkettä. Vanhuuseläkkeen voi myös varhentaa tai lykätä. Perhe-eläkettä maksetaan yleisen perhe-eläkelain mukaan. Osatyökyvyttömyys- ja osa-aikaeläkettä ei makseta kansaneläkejärjestelmässä.

Kansaneläkkeen suuruus määräytyy työeläkkeen määrän mukaan. Työeläkkeen määrän noustessa tarpeeksi suureksi kansaneläkettä ei makseta enää lainkaan. Jos henkilö on asunut muualla kuin Suomessa, kansaneläkkeen määrä suhteutetaan hänen Suomessa asumisaikaansa. Kansaneläkkeen maksaa Kansaneläkelaitos. Kansaneläkelaitos maksaa myös lisiä, joita ovat asumistuki, rintamalisä, ylimääräinen rintamalisä, hoitotuki sekä lapsikorotus (A 2/2002).

Oikeus eläkkeeseen alkaa yleensä samaan aikaan sekä työeläkelakien että kansaneläkelain mukaan.

1.1.2005 alkaen kansaneläkejärjestelmässä vanhuuseläkeikä säilyy 65 vuotena. Kansaneläkkeen määrää ei kuitenkaan vähennä 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen työnteosta ansaittu työeläke 1.1.2005 alkaen.

9.4 Peruseläkkeen yhteensovitus vuoden 2004 säännösten mukaan

Työeläkejärjestelmän tarkoituksena on turvata työntekijän toimeentulon taso eläkkeelle jäädessä. Eläkkeensaaja voi saada eläkettä useammasta etuusjärjestelmästä. Jotta hänen eläkkeidensä yhteismäärä ei nousisi kohtuuttoman suureksi suhteessa hänen aikaisempaan ansiotasoonsa, eri järjestelmistä tulevat eläkkeet ja korvaukset rajataan eli yhteensovitetään vuoden 2004 säännösten mukaan 60 prosenttiin ansiotasosta (yhteensovitusraja). (A 23/93, A 46/95)

Peruseläkkeestä vähennetään se osa, joka ylittää yhteensovitusrajan. Jos henkilöllä on työeläkkeitä myös julkiselta puolelta, vähennetään yksityisen puolen työeläkettä siinä suhteessa, mitä se on yhteensovittamattomien eläkkeiden kokonaismäärästä. Osatyökyvyttömyyseläkkeessä yhteensovitusraja on 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Jos ensisijaiset etuudet ylittävät yksinään 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta, ei työeläkettä jää maksettavaksi lainkaan. Jos työeläke ja ensisijaiset etuudet yhdessä ylittävät 60 prosentin rajan, työeläkettä vähennetään niin, että eläke ja ensisijaiset etuudet yhteensä ovat enintään 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Eläkkeitä yhteensovittaessa ei kuitenkaan oteta huomioon sellaista ensisijaista etuutta, joka on jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan välittömästi ennen eläketapahtumaa. Jos etuuden määrä nousee eläketapahtuman yhteydessä, otetaan yhteensovituksessa huomioon vain se osa etuudesta, joka ylittää ennen eläketapahtumaa maksetun etuuden määrän. Eläkelajin muuttuminen toiseksi ei ole sellainen uusi eläketapahtuma, joka aiheuttaisi uuden yhteensovituksen, jollei etuuden määrä muutu.

Kun tehdään YEL:n ja MYEL:n mukainen laskelma vakuuttamatta jättämisestä, yhteensovituksessa otetaan huomioon myös lisäeläkkeet (A 31/2001).

9.4.1 Yhteensovitusperuste

Yhteensovitusperuste on henkilön korkein sellainen peruseläkkeen perusteena oleva eläkepalkka työsuhteesta tai eläkkeen perusteena oleva työtulo yrittäjätoiminnasta, jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi. Tuleva aika otetaan mukaan laskettaessa tätä vuoden aikaa. Jos henkilöllä ei ole yhtään vuoden kestänyttä työsuhdetta tai yrittäjätoimintajaksoa, yhteensovitusperuste on korkein eläkepalkka vähintään kuukauden kestäneestä työsuhteesta tai eläkkeen perusteena oleva työtulo yrittäjätoiminnasta. LEL:ssä ja TaEL:ssa työskentelyn kestolla ei ole merkitystä.

Jos työsuhteet tai yrittäjätoimintajaksot ovat kestäneet rinnakkain vähintään vuoden, laskeaan eläkepalkat ja työtulot yhteen yhteensovitusperustetta määrättäessä. Automaattisesti katkaistu työsuhde käsitellään aina yhtäjaksoisena rinnakkaista aikaa ja yhteensovitusperustetta tutkittaessa. LEL- ja TaEL-ansiot voidaan laskea yhteen muiden lakien mukaisten eläkkeen perusteena olevien palkkojen kanssa, jos nämä muut työsuhteet tai yrittäjätoiminta ovat jatkuneet LEL-/TaEL-työskentelyn kanssa rinnakkain koko kalenterivuoden ja vuoden aikana on LEL-ansioita vähintään ylempi rajamäärä. TaEL-ansioita riittää vähintään alempi rajamäärä.

Yhteensovitusperustevaihtoehdot, joista korkein valitaan, ovat seuraavat:

- (1) TEL-työsuhteen eläkepalkka tai tasoituspalkka
- (2) LEL-vuosiansio tai keskipalkka
- (3) TaEL-vuosiansio
- (4) MEL-eläkepalkka
- (5) YEL-eläketyötulo
- (6) MYEL-eläketyötulo tai tulevan ajan MYEL-työtulo
- (7) KuEL-eläkepalkka
- (8) VEL-eläkepalkka
- (9) KiEL-eläkepalkka
- (10) Suomen Pankin, Kansaneläkelaitoksen, Ahvenanmaan maakunnan ja Ortodoksisen kirkkokunnan palvelussuhteen eläkepalkka
- (11) kahden tai useamman samanaikaisen, peruseläkkeeseen oikeuttavan työ- tai virkasuhteen tai yrittäjätoiminnan yhteenlaskettu palkka tai työtulo. Osa-aikaeläkkeen ansionalenemaa ei lasketa yhteen osa-aikatyön palkan kanssa
- (12) kymmenen kuudesosaa aikaisemmin myönnetystä eläkkeestä lisätynä uuden peruseläkkeen eläkepalkkaan tai työtuloon, jos henkilö on välittömästi ennen uutta eläketapahtumaa saanut aikaisempaa eläkettä ja ollut eläkkeellä ollessaan yhteensä vähintään kolmen vuoden ajan samanaikaisesti työsuhteessa. Jos työsuhteita on ollut rinnakkain keskenään vähintään vuoden eläkkeen jatkuessa ja työsuhdeaikaa on yhteensä eläkkeen kanssa rinnakkain kolme vuotta, yhteensovitusperusteeseen lasketaan silloin mukaan rinnakkaiset palkat ja kymmenen kuudesosaa eläkkeestä. Rinnakkain olevat työsuhdeajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan.

MEL-työsuhteesta kokonaan alle 23-vuotiaana ansaittu eläkepalkka voidaan ottaa yhteensovitusperusteeksi, jos työsuhde on kestänyt vähintään 12 kuukautta. Muissa laeissa kokonaan alle 23-vuotiaana tehdystä työstä ei kartu vanhuuseläkettä, joten näistä työsuhteista ei silloin voida valita yhteensovitusperustettakaan. Ainoastaan silloin, kun henkilö tulee alle 23-vuotiaana työ-

kyvyttömäksi, käytetään yhteensovitusperusteena eläkepalkkaa siitä työsuhteesta, johon tuleva aika liitetään.

Kun työsuhde on katkaistu automaattisesti, yhdeksi yhteensovitusperuste-ehdokkaaksi voidaan valita vain sellainen eläkepalkka, jota tosiasiallisesti käytetään lopullisen eläkkeen laskennassa. Jos eläke lasketaan katkaistujen työsuhdejakoisten eläkepalkoista, yhtäjaksoisen työsuhteen eläkepalkkaa ei voi käyttää yhteensovitusperusteena. Vastaavasti, jos lopullinen eläke lasketaan yhtäjaksoisen työsuhteen eläkepalkasta, ei katkaistujen työsuhdejakoisten eläkepalkkoja voida käyttää yhteensovitusperusteena.

9.4.2 Yhteensovituksen ajankohta

Yhteensovitus tehdään eläkkeen alkamishetken indeksitasossa soveltaen sen hetkistä lainsäädäntöä. Vanhuuseläkkeissä yhteensovitus tehdään kuitenkin vanhuuseläkeiän täyttämispäivän tasoisena. Näin tehdään myös lykättyissä vanhuuseläkkeissä.

Uusi yhteensovitus tehdään silloin, kun eläkkeensaajan etuuskien määrässä tapahtuu muutoksia. Se tehdään muutosajankohdan tasossa muutosta seuraavan kuukauden alusta lukien. Jos muutos tapahtuu kuukauden 1. päivänä, uusi yhteensovitus tehdään samasta ajankohdasta lukien.

9.4.3 Uusi yhteensovitus ennen 1.1.1996 myönnettyihin eläkkeisiin

Ennen vuoden 1996 eläkeuudistusta myönnettyissä eläkkeissä kansaneläke otettiin yhteensovituksessa huomioon. Jos näihin ennen vuotta 1996 myönnettyihin eläkkeisiin joudutaan tekemään uusi yhteensovitus vuonna 1996 tai sen jälkeen ilmaantuneen syyn vuoksi, on yhteensovitusraja 60 % yhteensovitusperusteesta. Jos edellä mainitunlaiseen eläkkeeseen tulee uusi yhteensovitus tehtäväksi 1.1.2005 jälkeen, tehdään yhteensovitus vuoden 2004 säännösten mukaan.

9.4.4 Perhe-eläkkeiden yhteensovitus

Perhe-eläkkeiden yhteismäärä yhteensovitetaan edunjäntäjän jälkeen myönnettävien muiden perhe-eläkkeiden (peruseläkkeet, ensisijaiset etuudet) kanssa niin, että perhe-eläke yhteensä ei ylitä yhteensovitusrajaa.

Perhe-eläkkeiden yhteensovituksessa käytettävä yhteensovitusraja saadaan seuraavasti:

$$\frac{\text{perhe - eläke}}{\text{edunjäntäjän eläke}} \times 0,6 \times \text{yhteensovitusperuste}$$

Yhteensovitusperuste on sama kuin se, mitä edunjäntäjän omassa eläkkeessä on käytetty tai käytettäisiin.

TEL-, LEL-, TaEL-, YEL- ja MYEL-eläkkeen yhteensovitusrajaa laskettaessa ja yhteensovituksessa perhe-eläkettä vähentävinä otetaan valtion perhe-eläkelain ja MEL:n mukaisista perhe-eläkkeistä huomioon vain niiden edunsaajien perhe-eläke, jotka ovat edunsaajina myös TEL:n, LEL:n, TaEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaan.

Yhteensovitusrajasta vähennetään kutakin edunsaajana olevaa alle 18-vuotiasta lasta kohden yleisen perhe-eläkelain (PEL) mukainen lapseneläkkeen perusmäärä edellisen vuoden tasoisena. Vähennettävä määrä vuonna 2005 on 50,08 euroa/kk.

Jos edunsaajana on lasten lisäksi leski, vähennetään leskeneläkkeestä samoin PEL:n mukainen leskeneläkkeen perusmäärä edellisen vuoden tasoisena. Vuonna 2005 vähennys on 85,26 euroa/kk. Jos edunsaajina ei ole lapsia, perusmäärää ei vähennetä leskeneläkkeestä. Entiseltä puolisolta perusmäärää ei koskaan vähennetä. PEL:n mukaiset vähennykset voivat enintään olla seuraavat:

Taulukko 9.1

edunsaajina	enimmäisvähennys yhteensovitusperusteesta %
1 lapsi	10,0
2 lasta	17,5
3 lasta	22,5
4 lasta tai enemmän	25,0
Leski ja 1 lapsi	25,0
Leski ja 2 lasta tai enemmän	30,0

Esimerkki 9.1 Perhe-eläkkeen yhteensovitus

Edunjättäjä kuolee vuonna 2005. Hän on ollut täysitehoisella työkyvyttömyyseläkkeellä vuodesta 2002, vuoden 2005 tasossa eläke on 2 400 euroa/kk, ja yhteensovitusperuste on 4 100 euroa/kk. Edunsaajina ovat leski ja kaksi lasta.

Leskeneläke ennen yhteensovitusta on $\frac{5}{12} \times 2\,400$ euroa = 1 000 euroa/kk

Lasteneläkkeet ennen yhteensovitusta on $\frac{7}{12} \times 2\,400$ euroa = 1 400 euroa/kk

Yhteensovitus:

Perhe-eläkkeet yhteensä ovat 2 400 euroa/kk. Yhteensovitusraja ennen PEL:n mukaisia vähennyksiä on

$$\frac{2\,400}{2\,400} \times 0,6 \times 4\,100 = 2\,460 \text{ euroa/kk}$$

PEL:n vähennysten jälkeen yhteensovitusraja on $2\,460 - 85,26 - (2 \times 50,08) = 2\,274,58$ euroa/kk. Vähennykset ovat alle 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken seuraavasti:

$$\text{Leski } \frac{1\,000}{2\,400} \times 2\,274,58 = 947,74 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Lapset } \frac{1\,400}{2\,400} \times 2\,274,58 = 1\,326,84 \text{ euroa/kk}$$

9.5 Peruseläkkeen yhteensovitus vuoden 2005 säännösten mukaisesti

Vuoden 2005 säännösten mukaan myönnetty eläkkeet yhteensovitetaan vain tapaturma-, liikenne-, sotilastapaturmalain (LITA-korvaukset) mukaisten korvausten kanssa. Jos eläkkeensaaja saa useamman lain mukaista työeläkettä, ensisijainen korvaus vähennetään eläkkeistä niiden määrien suhteessa.

LITA-vähennys tehdään varhennettuun vanhuuseläkkeeseen ennen eläkkeen varhennusvähennystä ja lykättyyn vanhuuseläkkeeseen ennen lykkäyskorotusta. Kuntoutuskorotus lisätään työkyvyttömyyseläkkeeseen LITA-korvauksen vähentämisen jälkeen. Jos eläkkeessä on normeerauskorotusta, LITA-korvaus vähennetään normeeratusta eläkkeestä.

Jos LITA-korvaus on jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan välittömästi ennen eläketapahtumaa, eläkkeestä vähennetään vain se korvauksen osuus, joka ylittää eläketapahtumaa edeltäneen tason.

Jos eläkkeensaajalle myönnetään LITA-korvaus tai korvaus muuttuu vähintään neljäksi kuukaudeksi, yhteensovitus tehdään uudelleen. Eläkkeen määrä tarkistetaan myös, jos eläkkeestä on vähennetty ensisijainen etuus ja eläkkeensaajalle myönnetään myöhemmin muu työeläke.

Ennen vuotta 2005 sovellettiin tiukempia yhteensovitusääntöjä, jotka rajasivat TEL-eläkkeen yhdessä ensisijaisten etuuksien ja muiden työeläkkeiden kanssa 60 prosenttiin palkasta. Vuoden 2004 mukaisia yhteensovitusääntöjä joudutaan soveltamaan jatkossakin silloin, kun vuoden 2004 säännösten mukaan myönnettyjä eläkkeitä yhteensovitetaan uudelleen. Vuoden 2004 säännösten mukaisia yhteensovitusääntöjä sovelletaan toistaiseksi myös perhe-eläkkeisiin, jotka myönnetään vuoden 2004 säännösten mukaan yhteensovitetun eläkkeen jälkeen.

Esimerkki 9.2 Yhteensovitus

Vuoden 2005 säännösten mukainen yhteensovitamaton eläke on 100 euroa/kk.
 Vuoden 2004 säännösten mukainen yhteensovitamaton eläke on 1 000 euroa/kk.
 Yhteensovitusperuste on 2 000 euroa/kk.
 Yhteensovitusraja on 1 200 euroa/kk.
 LITA-korvaus on 1 800 euroa/kk.

Vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:
 Eläke ja LITA-korvaus yhteensä: $1\,000 + 1\,800 = 2\,800$ euroa/kk
 Ylite: $2\,800 - 1\,200 = 1\,600$ euroa/kk
 Vuoden 2004 säännöksin myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.
 Vuoden 2005 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Yhteensovitusrajan ylittävä osuus LITA-korvauksesta eli 600 euroa/kk vähennetään vuoden 2005 säännösten mukaisesta eläkkeestä.

Koska vähennys on suurempi kuin eläke, vuoden 2005 säännösten mukaan myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.

Esimerkki 9.3 Yhteensovitus

Eläkkeet kuten edellisessä esimerkissä, mutta LITA-korvaus 1 250/kk:

Vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Eläke ja LITA-korvaus ovat yhteensä 2 250 euroa/kk.

Ylite: $2\,250 - 1\,200 = 1\,050$ euroa/kk

Vuoden 2004 säännöksin myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.

Vuoden 2005 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Yhteensovitusrajan ylittävä osuus LITA-korvauksesta eli 50 euroa vähennetään vuoden 2005 säännösten mukaisesta eläkkeestä: $100 - 50 = 50$ euroa/kk

Vuoden 2005 säännösten mukaista eläkettä jää maksettavaksi 50 euroa/kk.

9.6 Rekisteröidyt TEL-lisäeläkkeet

Yksityisellä puolella työnantajalla on mahdollisuus järjestää lisäeläketurvaa lakisääteisen TEL-peruseläketurvan lisäksi. Lisäturva voi olla joko rekisteröityä tai rekisteröimätöntä eli vapaaehtoista. Rekisteröity lisäturva suljettiin 31.12.2000, joten uusia lisäeläkevakuutus sopimuksia ei ole voinut enää vuodesta 2001 lähtien tehdä.

Rekisteröidyissä lisäeläkkeissä on samanlainen indeksiturva kuin peruseläkkeissä, siihen on vapaakirjaoikeus lisäturvan vakuutuksen päätyttyä ja se kuuluu yksityisen puolen työeläkejärjestelmän yhteisvastuun piiriin. Rekisteröity TEL-lisäeläketurva määritellään henkilöryhmälle, ei yksittäisille henkilöille.

Rekisteröity lisäeläketurva voi pitää sisällään mm. eläkeiän alennuksen, enintään 66 prosentin tavoitetason sekä peruseläketurvaa lyhyemmän eläkkeen karttumisajan. Lisäturvan alennettu eläkeikä oli ennen 1.1.2005 aina myös saman työsuhteen perusturvassa.

Työnantaja saattoi ennen 1.1.2005 järjestää työntekijöilleen myös perhe eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksen, joka tällöin vakuutettiin myös perusturvassa. Perhe-eläkkeen laajennusten vakuuttaminen sekä perus- että lisäturvassa lopetettiin 31.12.2004.

Myös YEL- ja MYEL-vakuutuksiin voi liittyä lisäeläketurvaa. Näiden vakuutusten ehdot poikkeavat TEL-lisäeläketurvan ehdoista.

Rekisteröityjen lisäeläkejärjestelyjen on 1.12.1997 voimaan tulleen lain mukaan oltava sukupuolen suhteen tasa-arvoisia. (A 46/97)

9.6.1 Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen määrä

Rekisteröidyt lisäedut mukautettiin 1.1.2005 voimaan tulleisiin perusturvan lainmuutoksiin.

Määrällisen lisäeläkkeen vakuuttamista jatkettiin 1.1.2005 kiinnittämällä lisäturvan tavoite-eläke 31.12.2004. Tavoite-eläkkeen määrää korotetaan vuosittain palkkakertoimella.

Kiinnitettävä euromäärä saatiin laskemalla tavoite-eläkkeen määrä hetkellä 31.12.2004 sen hetkisen lisäetujen kartan ja vakuutus sopimuksen sekä sen hetkisten työsuhdetietojen mukaisesti. Jos kuitenkin 31.12.2004 mennessä ansaittu eläke oli tavoite-eläkettä suurempi, kiinnitettiin tavoite-eläkkeeksi ansaitun eläkkeen määrä. Tällöin 31.12.2004 jälkeiset ansiot eivät enää vaikuta lisäeläkkeen määrään.

Täysi vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke on kiinnitetyn tavoite-eläkkeen suuruisen.

Lisäeläke yhteensovitetään TEL 8 §:n 1 momentin mukaisten etuuksien kanssa (LITA-etuudet). Edellä mainitut etuudet vähentävät ensisijaisesti eläkkeensaajan TEL 8 §:n 4 momentin mukaisten peruseläkkeiden yhteismäärää. Jos LITA-etuudet ylittävät em. peruseläkkeiden yhteismäärän, ylittävä osa vähennetään lisäturvan mukaisesta eläkkeestä.

9.7 Vähimmäisetujen saamisen ehtoja koskevat parannukset

9.7.1 Alennettu eläkeikä

Alennetun eläkeiän vakuuttaminen perusturvassa lopetettiin 1.1.2005 alkaen. Lisäturvassa säilyy alennettu eläkeikä, joka lain voimaantulosäännöksen mukaan aikanaan oikeuttaa myös perusturvan mukaisen eläkkeen saamiseen 62 vuotta alemmassa iässä. Myös yksityisen puolen vapaakirjaeläkkeensä työntekijällä on oikeus saada tässä alemmasta iästä. Julkisen puolen eläkkeet hän voi saada 62 vuoden iässä varhennettuina.

Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut, alennettua eläkeikää vastaava perusturvan mukainen eläke muutetaan vastaamaan eläkeikää 65 vuotta vapaakirjan ehtojen ja perusteiden mukaisesti siten, että etuus vastaa perittyjä vakuutusmaksuja, jolloin vakuutetulla säilyy lain voimaantuloon mennessä kustannettu ja ansaittu etuus. Tämä vapaakirja myönnetään sellaisenaan työntekijän siirtyessä vanhuuseläkkeelle ikävälillä 63–68. Jos työntekijä siirtyy varhennetulle vanhuuseläkkeelle ennen 63 vuoden iän täyttämistä tai hänellä on oikeus perusturvan mukaisen eläkkeen saamiseen 62 vuotta alemmassa iässä, 65 vuoden ikää vastaava vapaakirja muunnetaan vastaamaan eläkkeelle menoikää vuoden 2005 säännösten mukaisesti.

9.7.2 Vuoden 2005 lakimuutokseen liittyvä alennetun eläkeiän siirtymäsäännös

TEL:n voimaantulosäännöksen 18 momentin mukaan työntekijällä on oikeus siirtyä työsuhteesta TEL:n mukaiselle eläkkeelle 62 vuotta alemmassa iässä, jos hänellä on TEL:ia koskevaa hallituksen esitystä annettaessa (1.11.2002) työsuhteen ehtojen mukainen vähimmäisturvan eläkeikä 62 vuotta alempi jatkuen 62 vuotta alempana 31.12.2004 saakka. Edellytyksenä on lisäksi, että työntekijän työoikeudellinen työsuhde päättyy aikaisintaan 4 kuukautta ennen em. alemman iän täyttämistä.

Oikeus saada eläkkeensä 62 vuotta alemmasta iästä on myös työntekijällä, jonka työsuhteeseen liittyy hallituksen esitystä annettaessa jokin jäljempänä olevan luettelon mukaisista lisäeläkejärjestelyistä, joka on rakennettu sen varaan, että peruseläkkeen saa varhennettuna 62 vuotta alemmassa iässä. Edellytyksenä on lisäksi, että sekä työoikeudellinen työsuhde että em. lisäeläkejärjestely vanhuuseläkkeen osalta päättyvät aikaisintaan 4 kuukautta ennen 62 vuotta alem-

man iän täyttämistä. Hallituksen esityksen antohetken jälkeen on eläkejärjestelyn rakennetta voitu muuttaa ja eläkeikää nostaa. Tällöin on työntekijällä oikeus saada eläkkeensä viimeksi voimassa olevasta, 62 vuotta alemmasta iästä, jos sekä työoikeudellinen työsuhde että lisäeläkejärjestely vanhuuseläkkeen osalta päättyvät aikaisintaan 4 kuukautta ennen lisäturvan viimeksi voimassa olleen eläkeiän täyttämistä.

- * rekisteröidystä lisäeläkejärjestelystä ryhmäeläkevakuutukseksi muunnettu lisäeläkejärjestely
- * julkisen sektorin parempaa eläketurvaa korvaava ryhmäeläkevakuutus
- * eläkesäätiössä tai –kassassa järjestetty lisäeläketurvan korvaava ryhmäeläkevakuutus
- *eläkesäätiössä tai –kassassa järjestetty lisäeläketurva

Jos lisäeläkejärjestelyssä on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen, lakisääteisen eläkkeen saa kuitenkin aikaisintaan 62 vuoden iässä, ellei edellä oleva 4 kuukauden ehto täyty.

Oikeus saada eläkkeensä 62 vuotta alemmassa iässä on myös työntekijällä, joka ei 31.12.2004 ole vielä täyttänyt lisäeläketurvan voimaan astumiselle asetettua ikärajaa tai palvelut lisäeläketurvan voimaan astumiselle asetettua odotusaikaa.

Oikeus saada eläkkeensä 62 vuotta alemmassa iässä säilyy alemman eläkeiän täyttämisen jälkeen siinäkin tapauksessa, että työntekijä menee uuteen työsuhteeseen.

Työntekijällä on oikeus siirtyä eläkkeelle 62 vuotta alemmassa iässä myös, jos hallituksen esitystä annettaessa voimassa olleeseen työsuhteeseen liittyvä, alemman eläkeiän sisältävä rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen järjestely tai yllä olevan luettelon kahdessa ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu järjestely korvataan eläkesäätiössä tai -kassassa järjestetyllä lisäeläketurvalta tai jos alemman eläkeiän sisältävä rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen järjestely tai yllä olevan luettelon viimeisessä kohdassa tarkoitettu järjestely korvataan vapaamuotoisella ryhmäeläkevakuutuksella tätä lakia koskevan hallituksen esityksen antamisen jälkeen.

Työntekijällä on oikeus siirtyä TEL:n mukaiselle eläkkeelle 62 vuotta alemmassa iässä myös, jos hänellä on hallituksen esityksen antohetkellä voimassa oleva jatkovakuutus tai hän kuuluu rekisteröidyn lisäeläkevakuutuksen piiriin ja se muuttuu jatkovakuutukseksi ennen 1.1.2005. Edellytyksenä tällöin on, että jatkovakuutus päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen alemman eläkeiän täyttämistä. Jatkovakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta, jossa työntekijä työsuhteen päättymisen tai rekisteröidyn lisäeläketurvan päättymisen jälkeen on jatkanut vakuutusta suorittamalla itse vakuutusmaksut.

Työntekijän kokoaikatyösuhteeseen liittyy alennettu eläkeikä ja hän siirtyy osa-aikatyösuhteeseen siten, että työoikeudellinen työsuhde jatkuu. Oikeus saada eläkkeensä 62 vuotta alemmassa iässä säilyy, jos työntekijä täyttää osa-aikatyössään edellytykset kuului samaan eläkeryhmään kuin kokoaikatyötä tehdessään tai siirtyy eläkeryhmään, jossa on samanlainen turva kuin kokoaikatyössä. Oikeus saada eläkkeensä 62 vuotta alemmassa iässä säilyy myös, vaikka osa-aikatyössä ei ole vakuutettu määrällistä lisäturvaa.

Oikeus saada tämän lain mukainen eläke 62 vuotta alemmassa iässä koskee myös edellä mainitusta eläkejärjestelystä lain voimaan tullessa eläkkeellä jo olevia henkilöitä. Tarkemmin asiasta kerrotaan ohjeistossa muutokset rekisteröityihin lisätuihin 1.1.2005.

9.7.3 Perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset

Perhe-eläkkeen ehtojen laajennusten vakuuttaminen sekä perus- että lisäturvassa lopetettiin 1.1.2005 alkaen.

Jos vakuutettu oli jo sellaisella vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä, johon työsuhteen ehtojen mukaan liittyvässä lisäturvassa oli vakuutettuna perhe-eläkkeen ehtojen laajennukset, säilyvät oikeudet laajennettuihin perhe-eläkkeen ehtoihin tämän eläkkeen jälkeisessä perhe-eläkkeessä. Samoin säilyvät oikeudet laajennettuihin perhe-eläkkeen ehtoihin vakuutetun jälkeen perhe-eläkkeessä, jos vakuutettu ei ollut vielä eläkkeellä, mutta hän on 1.1.2005 täyttänyt sellaisen työsuhteen ehtojen mukaisen eläkeiän, johon liittyvässä lisäturvassa hänellä oli vakuutettuna perhe-eläkkeen ehtojen laajennukset tai jos vakuutetulla 1.1.2005 on oikeus sellaiseen työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeeseen, jossa eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan eläketapahtumahetken ja eläkeiän täyttämisen välinen aika (tuleva aika).

10 EU/ETA- ELÄKKEENLASKENTA

Suomen lakisääteisiin työeläkkeisiin on sovellettava EU-säännöksiä (1.1.1994 voimaan tulleen ETA-sopimuksen ja 1.1.1995 voimaan tulleen EU-sopimuksen sosiaaliturvaa koskevat säännökset) aina silloin, kun henkilö on työskennellyt Suomen lisäksi toisessa EU- tai ETA-maassa. Jatkossa EU- ja ETA-maista käytetään lyhennettä EU. Tarkemmin eläkkeen määräytymisestä EU-säännöin kerrotaan ohjeistossa EU-eläkkeen määräytyminen.

Kaikkia pohjoismaita koskee myös 1.1.1994 voimaan tullut pohjoismainen sosiaaliturvasopimus, jota sovelletaan EU-säännösten ohella.

Kun henkilö on työskennellyt tai toiminut yrittäjänä Suomen lisäksi toisessa EU-maassa, lasketaan eläke kahdella tavalla:

- (1) Kansallisena eläkkeenä
  - a) puhtaasti Suomen oman työeläkelainsäädännön mukaisesti
  - b) asetuksen 1408/71 mukaisena, jolloin otetaan huomioon asetuksen yhteensovittamista koskevat säännökset ja sosiaaliturvasopimukset (sosiaaliturvasopimusmaat ks. Liite 14)
- (2) Pro rata -eläkkeenä, joka lasketaan teoreettisen eläkkeen avulla eli ikään kuin koko työhistoria olisi Suomessa tehtyä työtä.

Näin lasketuista eläkkeistä myönnetään suurempi. (A 48/96)

10.1 Kansallinen eläke

Vertailussa käytettävä asetuksen 1408/71 mukainen kansallisen lain mukaan laskettava eläke eroaa puhtaasti Suomen lakien mukaisesta eläkkeenlaskennasta seuraavasti:

- tulevaan aikaan vaadittavaan viiden vuoden asumiseen Suomessa rinnastetaan työskentely- tai asumiskaudet muissa EU-maissa,
- työeläkkeiden yhteensovitus tehdään EU-maiden välillä vain tulevan ajan osalta niiden EU-maiden välillä, joiden eläkkeisiin liittyy tuleva aika,
- ensisijaisten LITA-etuuksien kanssa voidaan yhteensovitus tehdä vain osittaisena, jos toinenkin EU-maa ottaa ne huomioon omassa yhteensovituksessaan
- Pohjoismaista sosiaaliturvasopimusta sovellettaessa kansallisen eläkkeen laskenta eroaa puhtaasta kansallisen eläkkeen laskennasta siinä, että Suomesta saatava tulevan ajan eläke ositetaan, jos toisenkin pohjoismaan eläkkeeseen sisältyy joko kansallisen tai EU-säännösten mukainen tuleva aika. Ositettu tuleva aika saadaan siten, että osittamaton tuleva aika kerrotaan Suomen ja muiden Pohjoismaiden (Ruotsi, Islanti, Norja, joissa tuleva aika) yhteenlaskettujen todellisten vakuutuskausien suhteella.

1.1.2003 alkaen Ruotsissa työkyvyttömyyseläke on muuttunut vakuutuskausiin perustumattomaksi sairauseläkkeeksi. Sairauseläkkeessä ei ole tulevaa aikaa, jolloin ositusta ei enää tähän uuteen eläkkeeseen voida tehdä.

Suomen ja Saksan välisen sosiaaliturvasopimuksen mukaan tuleva aika ositetaan kuten Pohjoismaisessa sopimuksessa, mutta vain silloin, kun eläketapahtuma sattuu ennen 60 vuoden iän täyttämistä. Jos eläketapahtuma sattuu 60 vuoden iän täyttämisen jälkeen, ositusta ei tehdä, koska Saksan eläkkeessä ei tällöin ole tulevaa aikaa (A 22/98).

10.2 Teoreettinen eläke

Teoreettista eläkettä tarvitaan ns. pro rata -eläkkeen laskemista varten. Teoreettinen eläke lasketaan muuten samalla tavalla kuin kansallinen eläke, paitsi että myös muiden EU-maiden vakuutuskaudet rinnastetaan Suomen vakuutuskausiin. Muista EU-maista otetaan huomioon vastaavat vakuutuskaudet, jotka Suomessa vakuutettuina kartuttaisivat työeläkettä. Laskettaessa teoreettista ja pro rata -suhdetta vakuutusajat otetaan kuitenkin huomioon edelleen maittain täysinä kausina jättäen jäännöspäivät pois eli tältä osin päivätekniikkaa ei sovelleta. Rinnakkaiset palvelusajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan. Työeläkelisään oikeuttavat ajat otetaan huomioon sekä vakuutusaikoina että työeläkelisän kautta.

1.1.2005 alkaen Kellalle ilmoitettavassa teoreettisessa eläkkeessä ei oteta huomioon 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen tehtyä työtä.

Tuleva aika liitetään teoreettiseen eläkkeeseen silloin, kun siihen on oikeus kansallisessa eläkkeessä. Tuleva aika otetaan huomioon myös silloin, kun eläketapahtuma sattuu työsuhteen tai yrittäjätoiminnan aikana muussa EU-maassa. Jotta henkilöllä olisi tällaisessa tapauksessa oikeus tulevaan aikaan Suomesta, on hänen kuitenkin täytynyt olla vakuutettuna Suomessa eläketapahtumavuotta edeltäneiden 10 vuoden aikana vähintään 12 kuukautta. Muiden EU-maiden työskentelyyn ei liity jälkikarenssiaikaa.

Tuleva aika liitetään siihen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan, johon se olisi liitetty, jos henkilö olisi tullut työkyvyttömäksi viimeisen Suomen lain piiriin kuuluvan työsuhteen tai yrittäjätoiminnan päättyessä.

Korotettu karttuma lasketaan 1.1.2005 alkaen myös muiden EU-maiden työskentelystä seuraavan kuukauden alusta lähtien, jolloin henkilö täyttää 53 tai 63 vuotta.

Teoreettinen eläke lasketaan yhtenä kokonaisuutena Suomen kaikkien työeläkejärjestelmien osalta. Teoreettinen eläke lasketaan siten, että vapaakirjat kerrotaan yhteenlasketun EU-palvelusajan ja Suomen työeläkelakien mukaisen palvelusajan suhteella ja saatua tulokseen lisätään mahdollinen tulevalta ajalta laskettava eläke sekä mahdollinen korotetun karttuman osuus.

Teoreettinen eläke on enintään yhteensovitusrajan suuruinen. Jos yhteensovitus vaikuttaa eläkkeeseen, vähennys tehdään ensisijaisesti tulevan ajan osuuteen, sen jälkeen korotetun karttuman osuuteen ja viimeiseksi vapaakirjan osuuteen.

Esimerkki 10.1 Teoreettinen eläke

Työntekijä on työskennellyt Suomessa ja EU-maassa, jossa hän tulee 62-vuotiaana työkyvyttömäksi siellä työskennellessään vuonna 2005. Hänen TEL-vapaakirjaeläkkeensä on 510 euroa/kk ja eläkepalkkansa 1 700 euroa/kk. Hänellä on työsuhteet seuraavasti:

TEL 20 v	EU 5 v	Tuleva aika 3 v
*	*	*
_____	_____	_____
TKV		

Koska työntekijä on tullut työkyvyttömäksi toisessa EU-maassa työsuhteen aikana ja hänellä on vakuutusaikaa Suomessa ennen eläketapahtumaa 10 vuoden aikana 12 kuukautta, teoreettiseen eläkkeeseen liitetään tuleva aika. Korotetun karttuman ja normaalikarttuman erotus (1 %) lisätään kahdelta vuodelta.

Teoreettinen eläke on

$$\frac{25}{20} \times 510 + \frac{36 \times 0,8\% \times 1\,700}{12} + \frac{24 \times 1\% \times 1\,700}{12} = 637,50 + 40,80 + 34 = 712,30 \text{ euroa/kk}$$

Yhteensovitusraja on $0,6 \times 1\,700 = 1\,020$ euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta teoreettiseen eläkkeeseen.

10.3 Pro rata -eläke

Teoreettisen eläkkeen perusteella lasketaan ns. pro rata -eläke. Se on sama suhteellinen osuus teoreettisesta eläkkeestä kuin Suomen eläkelakien mukaan eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika on eri EU-maiden yhteenlasketusta palvelusajasta. Pro rata -eläkkeen määrä muodostuu Suomen vapaakirjoista sekä mahdollisista tulevan ajan ja korotetun karttuma-ajan pro rata -osuuksista, ellei yhteensovitus vaikuta teoreettiseen eläkkeeseen. Pro rata -eläkettä ei yhteensoviteta.

Esimerkki 10.2 Pro rata -eläke

Edellisen esimerkin pro rata -eläke on

$$\frac{20}{25} \times 712,30 = 569,84 \text{ euroa/kk}$$

Esimerkki 10.3 EU-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 30.5.1952 ja hän tulee työkyvyttömäksi Ranskassa työssä ollessaan 1.6.2005.

TEL-työsuhde: 1.6.1976–31.5.1996 = 20 v

Eläkepalkka: 1 700 e/kk

Ansaittu eläke: 510 e/kk

EU-työsuhde: 1.6.1996–31.5.2005 = 9 v

Tuleva aika: 1.6.2005–30.5.2017 = 12 v

TEL	EU	TKV	Tuleva aika
*	*	*	*
20 v	9 v	12 v	12 v

Kansallisen lain mukainen eläke on 510 euroa/kk. Koska oikeutta tulevaan aikaan ei ole kansallisen lain mukaisessa eläkkeessä, mahdollinen sosiaaliturvasopimukseen ei vaikuttaisi eläkkeen laskentaan.

Teoreettinen eläke:

Työntekijä on tullut työkyvyttömäksi ollessaan työsuhteessa EU-maassa, ja hänellä on vakuutusaikaa Suomessa 10 vuoden aikana 12 kuukautta, joten hänelle on laskettava tulevan ajan eläke. Tuleva aika liitetään 20 vuotta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen.

$$\frac{29}{20} \times 510 + \frac{84 \times 1,2\% \times 1\,700}{12} + \frac{60 \times 0,8\% \times 1\,700}{12} = 739,50 + 142,80 + 68 = 950,30 \text{ euroa/kk}$$

Yhteensovitusraja on $0,6 \times 1\,700 = 1\,020$ euroa/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Pro rata -eläke:

$$\frac{20}{29} \times 950,30 = 655,38 \text{ euroa/kk.}$$

Työeläke myönnetään pro rata -eläkkeen suuruisena, koska se on suurempi kuin kansallisen lain mukaisesti laskettu eläke.

10.4 EU-eläkkeen yhteensovitus

Vuoden 2005 lainmuutoksen mukaan kansallisessa lain säädännössä yhteensovituksesta luovutaan lukuun ottamatta yhteensovitusta TEL:n 8§:ssä lueteltujen LITA-Etuuksien kanssa. Yhteensovitus tehdään vuoden 2005 säännösten mukaan pääsääntöisesti silloin, kun vanhuuseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2005 tai myöhemmin tai kun työkyvyttömyys- tai perhe-eläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2006 tai sen jälkeen.

Lisäksi yhteensovittaminen on mahdollista, jos sekä Suomi että toinen EU-maa myöntävät tulevan ajan eläkkeen. Tämä säännös tulee sovellettavaksi, jos eläketapahtuma on 2006 tai sen jälkeen.

LITA-Etuuksien yhteensovitus

Vuoden 2005 lainmuutoksen mukaan LITA-etuus vähennetään suoraan työeläkkeestä. Näin ollen työeläkettä jää maksettavaksi, jos sen määrä on suurempi kuin LITA_etuus. Myös ulkomailla maksettavat LITA-etuudet otetaan huomioon yhteensovituksessa.

Tarkemmin vuoden 2005 muutosten vaikutuksesta EU-LITA- yhteensovitukseen kerrotaan EU-ohjeistossa.

10.5 Korotettu karttuma

Vuoden 2005 alusta eläkettä karttuu 1,5 prosentin sijasta 1,9 prosenttia niistä ansioista, jotka työntekijä on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta. Eläkettä puolestaan karttuu 4,5 prosenttia niistä ansioista,

jotka työntekijä on ansainnut 63 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

EU-säännökset edellyttävät muiden EU-maiden vakuutuskausien rinnastamista Suomen vakuutuskausiin. Sen vuoksi eläkkeenhakijalla on oikeus korotettuun karttumaan, jos hän on työskennellyt työntekijänä tai yrittäjänä muussa EU-maassa Suomen korotettuun karttumaan oikeuttavan ikäisenä. Koska oikeus korotettuun karttumaan syntyy 1408/71 asetuksen perusteella, korotus lasketaan ainoastaan teoreettiseen eläkkeeseen, jonka perusteella lasketaan pro rata-eläke.

Kun korotettu karttuma lasketaan teoreettiseen eläkkeeseen ja sen perusteella laskettavaan pro rata-eläkkeeseen, voi pro rata -eläke olla suurempi kuin kansallisesti laskettu eläke. Suomessa on laskettava eläke pro rata -eläkkeenä silloinkin, kun toisesta EU-maasta ei vielä haeta vanhuuseläkettä, jos eläke näin laskettuna on suurempi.

Korotuksen osuus lasketaan teoreettiseen eläkkeeseen erillisenä lisänä. Jos työskentely Suomessa on tapahtunut ennen 1.1.2005, korotuksen osuus liitetään siihen eläkepalkkaan, johon olisi liitetty tuleva aika viimeisen Suomen työsuhteen päättyessä.

Jos työskentelyä on ollut Suomessa 1.1.2005 jälkeen ansio, johon korotus liitetään, määritellään Suomen vuosiansioiden perusteella. Suomen työansiot 1.1.2005 alkaen jaetaan Suomen kalenterikuukausilla kuitenkin siten, että vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Vanhuuseläkkeessä työansiot ja kalenterikuukaudet otetaan kuitenkin huomioon eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeessä työansiot ja kalenterikuukaudet otetaan puolestaan huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun saakka.

Kun korotettu karttuma lasketaan työkyvyttömyyseläkkeeseen, toisen EU-maan rinnastettava työskentely otetaan huomioon enintään Suomen eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun saakka. Kun korotusta lasketaan vanhuuseläkkeeseen, rinnastettava työskentely otetaan huomioon enintään Suomen eläketapahtumaan saakka. Jos työskentely on loppunut ennen em. ajankohtaa, työskentely otetaan huomioon sen päättymisajankohtaan saakka.

Korotettua karttumaa laskettaessa rinnastetaan työskentely, jolloin henkilö on ollut vakuutettuna toisessa EU-maassa. Jos toisen EU-maan vakuutuskauden luonnetta (eli onko kysymyksessä työskentely vai esimerkiksi lapsenhoitoaika) ei saada selvitettyä, korotetussa karttumassa rinnastetaan toisen EU-maan vakuutusaika, joka on eläkettä kartuttavaa. Tällöin ei kuitenkaan rinnasteta asumisaikaa.

Esimerkki 10.4 Korotettu karttuma

Henkilö on syntynyt 6.1.1946. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1969–2000 yhteensä 374 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 730,00 euroa/kuukausi vuoden 2009 tasossa.

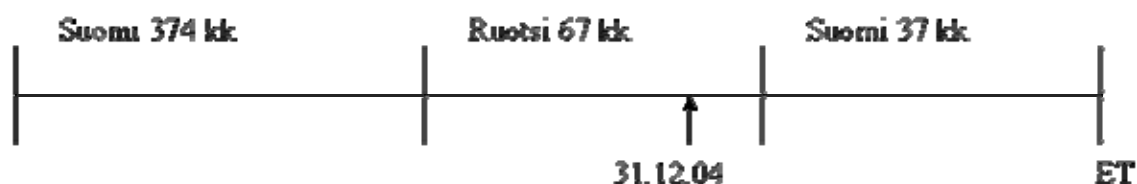
Tämän jälkeen hän on työskennellyt vuosina 2000–2005 Ruotsissa 67 kuukautta, joista korotettuun karttumaan oikeuttavassa iässä 12 kuukautta. Tämän jälkeen hän on työskennellyt Suomessa vuosina 2006–2009.

Työansiot palkkakertoimella tarkistettuina ja työntekijän työeläkemaksun vähentämisen jälkeen euroa/vuosi ennen eläketapahtumaa vuonna 2009 ovat:

Vuosi	Ansiot	kk
2006	21 600	12
2007	22 200	12
2008	22 900	12
2009	2 000	1

Työansiot Suomessa ovat yhteensä 68 700 euroa. Vuosien 2006–2009 ansaittu eläke on 108,78 euroa/kuukausi.

Vakuutuskausia on yhteensä 478 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 411 kuukautta.

Kansallinen eläke:

730,00 euroa + 108,78 euroa = 838,78 euroa/kuukausi

Teoreettinen eläke:

Teoreettisen eläkkeen korotetun karttuman ansioperustetta laskettaessa Suomen vuosiansiot 1.1.2005 alkaen jaetaan Suomen kalenterikuukausien lukumäärällä kuitenkin siten, että vanhuuseläkkeen eläketapahtumavuodelta otetaan huomioon ansiot vain eläketapahtumaan saakka. Näin ollen korotetun karttuman ansioperuste on $68\,700 \text{ euroa} / 37 = 1\,856,76 \text{ euroa}$.

$$\frac{478}{411} \times 838,78 + \frac{12 \times 0,4\% \times 1856,76}{12} = 982,95 \text{ euroa}$$

Tästä pro rata -eläke on

$$\frac{478}{411} \times 982,95 \text{ euroa} = 845,17 \text{ euroa/kuukausi}$$

Pro rata -eläke on suurempi, joten se myönnetään.

10.6 Perhe-eläke

Leskeneläke ja lapseneläke lasketaan myös kahdella tavalla, kansallisena ja pro rata -eläkkeenä, ja niistä suurempi maksetaan. Leski ja lapsi voivat saada perhe-eläkettä niistä EU-maista, joissa edunjäntäjä on työskennellyt. (A 12/04)

10.6.1 Leskeneläke

Kansallisen lain mukaista leskeneläkettä laskettaessa edunjättäjän eläke eläkesovitusperustetta määrättäessä on joko kansallisen eläkkeen ja ulkomaan eläkkeen summa tai teoreettinen eläke. Yhteensovituksessa ovat mukana kaikkien edunsaajien eläkkeet. Leskeneläkkeen eläkesovituksessa otetaan huomioon lesken Suomesta saamien omien eläkkeiden lisäksi myös lesken muista EU-maista saamat omat eläkkeet. Lesken omana eläkkeenä käytetään samaa määrää sekä kansallisen että teoreettisen leskeneläkkeen eläkesovituksessa. Jos leski ei vielä ole eläkkeellä, niin eläkesovituksessa käytetään lesken omana eläkkeenä laskennallista eläkettä, jossa otetaan huomioon myös lesken ulkomaan työskentely.

Teoreettinen leskeneläke lasketaan edunjättäjän teoreettisesta eläkkeestä. Yhteensovituksessa kaikkien edunsaajien eläkkeet ovat mukana. Eläkesovitus tehdään teoreettiseen, yhteensovitettuun leskeneläkkeeseen, josta lasketaan pro rata -leskeneläke.

10.6.2 Lapseneläke

Pääsäännön mukaan lapseneläke lasketaan sekä kansallisena että pro rata -eläkkeenä kuten leskeneläke silloin, kun edunjättäjä on kuollut 1.9.1999 tai sen jälkeen.

Jos kuitenkin edunjättäjä on työskennellyt Belgiassa, Ranskassa, Tanskassa, Isossa-Britanniassa tai Irlannissa, lapseneläke maksetaan aikaisempien sääntöjen mukaan ensisijaisesti lapsen asuinmaasta teoreettisen eläkkeen suuruisena. Jos lapsi asuu muualla kuin Suomessa ja hänellä on lapseneläkeoikeus asuinmaastaan, Suomesta voi tällöin tulla maksettavaksi erotus, jos lapsenetuudet ovat Suomessa suuremmat. Erotus lasketaan vähentämällä Suomen lapsenetuuksista asuinmaan lapsenetuudet (= erotusetuus). Suomessa otetaan erotusetuutta laskettaessa huomioon puhdas kansallinen työeläke, PEL:n lapseneläkkeen perusmäärä sekä keskimääräinen lapsilisä. (A 29/97)

Esimerkki 10.5 EU-perhe-eläke

Oletetaan, että edellisen esimerkin Ranskassa työskennellyt henkilö kuolee 1.6.2005. Edunsaajina Suomen lainsäädännön mukaan ovat leski ja lapsi, jotka asuvat Ranskassa samassa taloudessa, joten eläkesovitusta ei tehdä.

Kansallisen lainsäädännön mukainen leskeneläke:

Kun edunsaajana on lesken lisäksi lapsi, leskeneläke on 6/12 edunjättäjän eläkkeestä

$$\frac{6}{12} \times 510 = 255 \text{ euroa/kk}$$

Yhteensovitus ei vaikuta (yhteensovituksessa mukana myös lapseneläke)

EU-säännösten mukainen pro rata -leskeneläke:

Edunjättäjän teoreettinen eläke on 950,30 euroa/kk

$$\text{Lesken osuus} = \frac{6}{12} \times 950,30 = 475,15 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Lapsen osuus} = \frac{4}{12} \times 950,30 = 316,77 \text{ euroa/kk}$$

Lesken- ja lapseneläke yhteensä on 791,92 euroa/kk

Yhteensovitusraja:

$$\frac{791,92}{950,30} \times 60 \% \times 1\,700 - 85,26 - 50,08 = 714,66 \text{ euroa/kk}$$

Yhteensovitusrajaan rajattu teoreettinen lesken- ja lapseneläke yhteensä on 714,66 euroa/kk.

Lesken osuus teoreettisesta eläkkeestä:

$$\frac{475,15}{791,92} \times 714,66 = 428,79 \text{ euroa/kk}$$

Pro rata -leskeneläke:

$$\frac{20}{29} \times 428,79 = 295,72 \text{ euroa/kk}$$

Suomesta myönnettävä leskeneläke on 295,72 euroa/kk.

Lapseneläke maksetaan teoreettisen eläkkeen suuruisena siitä maasta, missä lapsi asuu. Jos lapselle myönnettävät etuudet Suomesta ovat suuremmat kuin Ranskasta maksettavat etuudet, Suomesta maksetaan etuuksien erotus.

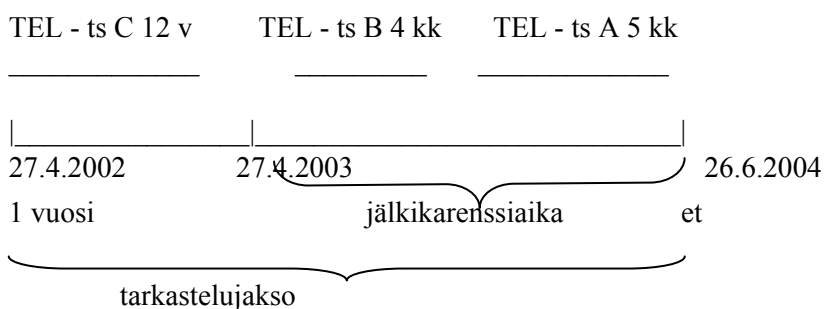
11 LISÄESIMERKKEJÄ

11.1 Tasoituspalkka

Työntekijän TEL-työsuhteet tarkastelujakson aikana ovat seuraavat:

		Eläkepalkka ind. 2151
TEL-työsuhde A	15.1.2004–25.6.2004	1 000 euroa/kk
TEL-työsuhde B	1.8.2003–5.12.2003	850 euroa/kk
TEL-työsuhde C	1.3.1991–28.2.2003	1 400 euroa/kk

Työkyvyttömyys alkaa 26.6.2004. Jälkikarenssiaikaa pidentävät työttömyyspäivärahat 50 päivältä vuonna 2003 ja 10 päivältä vuonna 2004.

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhteet A ja B tulevat mukaan kokonaisuudessaan. Näistä työsuhdeaikaa kertyy 9 kk. Työsuhteesta C otetaan huomioon vain 12 kuukaudesta puuttuvat 3 kuukautta ja niitä vastaavat ansiot.

Työsuhde A	5 kk x 1 000 euroa = 5 000 euroa
Työsuhde B	4 kk x 850 euroa = 3 400 euroa
<u>Työsuhde C</u>	<u>3 kk x 1 400 euroa = 4 200 euroa</u>
Yhteensä	12 kk 12 600 euroa

$$\text{Tasoituspalkka} = \frac{12600}{12} = 1\,050 \text{ euroa/kk}$$

11.2 Lapsenhoitoajan eläkepalkka

Työsuhteika on 1.7.1988–31.3.2005, jossa lapsenhoitoaika on vuosina 1997–1998. Työkyvyttömyys alkaa 1.4.2005. Vuosiansiot ovat työsuhteen päättymisvuoden tasossa ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot euroa/v	Pv	Ansiot euroa/kk
1995	19 450	360	1 620,83
1996	19 850	360	1 654,17
1997	14 300	360	1 191,67
1998	6 700	360	558,33
1999	22 518	360	1 876,50
2000	22 939	360	1 911,58
2001	23 880	360	1 990,00
2002	24 760	360	2 063,33
2003	25 350	360	2 112,50
2004	25 929	360	2 160,75
	205 676	3 600	

Lasketaan ensin 50 %:n vertailua varten valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio:

$$30 \times \frac{205\,676}{3\,600} = 1\,713,97 \text{ euroa/kk}$$

50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta: $0,5 \times 1\,713,97 = 856,99$ euroa/kk

Valintavuosista jätetään pois vuosi 1998, koska se on alle 50 % valintavuosien keskiarvosta.

1995	19 450	360	1 620,83
1996	19 850	360	1 654,17
1997	14 300	360	1 191,67
1999	22 518	360	1 876,50
2000	22 939	360	1 911,58
2001	23 880	360	1 990,00
2002	24 760	360	2 063,33
2003	25 350	360	2 112,50
2004	25 929	360	2 160,75
	198 976	3 240	

$$30 \times \frac{198\,976}{3\,240} = 1\,842,37 \text{ euroa/kk}$$

Kun palkaton lapsenhoitoaika jätetään pois eläkepalkan laskennasta, putoavat lapsenhoitovuodet 1997 ja 1998 pois valintavuosista.

1995	19 450	360	1 620,83
1996	19 850	360	1 654,17
1999	22 518	360	1 876,50
2000	22 939	360	1 911,58
2001	23 880	360	1 990,00
2002	24 760	360	2 063,33
2003	25 350	360	2 112,50
<u>2004</u>	<u>25 929</u>	<u>360</u>	<u>2 160,75</u>
	184 676	2 880	

$$30 \times \frac{184\,676}{2\,880} = 1923,71 \text{ euroa/kk}$$

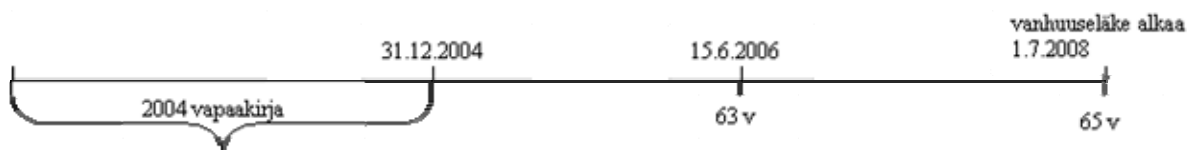
Eläkepalkka lasketaan jättäen lapsenhoitoaika pois, koska se on niin laskettuna suurempi.

11.3 TEL-suojaosuus

Esimerkissä eri indeksien on oletettu kehittyvän seuraavasti:

Vuosi	Palkkakerroin	TEL-puoliväli-indeksi	Työeläkeindeksi
2004	1,000	2151	2028
2005	1,028	2191	2047
2006	1,060	2257	2106
2007	1,093	2318	2154
2008	1,127	2380	2203
2009	1,162	2444	2253
2010	1,198	2510	2305
2011	1,235	2578	2357

Työntekijä on syntynyt 15.6.1943. Hänen 1.1.1980 alkanut työsuhteensa jatkuu vanhuuseläkkeen alkamiseen 1.7.2008 saakka yhtäjaksoisena, jolloin työsuhde päättyy, joten eläke lasketaan myös vuoden 2004 säännösten mukaan. Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen ei katsota katkenneen 31.12.2004.

2004 vapaakirjaa ja vuoden 2004 säännösten mukaan laskettavaa eläkettä varten ansiot tarkistetaan puoliväli-indeksillä vuosien 2004 ja 2008 tasoon, PTEL-vähennys on otettu huomioon.

Vuosi	Työansio e/v, 2004 tasolla	Työansio e/v, 2008 tasolla	Vuosi	Työansio e/v, 2004 tasolla	Työansio e/v, 2008 tasolla
1992	13 890	15 368,76	2001	23 150	25 614,60
1993	12 960	14 339,75	2002	25 000	27 661,55
1994	13 890	15 368,76	2003	27 780	30 737,52
1995	14 810	16 386,70	2004	25 000	27 661,55
1996	15 740	17 415,71	2005	25 935	28 696,09
1997	16 670	18 444,72	2006	22 293	24 666,36
1998	21 300	23 567,64	2007	17 799	19 693,92
1999	22 220	24 585,59	2008		8 000,00
2000	23 150	25 614,60			

Vuoden 2005 säännösten mukaan eläkettä laskettaessa työansiot tarkistetaan vuoden 2008 tasoon palkkakertoimella.

Vuosi	Työansio e/v, 2008 tasolla
2005	29 228,75
2006	25 124,21
2007	20 059,47
2008	8 000,00

1) Eläke vuoden 2005 säännösten mukaan:

Lasketaan 2004 vapaakirja 2004 säännösten mukaan vuoden 2004 tasossa. Saatu ansaitun eläkkeen määrä korotetaan eläkkeen alkamisvuoden 2008 tasoon palkkakertoimella.

Eläkepalkka (laskentavuodet 1995–2004)

$$30 \times \frac{214\,820}{3\,600} = 1790 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

$$1,5\% \text{:n karttuma (alle 60 vuotta) } 1.1.1980\text{--}31.12.2002 = 276 \text{ kk}$$

2,5 %:n karttuma (60 ikävuoden täyttämivuoden alusta hetkeen 31.12.2004)

= 1.1.2003–31.12.2004 = 24 kk

2004 vapaakirja = $\frac{(276 \times 1,5\% \times 1790) + (24 \times 2,5\% \times 1790)}{12} = 707,05$ euroa/kk (vuoden 2004 tasossa)

Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1997

1. jakso = 1.1.1980–31.12.1997

Eläkepalkka (laskentavuodet 1992, 1994, 1996, 1997)

$$30 \times \frac{60\,190}{1\,440} = 1\,253,96$$

Eläkettä karttuu 1,5 % ajalta 1.1.1980–31.12.1997 = 216 kk

1. jakson ansaittu eläke = $\frac{216 \times 1,5\% \times 1253,96}{12} = 338,57$ euroa/kk (vuoden 2004 tasossa)

2. jakso = 1.1.1998–31.12.2004

Eläkepalkka (laskentavuodet 1998–2004)

$$30 \times \frac{167\,600}{2\,520} = 1\,995,24 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

$$1,5\% \text{:n karttuma } 1.1.1998\text{--}31.12.2002 = 60 \text{ kk}$$

$$2,5\% \text{:n karttuma } 1.1.2003\text{--}31.12.2004 = 24 \text{ kk}$$

$$\begin{aligned} 2.\text{jaksosta karttunut eläke} &= \frac{(60 \times 1,5\% \times 1\,995,24) + (24 \times 2,5\% \times 1\,995,24)}{12} \\ &= 249,41 \text{ euroa/kk} \end{aligned}$$

$$1.\text{ jakson ja } 2.\text{ jakson ansaitut eläkkeet yhteensä ovat } 338,57 \text{ euroa/kk} + 249,41 \text{ euroa/kk} \\ = 587,98 \text{ euroa/kk}$$

Yhtäjaksoisen työsuhteen eläke 707,05 euroa/kk on suurempi

2004 vapaakirja korotetaan vuoden 2008 (eläkkeen alkamisvuosi) tasoon palkkakertomella.

$$1,127 \times 707,05 \text{ euroa/kk} = 796,85 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Eläke } 31.12.2004 \text{ jälkeen ansaituista työansioista} = \frac{\text{karttumisprosentti} \times \text{vuosiansiot}}{12}$$

Työntekijä on ajalla 1.1.2005–30.6.2006 iältään ikävuosien 53–63 välissä, joten karttumisprosentti on 1,9. Ajalla 1.7.2006–30.6.2008 hän on ikävuosien 63–68 välissä, joten karttumisprosentti on 4,5.

Eläke 31.12.2004 jälkeen ansaituista työansioista on

$$\frac{1,9\% \times (29\,228,75 + \frac{6}{12} \times 25\,124,21)}{12} = 66,17 \text{ euroa/kk}$$

$$\frac{4,5\% \times (\frac{6}{12} \times 25\,124,21 + 20\,059,47 + 8\,000)}{12} = 152,33 \text{ euroa/kk}$$

Eläke on yhteensä 218,50 euroa/kk

2) Eläke vuoden 2004 säännösten mukaan

Eläkepalkka (laskentavuodet 1998–2007)

$$30 \times \frac{258\,499,42}{3\,600} = 2\,154,16 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 %:n karttuma 1.1.1980–31.12.2002 = 276 kk

2,5 %:n karttuma 1.1.2003–15.6.2008 = $65 \frac{15}{30}$ kk

$$\text{Eläke} = \frac{(276 \times 1,5\% \times 2\,154,16) + (65 \frac{15}{30} \times 2,5\% \times 2\,154,16)}{12} = 1\,037,14 \text{ euroa/kk}$$

Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1997

1. jakso = 1.1.1980–31.12.1997

Eläkepalkka (laskentavuodet 1992, 1994, 1996, 1997)

$$30 \times \frac{66\,597,95}{1\,440} = 1\,387,46 \text{ euroa/kk}$$

Eläkettä karttuu 1,5 % ajalta 1.1.1980–31.12.1997 = 216 kk

$$1. \text{ jakson ansaittu eläke} = \frac{216 \times 1,5\% \times 1\,387,46}{12} = 374,61 \text{ euroa/kk}$$

2. jakso = 1.1.1998–15.6.2008

Eläkepalkka (laskentavuodet 1998–2007)

$$30 \times \frac{258\,499,42}{3\,600} = 2\,154,16 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 %:n karttuma ajalta 1.1.1998–31.12.2002 = 60 kk

$$2,5\% \text{:n karttuma ajalta } 1.1.2003\text{--}15.6.2008 = 65 \frac{15}{30} \text{ kk}$$

$$2. \text{ jakson ansaittu eläke} = \frac{(60 \times 1,5\% \times 2\,154,16) + (65 \frac{15}{30} \times 2,5\% \times 2\,154,16)}{12}$$

$$= 455,52 \text{ euroa/kk}$$

$$1. \text{ jakson ja } 2. \text{ jakson ansaitut eläkkeet yhteensä ovat } 374,61 \text{ euroa/kk} + 455,52 \text{ euroa/kk} \\ = 830,13 \text{ euroa/kk}$$

Yhtäjaksoisen työsuhteen eläke 1 037,14 euroa/kk on suurempi.

Tehdään vertailu 2004 ja 2005 säännösten mukaan laskettujen eläkkeiden kesken

$$2004 \text{ säännösten mukaan laskettu eläke} = 1\,037,14 \text{ euroa/kk}$$

2005 säännösten mukaan laskettu eläke = 2004 vapaakirja + 31.12.2004 jälkeen ansaituista työansioista karttunut eläke.

$$= 796,85 \text{ euroa/kk} + 218,50 \text{ euroa/kk} = 1\,015,35 \text{ euroa/kk}$$

2004 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi, joten 2005 säännösten mukaan laskettuun eläkkeeseen lisätään TEL-suojaosuus. Suojaosuus on 2004 ja 2005 säännösten mukaisesti laskettujen eläkkeiden erotus.

$$\text{TEL-suojaosuus} = 1\,037,14 \text{ euroa/kk} - 1\,015,35 \text{ euroa/kk} = 21,79 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Vanhuuseläke } 1.7.2008 = 1\,015,35 \text{ euroa/kk} + 21,79 \text{ euroa/kk} = 1\,037,14 \text{ euroa/kk}$$

11.4 TEL-vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 14.7.1942. Hänen 1.1.1970 alkanut työsuhteensa jatkuu vanhuuseläkkeen alkamiseen 1.8.2005 saakka yhtäjaksoisena, joten eläke lasketaan myös vuoden 2004 säännösten mukaan.

2004 vapaakirjaa ja vuoden 2004 säännösten mukaan laskettavaa eläkettä varten ansiot tarkistetaan puoliväli-indeksillä vuosien 2004 ja 2005 tasoon.

vuosi	työansio e/v ansainta vuoden tasossa	työansio e/v 2004 tasossa puoliväli-ind.	työansio e/v 2004 taso (2151) PTEL-vähennetty	työansio e/v 2005 tasossa puoliväli-ind.	työansio e/v 2005 taso (2191) PTEL-vähennetty
1992	43 164,30	55 200,00	55 200,00	55 226,50	55 226,50
1993	43 632,17	55 600,00	55 600,00	56 633,94	56 633,94
1994	43 946,07	56 000,00	56 000,00	57 041,37	57 041,37

1995	44 889,26	56 400,00	56 400,00	57 448,81	57 448,81
1996	46 475,13	56 800,00	54 851,76	57 856,26	55 871,80
1997	47 626,78	57 200,00	54 626,00	58 263,69	55 641,82
1998	48 870,29	57 600,00	54 892,80	58 671,13	55 913,59
1999	50 369,13	58 000,00	55 274,00	59 078,57	56 301,88
2000	51 666,76	58 400,00	55 655,20	59 486,01	56 690,17
2001	54 152,86	58 800,00	56 154,00	59 893,45	57 198,24
2002	56 530,36	59 200,00	56 595,20	60 300,89	57 647,65
2003	58 270,01	59 600,00	56 858,40	60 708,32	57 915,74
2004	60 000,00	60 000,00	57 240,00	61 115,76	58 304,44
2005	36 215,48				

vuosi	työansio e/v, 2005 tasossa	työansio e/v 2005 tasossa, PTEL vähennetty
2005	36 215,48	34 114,98

1) Eläke vuoden 2005 säännösten mukaan:

Lasketaan 2004 vapaakirja 2004 sääntöjen mukaan vuoden 2004 tasossa. Saatu ansaitun eläkkeen määrä korotetaan eläkkeen alkamisvuoden 2005 tasoon palkkakertoimella.

Lasketaan eläkepalkka, laskentavuodet 1995–2004: $30 \times \frac{558\,547,36}{3\,600} = 4\,654,56$ euroa/kk

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 prosentin karttuma 1.1.1970–31.12.2001 on 384 kk

2,5 prosentin karttuma 1.1.2002–31.12.2004 on 36 kk

2004 vapaakirja: $\frac{(384 \times 1,5\% \times 4\,654,56) + (36 \times 2,5\% \times 4\,654,56)}{12} = 2\,583,28$ euroa/kk

Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1996

1. jakso 1.1.1970–31.12.1996

$$\text{Lasketaan eläkepalkka, laskentavuodet 1993,1994 ja 1996: } 30 \times \frac{55\,600 + 56\,000 + 54\,851,76}{1080} \\ = 4\,623,66 \text{ euroa/kk}$$

eläkettä karttuu 1,5 prosenttia ajalta 1.1.1970–31.12.1996 eli 324 kk

$$\text{1. jakson ansaittu eläke: } \frac{324 \times 1,5\% \times 4\,623,66}{12} = 1\,872,58 \text{ euroa/kk}$$

2. jakso 1.1.1997–31.12.2004

Eläkepalkka, laskentavuodet 1997–2004:

$$30 \times \frac{54\,626 + 54\,892,80 + 55\,274 + 55\,655,20 + 56\,154 + 56\,595,20 + 56\,858,40 + 57\,240}{2\,880} \\ = 4\,659,33 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 prosentin karttuma 1.1.1997–31.12.2001 on 60 kk

2,5 prosentin karttuma 1.1.2002–31.12.2004 on 36 kk

$$\text{2. jaksosta karttunut eläke: } \frac{(60 \times 1,5\% \times 4\,659,33) + (36 \times 2,5\% \times 4\,659,33)}{12} = 698,90 \text{ euroa/kk}$$

1. jakson ja 2. jakson ansaitut eläkkeet yhteensä: $1\,872,58 + 698,90 = 2\,571,48$

Yhtäjaksoisen työsuhteen eläke 2 583,28 euroa/kk on suurempi.

2004 vapaakirja korotetaan vuoden 2005 tasoon palkkakertoimella:

$$1,028 \times 2\,583,28 = 2\,655,61 \text{ euroa/kk}$$

Työntekijällä on lisäksi ollut ajalla 15.3.1968–31.12.1969 VEL:n piiriin kuulunut palvelussuhde.

Julkinen sektori suorittaa yhteensovituksen 31.12.2004. Yhteensovitus tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan, käyttäen modifioitua yhteensovitusrajaa. 31.12.2004 yhteensovituksessa otetaan huomioon siihen mennessä karttuneet työeläkkeet. Valtiokonttorin suorittaman yhteensovituksen jälkeen VEL-eläke on 32,18 euroa/kk vuoden 2004 tasossa.

Eläke 31.12.2004 jälkeen ansaitusta työansioista:

Eläkettä karttuu 1,9%:n mukaan 1.1.2005–31.7.2005, eläkkeen perusteena oleva ansio on 34 114,98 euroa

$$\text{Ansaittu eläke: } \frac{1,9\% \times 34\,114,98}{12} = 54,02 \text{ euroa/kk}$$

Vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu eläke = 2004 vapaakirja + 31.12.2004 jälkeen ansaitusta työansioista karttunut eläke: $2\,655,61 + 54,02 = 2\,709,63$ euroa/kk

2) Mahdollista TEL-suojaosuutta varten eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan vuoden 2005 puoliväli-indeksin tasossa:

Lasketaan eläkepalkka, laskentavuodet 1995–2004:

$$30 \times \frac{568\,934,13}{3\,600} = 4\,741,12 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 prosentin karttuma (alle 60 vuotta): 1.1.1970–31.12.2001 = 384 kk

2,5 prosentin karttuma (60 ikävuoden täyttämivuoden alusta 65 ikävuoden täyttämispäivään)
1.1.2002–14.7.2005 = 42 kk 14 päivää

$$\frac{(384 \times 1,5\% \times 4\,741,12) + (42 \times \frac{14}{30} \times 2,5\% \times 4\,741,12)}{12} = 2\,695,20 \text{ euroa/kk}$$

Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1996

1. jakso = 1.1.1970–31.12.1996

Eläkepalkka, laskentavuodet 1993,1994 ja 1996:

$$30 \times \frac{56\,633,94 + 57\,041,37 + 55\,871,79}{1080} = 4\,709,64 \text{ euroa/kk}$$

Eläke karttuu 1,5 prosenttia ajalta 1.1.1970–31.12.1996 eli 324 kk

$$\text{1. jakson ansaittu eläke: } \frac{324 \times 1,5\% \times 4\,709,64}{12} = 1\,907,40 \text{ euroa/kk}$$

2. jakso = 1.1.1997–14.7.2005

Eläkepalkka, laskentavuodet 1997–2004:

$$30 \times \frac{55\,641,82 + 55\,913,59 + 56\,301,88 + 56\,690,17 + 57\,198,24 + 57\,647,65 + 57\,915,74 + 58\,304,44}{2\,880}$$

$$= 4\,745,97 \text{ euroa/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 prosentin karttuma 1.1.1997–31.12.2001 = 60 kk

2,5 prosentin karttuma 1.1.2002–14.7.2005 = 42 kk 14 pv

$$2. \text{ jaksosta karttunut eläke: } \frac{(60 \times 1,5\% \times 4\,745,97) + (42 \frac{14}{30} \times 2,5\% \times 4\,745,97)}{12}$$

$$= 775,84 \text{ euroa/kk}$$

1. jakson ja 2. jakson ansaitut eläkkeet yhteensä: $1\,907,40 + 775,84 = 2\,683,24$ euroa/kk

Yhtäjaksoisen työsuhteen eläke $2\,695,20$ euroa/kk on suurempi.

Tehdään vertailu 2004 ja 2005 sääntöjen mukaan laskettujen eläkkeiden kesken:

2004 säännösten mukaan laskettu eläke: $2\,695,20$ euroa/kk

2005 säännösten mukaan laskettu eläke: $2\,709,63$ euroa/kk

Vuoden 2005 sääntöjen mukaan laskettu eläke on suurempi, joten suojaosuutta ei lasketa eläkkeeseen.

Eri eläkelaeista koostuva eläke lasketaan yhteen. Yhteensovitusta ei tehdä, koska henkilöllä ei ole LITA-korvauksia.

VEL-vapaakirja korotetaan maksuvuoden tasolle palkkakertoimella $32,18 \times 1,028 = 33,08$ euroa/kk.

Vanhuuseläke 1.8.2005 alkaen on $2\,709,63 + 33,08 = 2\,742,71$ euroa /kk.

11.5 Perhe-eläkkeen yhteensovitus

Edunjättäjä kuolee kesäkuussa vuonna 2005. Hän oli vuoden 2004 säännösten mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä. Vuonna 2005 työkyvyttömyyseläke on $1\,375,25$ euroa/kk ennen yhteensovitusta. Yhteensovitusperuste on $2\,500,25$ euroa/kk. LITA-korvaus oli $1090,00$ euroa/kk, yhteensovitus oli pienentänyt maksettavaa työeläkettä.

$$\text{Leskeneläke ennen yhteensovitusta on } \frac{6}{12} \times 1\,375,25 = 687,63 \text{ euroa/kk}$$

Lapseneläke ennen yhteensovitusta on $\frac{4}{12} \times 1\,375,25 = 458,42$ euroa/kk

Yhteensovitus:

Perhe-eläkkeet yhteensä ovat 1 146,05 euroa/kk. LITA-perhe-eläke yhteensä on 600 euroa/kk. Yhteensovitusraja ennen PEL:n mukaisia vähennyksiä on:

$$\frac{1146,05}{1375,25} \times 0,6 \times 2\,500,25 = 1\,250,13 \text{ euroa/kk}$$

PEL:n vähennysten jälkeen yhteensovitusraja on

$1\,250,13 - 85,26 - 50,08 = 1\,114,79$ euroa/kk. Vähennykset ovat alle 25 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

TEL-eläke ja LITA-korvaus yhteensä: $1\,146,05 + 600 = 1\,746,05$ euroa/kk

Ylite: $1\,746,05 - 1\,114,79 = 631,26$

TEL-perhe-eläke yhteensä on $1\,146,05 - 631,26 = 514,79$ euroa/kk

Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken seuraavasti:

$$\text{Leski} \quad \frac{687,63}{1146,05} \times 514,79 = 308,87 \text{ euroa/kk}$$

$$\text{Lapsi} \quad \frac{458,42}{1146,05} \times 514,79 = 205,92 \text{ euroa/kk}$$

11.6 Yhteensovitus

Eläke on myönnetty vuoden 2005 säännösten mukaan

Eläkelaki	Yhteensovittamaton eläke euroa/kk
TEL-eläke	700
LEL-eläke	100
VEL-eläke	600
Yhteensä	1400

LITA-korvaus 1 000 euroa/kk

Yhteensovituksessa vähennetään LITA-korvaus: $1\,400 - 1\,000 = 400$ euroa/kk

Yhteensovituksen jälkeen jää eläkettä maksettavaksi yhteensä 400 euroa/kk.

Maksuun jäävä eläke jaetaan lakiosiin niiden suhteessa:

TEL-eläke on $700/1\ 400 \times 400 = 200,00$ euroa

LEL-eläke on $100/1\ 400 \times 400 = 28,57$ euroa

VEL-eläke on $600/1\ 400 \times 400 = 171,43$ euroa

Eläkkeet yhteensä 400,00 euroa

Jos eläke voidaan myöntää kahdesta eri järjestelmästä, LITA-korvaus on ennen yhteensovittamista jaettava yhteensovittamattomien eläkkeiden suhteessa.

LIITE 1 Indeksit, palkkakerroin ja vähennyskerroin

Vuosi	Indeksiluku		Palkkakerroin	Vähennyskerroin	
	Työikäisen/ TEL-puoliväli	Eläkeikäisen/ Työeläkeideksi		alle 53-v.	53-v.
1961-62	100	100			
1963	106	106			
1964	116	116			
1965	130	130			
1966	142	142			
1967	152	152			
1968	165	165			
1969	182	182			
1970	197	197			
1971	216	216			
1972	247	247			
1973	274	274			
1974	315	315			
1975	383	383			
1976	462	462			
1977	524	524			
(1.7.1977*	544	544)			
1978	573	573			
1979	608	608			
(1.7.1979*	628	628)			
1980	665	665			
(1.7.1980*	697	697)			
1981	745	745			
(1.7.1981*	780	780)			
1982	836	836			
(1.7.1982*	866	866)			
1983	915	915			
(1.7.1983*	952	952)			
1984	1006	1006			
(1.7.1984*	1019	1019)			
1985	1088	1088			
1986	1165	1165			
1987	1225	1225			
1988	1291	1291			
1989	1387	1387			
1990	1481	1481			
1991	1595	1595			
1992	1682	1682			
1993	1688	1688			
1994	1688	1688			
1995	1712	1712			
1996	1760	1737		0,0343	
1997	1791	1754		0,045	
1998	1825	1783		0,047	
1999	1868	1812		0,047	
2000	1903	1838		0,047	
2001	1981	1912		0,045	
2002	2054	1968		0,044	
2003	2103	2002		0,046	
2004	2151	2028		0,046	
2005	2191	2047	1,028	0,046	0,058

* Indeksien ennakkotarkistus (ennakollista indeksiä on käytetty eläkkeitä myönnettäessä ja maksettaessa)

LIITE 2 Lapsikorotusprosentit

TEL, LEL ja TaEL työntekijän syntymävuosi	YEL ja MYEL yrittäjän syntymävuosi	MEL työntekijän syntymävuosi	Lapsikorotus- prosentti yhtä lasta kohden
- 1919	- 1927	- 1913	20
1920	1928	1914	19
1921	1929	1915	18
1922	1930	1916	17
1923	1931	1917	16
1924	1932	1918	15
1925	1933	1919	14
1926	1934	1920	13
1927	1935	1921	12
1928	1936	1922	11
1929	1937	1923	10
1930	1938	1924	9
1931	1939	1925	8
1932	1940	1926	7
1933	1941	1927	6
1934	1942	1928	5
1935	1943	1929	4
1936	1944	1930	3
1937	1945	1931	2
1938	1946	1932	1
1939 -	1947 -	1933 -	-

Eläkesovitettu leskeneläke vuonna 2005

Lesken
eläke euroa/kk

Edunjättäjän eläke euroa/kk

	200	400	600	800	1000	1200	1400	1600	1800	2000	2200	2600	2800	3000	3200	3600	4000
0	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1300	1400	1500	1600	1800	2000
200	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1300	1400	1500	1600	1800	2000
400	67	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1300	1400	1500	1600	1800	2000
600	0	100	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1300	1400	1500	1600	1800	2000
800	0	0	200	334	434	534	634	734	834	934	1034	1234	1334	1434	1534	1734	1934
1000	0	0	100	234	334	434	534	634	734	834	934	1134	1234	1334	1434	1634	1834
1200	0	0	0	134	234	334	434	534	634	734	834	1034	1134	1234	1334	1534	1734
1400	0	0	0	34	134	234	334	434	534	634	734	934	1034	1134	1234	1434	1634
1600	0	0	0	0	34	134	234	334	434	534	634	834	934	1034	1134	1334	1534
1800	0	0	0	0	0	34	134	234	334	434	534	734	834	934	1034	1234	1434
2000	0	0	0	0	0	0	34	134	234	334	434	634	734	834	934	1134	1334
2200	0	0	0	0	0	0	0	34	134	234	334	534	634	734	834	1034	1234
2400	0	0	0	0	0	0	0	0	34	134	234	434	534	634	734	934	1134
2600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	134	334	434	534	634	834	1034
2800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	234	334	434	534	734	934
3000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	134	234	334	434	634	834
3200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	134	234	334	534	734
3400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	134	234	434	634
3600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	134	334	534
3800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	234	434
4000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	134	334

LIITE 3 Työeläkelisään oikeuttavat ja jälkikarenssiaikaa jatkavat etuudet sekä niiden enimmäispäivät kuukaudessa

	Enimmäispäivät/kk	Oikeus työeläkelisään	Jatkaa jälkikarenssiaikaa
TYÖTTÖMYYSETUudet			
Ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha (työttömyysturvalaki 1290/2002), myös vähennetyt ja sovitellut päivärahat	22	X	X
Peruspäiväraha (työttömyysturvalaki 1290/2002)		-	X
Työmarkkinatuki (työttömyysturvalaki 1290/2002) enint. 500 pv		-	X
Työttömyyskorvaus (ennen 1.1.1985)		-	X
Työttömyysavustus (ennen 1.1.1985)	22	X	X
10-työsuhte aika (ennen vuotta 2000 voimassa olleen lain mukaan) *		-	X
KUNTOUTUSETUudet			
Kuntoutusraha (kuntoutusrahalaiki 611/91)	25	X	X
Liikennevakuutuksen kuntoutusta koskeviin säännöksiin perustuva ansionmenetykskorvaus (mm. liikennevakuutuslaki 279/59)	30	X	X
Tapaturmavakuutuksen kuntoutusta koskeviin säännöksiin perustuva ansionmenetykskorvaus (mm. tapaturmavakuutuslaki 608/48)	30	X	X
Työeläkelakien mukainen kuntoutusraha ja -avustus	30	X	X
Sairauspäiväraha tai vastaava korvaus (sairausvakuutuslaki 1224/2004)		-	X

* eläketapahtuman sattuessa 1.1.2000 tai sen jälkeen tulevan ajan oikeus määritellään jo ensimmäisen 10-työsuhteen alkaessa

KOULUTUSETUUDET	Enimmäis- päivät/kk	Oikeus työelä- kelisään	Jatkaa jälkika- rensiaikaa
Ammattikoulutusraha (laki koulutusrahastosta (1306/2002), peruskoululain (476/83) tai lukiolain (477/834) mukainen omaehtoista ammatillista koulutusta varten myönnetty henkilökohmainen tuki, ei myönnetä enää 1.1.2003 jälkeen)	30	X	X
Erorahan aikuiskoulutuslisä omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen (kuten edellä)	30	X	X
Erorahan aikuiskoulutuslisä työvoimakoulutukseen (ks. ed.)		-	-
Työvoimakoulutuksen ansiotuki (laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002)	22	X	X
Työvoimakoulutuksen perustuki (laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002)		-	X
Koulutuspäivärahan ansiopäiväraha (työttömyysturvalaki 10. luku 1290/2002)	22	X	X
Koulutuspäivärahan peruspäiväraha (työttömyysturvalaki 10. luku 1290/2002)		-	X
Opintovapaa (opintovapaalaki 273/79)		-	X
Aikuiskoulutustuki (laki aikuiskoulutustuesta 1276/2000)	22	X	X

Jälkikarensiaikaa jatkaa myös, jos henkilöllä on ollut alle 3-vuotias lapsi Tätä lasta varten on silloin täytynyt saada jonkin aikaa äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea

LIITE 4 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta

1 Eläkepalkka ennen vuotta 1966

Eläkepalkka määräytyy säännöllisen työansion perusteella, luontoisedut määrätään tapaturmavakuutustaulukosta.

Työsuhteen päättymisvuoden ja sitä edeltävän kalenterivuoden ansiot lasketaan yhteen. Näin saatu ansioiden yhteismäärä jaetaan kyseiseen aikaan sisältyvien työssäolopäivien määrällä ja osamäärä kerrotaan 25:llä.

Eläkepalkkaa määrättäessä ei päättymisvuotta edeltäneen vuoden ansioihin tehdä indeksikototusta. Eläkepalkka korotetaan eläkkeen myöntämisen vuoden indeksiin.

2 Eläkepalkka vuonna 1966

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella, luontoisedut verotuskäytännön mukaisena.

Eläkepalkka lasketaan muuten samoin kuin ennen vuotta 1966 päättyneiden työsuhteiden kohdalla.

3 Eläkepalkka vuonna 1967

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella (samoin luontoisedut).

Eläkepalkka lasketaan kolmen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Ensimmäin lasketaan kunkin vuoden kuukausiansiot siten, että vuosiansio jaetaan kyseisen vuoden työsuhdeajalla ja osamäärä kerrotaan 30:llä. Saadut kuukausiansiot korotetaan työsuhteen päättymisvuoden indeksiin ja niistä valitaan kaksi parasta. Eläkepalkka on kahden vuoden perusteella laskettu keskimääräinen kuukausiansio.

Jos työsuhteen alkamisvuonna ei ole työsuhdeaikaa kuutta kuukautta, jätetään alkamisvuoden ansiot eläkepalkkaa laskettaessa huomioimatta, mikäli jäljelle jää vähintään kahden kalenterivuoden ansioita.

4 Eläkepalkka 1.1.1968 alkaen

Eläkepalkka määrätään valitsemalla enintään neljästä viimeisestä kalenterivuodesta, jolloin työsuhde on jatkunut, ne kaksi kalenterivuotta, jolloin työntekijän indeksillä tarkistettujen työansioiden keskimäärä kuukautta kohti on suurin. Eläkepalkka on näiden kahden vuoden aikana saatujen ansioiden keskimäärä kuukautta kohti. Jos työsuhde on jatkunut useamman kuin kahden kalenterivuoden aikana, ei sitä kalenterivuotta, jolloin työsuhde alkoi, oteta huomioon, jos työsuhde sinä kalenterivuonna ei ole jatkunut vähintään kuutta kuukautta.

5 Eläkepalkka 1.1.1979 alkaen

Eläkepalkka lasketaan neljän viimeisen työsuhdevuoden aikana saaduista työansioista kahden ansiotasoltaan keskimmäisen indeksillä tarkistetun vuoden ansioiden perusteella. Jos työsuhde on jatkunut neljänä kalenterivuotena siten, että se on työsuhteen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, lasketaan eläkepalkka kahden ansiotasoltaan keskimmäisen vuoden perus-

teella. Jos taas työsuhde on neljänä kalenterivuotena jatkunut niin, että se on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, jolloin sitä ei oteta huomioon, jätetään eläkepalkkaa laskettaessa huomioon ottamatta se vuosi, jolloin työansioiden keskimäärä kalenterikuukautta kohden on pienin.

Silloin kun työsuhde on jatkunut kolmen kalenterivuoden aikana ja työsuhde on sen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, jätetään huomioon ottamatta se vuosi, jolloin työansioiden keskimäärä kuukautta kohti on pienin. Jos kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, eläkepalkka määrätään kahden muun työsuhdevuoden ansioiden perusteella.

1.1.1979 lainmuutos tuli voimaan asteittain. Voimaantulosäännös edellytti, että eläkepalkan laskemisessa sovelletaan vanhaa säännöstä, jos sen laskemisessa huomioon otettava paras kalenterivuosi on ennen lain voimaantuloa oleva vuosi.

6 Eläkepalkka 1.1.1980 alkaen

Eläkepalkka lasketaan muuten samalla tavalla kuin edellä 5 kohdassa, mutta 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen ansaittuja ansioita ei oteta huomioon eläkepalkkaa määrättäessä.

7 Eläkepalkka 1.1.1994 alkaen

Eläketapahtumaan päättyneissä työsuhhteissa eläketapahtumavuotta ei oteta huomioon eläkepalkkaa laskettaessa, jos työsuhde eläketapahtumavuosi mukaan lukien on jatkunut vähintään kolmen kalenterivuoden aikana. Vanhuuseläkettä laskettaessa työsuhdeaikaa seurataan eläkeiän täyttämiseen saakka.

Jos työsuhde päättyy ennen eläketapahtumaa tai eläketapahtumaan päättynyt työsuhde on jatkunut enintään kahden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka lasketaan kohdassa 5 kuvatulla tavalla.

8 Eläkepalkka 1.1.1996 alkaen

Eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättämisen vuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen ansioiden perusteella. Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien vuosien keskiarvosta, voidaan jättää pois eläkepalkan laskennasta.

Eläkepalkan laskennassa jätetään yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneen työsuhteen päättämisen vuosi tai eläketapahtumavuosi pois laskennasta, jollei se ole kokonainen. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy 30. tai 31.12. Vaikka työoikeudellinen työsuhde jatkuisi vuoden loppuun, työsuhde otetaan huomioon vain eläkeiän täyttämispäivään asti. Eläkeiän täyttämisen vuosi on täysi työvuosi, jos henkilön syntymäpäivä on 30. tai 31.12. Kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa tai sitä lyhyemmissä työsuhhteissa myös vajaa päättämisen vuosi tai eläketapahtumavuosi otetaan mukaan laskentaan.

Indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään niihin kohdistuva palkansaajan työeläkemaksua vastaava osuus vuodesta 1996 lähtien.

Tämä laskentatapa on voimassa niissä työsuhhteissa, jotka alkavat vuonna 1996 tai sen jälkeen. Siirtymä kautena ovat voimassa sekä uudet että vanhat laskentasäännöt, jos työsuhde jatkuu yli 1.1.1996.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla siten enintään neljä vuotta, vuodet 1992–1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Valintavuosista laskentavuosiin otetaan mukaan ajalta ennen vuotta 1996 ne ansiotasoltaan kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Jos ajalta ennen 1.1.1996 tulee valintavuosiin mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi.

9 Eläkepalkka 1.1.2005 alkaen

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus otetaan mukaan eläkepalkkaa laskettaessa.

Vuoden 2005 säännösten mukaan eläke määräytyy kunkin vuoden palkkakertoimella tarkistetuista ja työntekijän työeläkemaksulla vähennetyistä ansioista sekä sosiaalietuuksien perusteena olevista ansioista.

LIITE 5 LEL:n ja TaEL:n ansiomäärät

Vuosi	TEL-indeksi	LEL:n alempi rajamäärä* 33,64 e	TaEL:n ansioraja 90,82 e	LEL:n ja TaEL:n** ylempi rajamäärä 134,55 e
1962	100	33,64		134,55
1963	106	35,66		142,62
1964	116	39,02		156,08
1965	130	43,73		174,92
1966	142	47,77		191,06
1967	152	51,13		204,52
1968	165	55,50		222,01
1969	182	61,22		244,88
1970	197	66,27		265,06
1971	216	72,66		290,63
1972	247	83,08		332,34
1973	274	92,17		368,67
1974	315	105,96		423,83
1975	383	128,83		515,33
1976	462	155,41		621,62
1977	524	176,26		705,04
1978	573	192,74		770,97
1979	608	204,52		818,07
1980	665	223,69		894,76
1981	745	250,60		1002,40
1982	836	281,21		1124,84
1983	915	307,78		1231,14
1984	1006	338,39		1353,58
1985	1088	365,98		1463,91
1986	1165	391,88	745,12	1567,51
1987	1225	412,06	783,50	1648,24
1988	1291	434,26	825,71	1737,04
1989	1387	466,55	887,11	1866,21
1990	1481	498,17	947,23	1992,69
1991	1595	536,52	1020,14	2146,08
1992	1682	565,78	1075,79	2263,14
1993	1688	567,80	1079,62	2271,21
1994	1688	567,80	1079,62	2271,21
1995	1712	575,88	1094,97	2303,50
1996	1760	592,02	1125,68	2368,09
1997	1791	602,45	1145,50	2409,80
1998	1825	613,89		2455,54
1999	1868	628,35		2513,40
2000	1903	640,12		2560,49
2001	1981	666,36		2665,44
2002	2054	690,97		2763,66
2003	2103	707,45		2829,59

2004	2151	723,60	2894,17
2005	2191	743,86	2947,99

* TaEL:n rajana 1.1.1998 alkaen

** TaEL:n rajana 1.1.1996 alkaen

LIITE 6 TEL:n, YEL:n ja MYEL:n piiriin kuulumisen rajat

Vuosi	Indeksitaso	TEL 142	YEL 142	MYEL 197/142
1966	142	30,27		
1967	152	30,27		
1968	165	30,27		
1969	182	38,68		
1970	197	42,00	42,00	84,09
1971	216	46,05	46,05	92,20
1972	247	52,66	52,66	105,44
1973	274	29,21	58,42	116,96
1974	315	33,58	67,16	134,46
1975	383	40,83	81,65	163,49
1976	462	49,25	98,50	197,22
1977	524	55,86	111,72	223,68
1978	573	61,08	122,16	244,60
1979	608	64,81	129,62	259,54
1980	665	70,89	141,78	283,87
1981	745	79,41	158,83	318,02
1982	836	89,12	178,23	356,87
1983	915	97,54	195,07	390,59
1984	1006	107,24	214,47	429,43
1985	1088	115,98	231,96	464,44
1986	1165	124,19	248,37	497,31
1987	1225	130,58	261,17	522,92
1988	1291	137,62	275,24	551,09
1989	1387	147,85	295,70	592,07
1990	1481	157,87	315,74	632,20
1991	1595	170,02	340,05	680,86
1992	1682	179,30	358,60	718,00
1993	1688	179,94	359,88	720,56
1994	1688	179,94	359,88	2 159,25
1995	1712	182,50	364,99	2 189,95
1996	1760	187,61	375,23	2 251,35
1997	1791	190,92	381,83	2 291,00
1998	1825	194,54	389,08	2 334,50
1999	1868	199,12	398,25	2 389,50
2000	1903	202,86	405,71	2 434,27
2001	1981	211,17	5 068,09*	2 534,05
2002	2054	219,00	5 255,93	2 627,96
2003	2103	224,22	5 381,31	2 690,66
2004	2151	229,34	5 504,14	2 752,07
2005	2191	235,76	5 658,26	2 829,13

Vuoteen 2002 asti käytettiin markkoja. Eurorajat on saatu muuntamalla markat kyseisinä vuosina

euroiksi. Vuodesta 2002 alkaen lain rajamääriä sovellettiin euroina lain tasosta indeksillä tarkistettuna. Vuodesta 2004 alkaen rajamäärät on kirjattu lakiin euroina.

*Rajamäärä muuttui vuositasoiseksi

Liite 7 Työttömyyseläke 2005 eläkeuudistuksessa

TYÖTTÖMYYSELÄKE VUODEN 2005 ELÄKEUUDISTUKSESSA

Työttömyyseläke 2000 säännösten mukaan

- ikä vähintään 60 vuotta
- työttömyyspäivärahoja enimmäismäärä, 500 päivää
- työhistoria 5/15 vuotta
- työtön työnhakija
- eläketapahtuma; kaikki saantiedellytykset täyttyvät
- tulevaa aikaa ei makseta työttömyyseläkkeessä vaikka oikeus, lepäävä tuleva aika

Työttömyyseläke 1994 säännösten mukaan

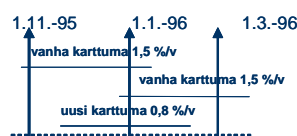
- ikä vähintään 60 vuotta
- työttömyyspäivärahan enimmäismäärä, 500 pv
- työhistoria 5/15
- 60 vk eläketapahtuma; ensimmäinen tt-pr laskettuna 60 viikkoa taaksepäin päivärahastodistuksen allekirjoituspäivästä
- työtön työnhakija
- tuleva aika myönnetään tt-eläkkeessä (jos oikeus)

s. 1939 -1942	s. 1943 -1944	s. 1945	s. 1946 -1949
työtön 1.1.1996 työtön 1.1.2000 - tt-eläke 1994 säännösten mukaan - mahdollista myös työhistoria 5/20 v. - mahdollinen tuleva aika 1,5 %/v 65 v. - eläke lasketaan 2004 säännösten mukaan - vanhuuseläkeikä 65 vuotta	työtön 1.1.2000 - tt-eläke 1994 säännösten mukaan - mahdollista myös työhistoria 5/20 v. - mahdollinen tuleva aika 1,2 ja 0,8 %/v karttumilla 65 v - eläke lasketaan 2004 säännösten mukaan - vanhuuseläke 65 v.	- tt-eläke 2000 säännösten mukaan - jos ET 2005 eläke lasketaan 2004 säännöksin ja tuleva aika 65 v. - jos ET 2006 tai jälkeen eläke lasketaan 2005 säännöksin ja tuleva aika 63 v. - tulevan ajan oikeus ja eläke-palkka 2004 säännöksin - jos saantiedellytykset täyttyvät 62 vuotta täytettyään, eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä ilman varhennusvähennystä ja tulevaa aikaa	- tt-eläke 2000 säännösten mukaan - eläke lasketaan 2005 säännösten mukaan ja tuleva aika 63 v. - tulevan ajan oikeus ja eläke-palkka 2004 säännöksin - jos saantiedellytykset täyttyvät 62 v. täytettyään, eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä ilman varhennusvähennystä ja tulevaa aikaa
työssä 1.1.1996 työtön 1.1.2000 - tt-eläke 1994 säännösten mukaan - mahdollista myös työhistoria 5/20 v. - mahdollinen tuleva aika 1,2 ja 0,8 %/v karttumilla 65 v. - eläke lasketaan 2004 säännösten mukaan - vanhuuseläkeikä 65 vuotta	työssä 1.1.2000 - tt-eläke 2000 säännösten mukaan - lepäävä tulevan ajan eläkkeenosaa 0,8 %/v - jos ET 2005 tai ennen eläke lasketaan 2004 säännöksin ja tuleva aika 65 v. - jos ET 2006 tai jälkeen eläke lasketaan 2005 säännöksin ja tuleva aika 63 v. - tulevan ajan oikeus ja eläke-palkka 2004 säännöksin - jos saantiedellytykset täyttyvät 62 v. täytettyään, eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä ilman varhennusvähennystä ja tulevaa aikaa		
työtön 1.1.1996 työssä 1.1.2000 - tt-eläke 2000 säännösten mukaan - lepäävä tulevan ajan eläkkeenosaa 1,5 %/v 65 v. - eläke lasketaan 2004 säännösten mukaan - vanhuuseläkeikä 65			
työssä 1.1.1996 työssä 1.1.2000 - tt-eläke 2000 säännösten mukaan - lepäävä tulevan ajan eläkkeenosaa 0,8 %/v - jos ET 2004 eläke lasketaan 2004 säännösten mukaan - jos ET 2005 tai jälkeen henkilö on jo täyttänyt 62 v., eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä ilman vanhuusvähennystä ja tulevaa aikaa			

Voimaantulot 1996 ja 2000 suoja-säännökset

1996

Työttömäksi 1.1.1996 katsottiin henkilö, joka oli syntynyt 1942 tai ennen ja joka sai päivärahaa tai oli lomautettuna

Ko. kartumat koskevat tulevan ajan eläkettä

2000

Työttömäksi 1.1.2000 katsottiin henkilö joka oli syntynyt 1944 tai ennen ja jolla:

- oli oikeus työttömyyspäivärahaan tai koulutustukeen 1.1.2000 tai oli 10-työsuhteessa 1.1.2000 tai
- olivat saaneet 100 ttp/koulutustukea vuonna 1999
- Säilyttivät oikeuden tt-eläkkeeseen 1994 säännösten mukaan ja saivat työttömyyseläkkeessään mahdollisen tulevan ajan eläke-osan

LIITE 8 VEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin

VEL:n vuoden 2005 eläkeuudistuksen myötä valtion eläkelainsäädäntö on merkittävästi yhdenmukaistunut TEL:n kanssa. Mainittavin ero liittyy 31.12.2004 teknisesti päätettävien palvelusuhteiden vapaakirjauttamiseen, jonka yhteydessä VEL:ssä tehdään yhteensovitus. Eläkepalkka lasketaan vapaakirjauttamisen yhteydessä 10 vuoden säännön mukaan ja harkinnanvarainen palkantarkistus voidaan tehdä ilman poikkeuksellisen syyn vaatimusta, mikäli palkan aleneman vaikutus vapaakirjan eläkepalkkaan on vähintään 7,5 prosenttia. Myös sotilaseläkejärjestelmä poikkeaa jatkossakin TEL:n säännöksistä. VEL:ssä ei ole vastaavaa siirtymäaikaa kuin TEL:ssä, eikä VEL-eläkkeitä siten lasketa kahdella tavalla vuoteen 2011 saakka. Uudistus astuu kuitenkin voimaan asteittain siten, että sellaisiin osa-aika-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeisiin, joiden eläketapahtuma on vuonna 2005, sovelletaan vanhoja säännöksiä.

Seuraavassa luetellaan muita VEL:n ja TEL:n välille vuoden 2005 uudistuksen jälkeenkin jääneitä eroja:

- * Ennen 1.1.2005 karttuneisiin eläkkeisiin tehdään yhteensovitus silloinkin, kun eläketapahtuma on 1.1.2005 jälkeen.
- * Ennen 1950 syntyneiden vanhojen edunsaajien karttuma on 2,0 prosenttia 63 vuoden täyttämiseen saakka.
- * Kaikilla edunsaajilla on oikeus saada vanhuuseläke 63-vuotiaana, mutta mikäli he ottavat vanhuuseläkkeen ennen henkilökohtaista eläkeikänsä (vanhoilla edunsaajilla 63 – 65 vuotta, uusilla edunsaajilla 65 vuotta), muunnetaan heidän ennen 1.1.1995 karttunut eläkkeensä niin, että 2,0 prosentin vuosittainen peruskarttuma putoaa noin 1,8 prosentin karttumaksi. Lisäksi he menettävät ennen 1.1.1995 karttuneen lisäeläkeosuuden (0,2 prosenttia vuodessa).
- * Valitut alemmat eläkeiät (esim. opettajilla 60 vuotta) säilyvät ja edunsaajalla on oikeus saada vanhuuseläke valitussa alemmassa eläkeiässä, mikäli hänen VEL-palvelunsa jatkuu yhtäjaksoisena valitun eläkeiän täyttämiseen saakka.
- * Kun lasketaan vanhuuseläkettä, eläketapahtumavuodelta karttuu eläkettä pääsääntöisesti edellisen vuoden ansioiden mukaan (ansioiden monistaminen).
- * Jos edunsaajalla on oikeus sekä vanhuuseläkkeeseen että varhennettuun vanhuuseläkkeeseen, suoritetaan vertailu ja edunsaajalle myönnetään edullisempi vaihtoehto. Tämä voi käytännössä koskea vain ennen 1947 syntyneitä edunsaajia.

Eläkelajit

- * Ennen 1947 syntyneillä edunsaajilla on oikeus saada varhennettu vanhuuseläke vanhojen säännösten mukaisesti viisi vuotta ennen henkilökohtaista eläkeikää, mikäli heillä oli tämä oikeus 31.12.2004. Lisäksi ennen vuotta 1959 syntyneillä edunsaajilla on oikeus saada varhennettu vanhuuseläke kolme vuotta ennen henkilökohtaista eläkeikää. Varhennusprosentti on 0,6 prosenttia. Tällöin he kuitenkin menettävät lisäeläkeosuuden ja eläke muunnetaan. Yhtiöitettyjen laitosten työntekijöillä on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen samasta ajankohdasta kuin heille myönnetään TEL-eläke, kuitenkin aikaisintaan 60-vuotiaana. Varhennus on 0,6 prosenttia jokaista varhennettua kuukautta kohden.

- * Sellaisilla vuosina 1944–1947 syntyneillä edunsaajilla, joilla oli oikeus valita alempi ammatillinen eläkeikä, mutta jotka eivät valintaa tehneet, voidaan edelleen myöntää yksilöllinen varhaiseläke.
- * Osa-aikaeläkkeen erot ovat liitteessä 10

LIITE 9 KuEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin

Kunnallinen eläkelaki, KuEL tuli voimaan 1.8.2004. KuEL:iin siirrettiin sekä kunnallisten vi-
ranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (= KVTEL) että Kuntien eläkevakuutuksen eläkesäännön
määräykset. KuEL ei kuitenkaan koske ennen vuotta 1940 syntyneitä, vaan heihin sovelletaan
edelleen KVTEL:a ja KES:ä.

KuEL-eläkkeen määräytyminen 31.12.2004 saakka

Eläkkeeseen oikeuttava aika

- * Kunkin kunnan, kuntayhtymän ja muun jäsenyhteisön palvelus on oma palvelujaksonsa. Palvelusaikojen pituutta koskevat vaatimukset eroavat TEL:stä.
- * Rinnakkaisista eri jäsenyhteisöjen KuEL-palveluksista karttuu erilliset eläkkeet.
- * Palkattomien jaksojen eläkeajaksi lukemisessa on eroja TEL:iin verrattuna.
- * Alle yhden kuukauden ja/tai alle rajamäärän jäävistä palvelussuhteista karttuu eläkettä 1.1.1998 lukien. Eläkeoikeutta ei kuitenkaan synny, jos 31.12.2004 mennessä karttunut eläke jää alle 1,93 euroa/kk.
- * KVTEL:ssä ei ole päivätekniikkaa

Eläkkeen karttumat

- * Peruseläkkeen karttuma 2,0 % vuoden 1994 loppuun, sen jälkeen 1,5 % ja 55 vuoden täyttämistä 2,0 %.
- * Lisäeläketurva vain 31.12.1994 saakka, karttuma 0,2 % /vuosi. Lisäeläkeosuuden saaminen edellyttää yhtäjaksoista palvelussuhdetta 31.12.1992–31.12.2004 välisenä aikana ja lisäksi vuodesta 2005 alkaen vuosittaisen vähimmäisansiorajan täyttymistä tai muutoin yhtäjaksoista palvelussuhdetta henkilökohtaiseen vanhuuseläkeikään.

Eläkepalkan laskenta

- * Palvelussuhdekohtainen eläkepalkan laskenta vuodesta 1989. 1.1.1989 voimassaolleesta palvelussuhteesta pohjavapaakirja, jonka eläkepalkalla lasketaan sitä ennen päätyneiden palvelussuhteiden eläkekarttumat.
- * Vuonna 1940 ja sen jälkeen syntyneiden palvelussuhteet on vapaakirjautettu 31.12.1994 ja 31.12.2004. Vuoden 1994 vapaakirjauksessa eläkepalkka on laskettu vuosien 1990–1993 ansioista kaksi keskimmäistä periaatteella. Vuoden 2004 vapaakirjauksessa ovat mukana vuodet 1995–2004 ja eläkepalkka lasketaan 10 vuoden säännön mukaan. Sekä 1994 että 2004 vapaakirjauksessa tehdään harkinnanvarainen palkantarkistus, jonka edellytys on, että palkan aleneman vaikutus vapaakirjan eläkepalkkaan on vähintään 7,5 %. Palkan alenemalta ei edellytetä poikkeuksellista syytä.
- * Palvelussuhteen tekninen katkaisu voidaan tehdä myös työaikajärjestelyn muutoksen perusteella, jos ansiot samalla alenevat vaaditun 25 %.

Eläkkeen korotukset

- * Lapsikorotus ja työeläkelisä peruseläkkeessä kuten TEL:ssä.

KuEL-eläkkeen määräytyminen 1.1.2005 alkaen (vain 1940 ja jälkeen syntyneillä)

- * Ennen vuotta 1950 syntyneillä karttumisprosentti 2,0 63-vuotiaaksi.
- * Eroja myös osa-aikaeläkkeessä sekä osa-aikatyön että ansionaleneman karttumissa
- * Ns. modifioitu yhteensovitus 31.12.2004 mennessä karttuneisiin eläkkeisiin, yhteensovitusraja henkilökohtainen
- * Eläketapahtumavuodelta karttunut eläke määräytyi edellytyksin edellisen vuosien ansiolla (ansioiden monistaminen)
- * Ei kahta vaihtoehtoista eläkkeen laskentaa

Eläkelajit

- * Vanhuuseläke 63–68 vuoden iässä tai alemmassa ammatillisessa eläkeiässä, jos valinnut vanhan järjestelmän
  - ennen vuotta 1995 karttunut lisäeläkeoikeus vain, jos palvelus jatkuu henkilökohtaiseen vanhuuseläkeikään saakka (63-65 v)
  - jos vanhuuseläkkeelle ennen henkilökohtaista vanhuuseläkeikää, ennen vuotta 1995 karttunut peruseläke normeerataan
- * Varhennettu vanhuuseläke 62-v. suojatuilla alle 62-v.
  - suojaukset poikkeavat TEL:stä
- * Vanhojen työttömyyseläkesäännösten piiriin pääsemiseksi ei ole irtisanomisen 1.8.1999 aikarajausta
- * Yksilöllinen varhaiseläke myös sellaisille 1944–1947 syntyneille, joilla oli oikeus valita ammatillinen eläkeikä, mutta jotka eivät valintaa tehneet. Vuonna 1947 syntyneillä alaikäraja 59 vuotta.
- * Osa-aikaeläkkeen erot ovat liitteessä 10

LIITE 10 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset eri lakien mukaan

Laki	TEL	VEL	KuEL
Ikä	58	58	58
Työssäolo	Kokoaikatyötä viimeisen 18 kk:n aikana 12 kk, normaali kokoaikainen enimmäistyöaika tai rinnakkaistilanteissa 35 t/viikko	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista
Työhistoria	Edeltäneen 15 v:n aikana karttunut TEL 8 §:n 4 mom mukaista peruseläkettä vähintään 5 v	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista
Estävä eläke	TEL 8 §:n 4 mom mukainen peruseläke	TEL 8 §:n 4 mom mukainen peruseläke	TEL 8 §:n 4 mom mukainen peruseläke
Tuleva aika	Oikeus tulevaan aikaan, ei enää 1.1.2005 alkaen	Oikeus tulevaan aikaan, ei enää 1.1.2005 alkaen	Oikeus tulevaan aikaan, ei enää 1.1.2005 alkaen
Työajan alenema	Jäljellä 16–28 t/viikko	Ei poikkea merkittävästi ansiotulojen muutoksesta	Ei poikkea merkittävästi ansiotulojen muutoksesta
Ansion alenema	Jäljellä 35–70 % kokoikäitöiden ansioista	Jäljellä 35–70 % kokoikäitöiden ansioista	Jäljellä 35–70 % kokoikäitöiden ansioista
Yhdenjaksoisuus	Osa-aikatyö ei keskeytyneenä yli 6 viikkoa, sairauspäiviä ja vuosilomaa lukuunottamatta	Osa-aikatyö ei keskeytyneenä yli 6 viikkoa	Osa-aikatyö ei keskeytyneenä yli 6 viikkoa
Määrä	50 % ansionalenemasta	50 % ansionalenemasta	50 % ansionalenemasta
Enimmäismäärä	75 % karttuneesta eläketurvasta	75 % karttuneesta eläketurvasta	75 % karttuneesta eläketurvasta

LIITE 11 Alennetun eläkeiän kertoimet

Alennetun eläkeiän kertoimet (k_w)

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen ja työeläkelakien mukaista vähimmäisturvaa vastaavan vapaakirjan ehtojen ja perusteiden mukaan lasketut kuukauden tarkkuudella laskettua eläkeikää vastaavat kertoimet 1.1.2005 alkaen.

Ikä- vuodet	Kuukaudet											
	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
- 50	1,891	1,885	1,880	1,874	1,868	1,863	1,857	1,851	1,846	1,840	1,834	1,829
51	1,823	1,818	1,812	1,807	1,801	1,796	1,790	1,785	1,779	1,774	1,768	1,763
52	1,757	1,752	1,746	1,741	1,736	1,730	1,725	1,720	1,714	1,709	1,704	1,698
53	1,693	1,688	1,683	1,677	1,672	1,667	1,662	1,656	1,651	1,646	1,641	1,635
54	1,630	1,625	1,620	1,615	1,609	1,604	1,599	1,594	1,589	1,584	1,578	1,573
55	1,568	1,563	1,558	1,553	1,548	1,543	1,538	1,533	1,528	1,523	1,518	1,513
56	1,508	1,503	1,498	1,493	1,488	1,483	1,479	1,474	1,469	1,464	1,459	1,454
57	1,449	1,444	1,439	1,435	1,430	1,425	1,420	1,415	1,410	1,406	1,401	1,396
58	1,391	1,386	1,381	1,377	1,372	1,367	1,362	1,357	1,352	1,348	1,343	1,338
59	1,333	1,328	1,324	1,319	1,314	1,309	1,305	1,300	1,295	1,290	1,286	1,281
60	1,276	1,267	1,258	1,249	1,240	1,231	1,222	1,213	1,204	1,195	1,186	1,177
61	1,168	1,161	1,153	1,146	1,138	1,131	1,123	1,116	1,108	1,101	1,093	1,086
62	1,078	1,072	1,065	1,059	1,052	1,046	1,039	1,033	1,026	1,020	1,013	1,007
63	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
64	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
65	1,000											

LIITE 12 Kertasuorituskertoimet

Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertasuorituskertoimet 1.1.2005 alkaen

Ikä	Kerroin	Ikä	Kerroin	Ikä	Kerroin
18 tai alle	29.12	46	22.52	74	11.41
19	28.98	47	22.21	75	10.99
20	28.83	48	21.90	76	10.62
21	28.68	49	21.60	77	10.24
22	28.54	50	21.26	78	9.89
23	28.38	51	20.93	79	9.52
24	28.22	52	20.59	80	9.19
25	28.05	53	20.25	81	8.84
26	27.71	54	19.89	82	8.49
27	27.53	55	19.55	83	8.13
28	27.35	56	18.82	84	7.76
29	27.16	57	18.45	85 tai yli	7.44
30	26.96	58	18.07		
31	26.76	59	17.70		
32	26.57	60	17.32		
33	26.36	61	16.94		
34	26.14	62	16.55		
35	25.93	63	16.16		
36	25.47	64	15.78		
37	25.23	65	15.36		
38	24.99	66	14.56		
39	24.73	67	14.16		
40	24.48	68	13.75		
41	24.22	69	13.36		
42	23.95	70	12.94		
43	23.68	71	12.56		
44	23.40	72	12.14		
45	32.11	73	11.79		

LIITE 13 Ansaintarajat eläkkeellä ollessa

Eläkemuoto	Ansioraja
Vanhuuseläke	ei rajoituksia
Varhennettu vanhuuseläke	ei rajoituksia
Täysi työkyvyttömyyseläke	enintään 40 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta
Osatyökyvyttömyyseläke	enintään 60 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta
Yksilöllinen varhaiseläke	* enintään TEL:n alaraja 235,76 euroa/kk (vuoden 2005 tasossa) * enintään 60 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta → osaeläke * yli 60 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta → YVE lepäämään
Työttömyyseläke	rajamäärä on 538,27 euroa kuukaudessa (vuoden 2005 tasossa)
Osa-aikaeläke	vähintään eläkelain mukainen alaraja, joka vähintään 35 % eläkepalkasta, enintään 70 % eläkepalkasta, yrittäjillä puolet kokoaikatyön palkasta

LIITE 14 Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset 1.1.2005

EU:n ja ETA-maiden alueella sovelletaan sosiaaliturva-asioissa ensisijaisesti EU:n sosiaaliturva-asetuksia 1408/71 ja 574/72

	Voimaan
1. SAKSAN LIITTOTASAVALTA	1.8.1998
2. ISO-BRITANNIA JA POHJOIS-IRLANTI - Sopimuksen muutos	1.2.1984 31.12.1992
3. SVEITSI	1.10.1986
4. ITÄVALTA - Lisäsopimus	1.7.1987 1.1.1994
5. ESPANJA	1.8.1987
6. KANADA - Pöytäkirja sopimuksen muuttamisesta	1.2.1988 1.1.1997
7. QUÉBEC (sosiaaliturvasopimusjärjestely) - Sopimusjärjestelyn muutos	1.4.1988 1.9.1998
8. LUXEMBURG	1.2.2002
9. KREIKKA	1.5.1991
10. YHDYSVALLAT	1.11.1992
11. POHJOISMAINEN SOSIAALITURVASOPIMUS	1.9.2004
12. VIRO	1.10.1997
13. ISRAEL	1.9.1999
14. LATVIA	1.6.2000
15. LIETTUA	1.8.2001
16. EU-SVEITSI-sopimus	1.6.2002

Eläkkeen laskentaa käsitteleviä ETK:n yleiskirjeitä

- 15/64: Muutokset työeläkelakeihin ja niiden voimaantuloon liittyvät käytännölliset toimenpiteet
- 16/71: Työeläkelakien muutokset
- 25/72: Vuoden 1973 alusta voimaan tulevat työeläkelakien muutokset
- 23/80: Työeläkelakien muutoksia
- 18/81: Heinäkuun 1 päivänä 1981 voimaan tulevat työeläkelakien muutokset
- 33/81: Sairausvakuutuslain ja työeläkelakien muutoksia 1.1.1982 alkaen
- 4/85: Työsuhteen tekninen katkaisu
- 28/85: Viiden vuoden Suomessa asuminen täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen edellytyksenä ja ulkomaiset eläkkeet yhteensovituksessa
- 53/85: Varhennetun ja lykätyn vanhuuseläkkeen soveltamisohjeet
- 29/86: TaEL:n mukaisen eläkkeen laskeminen
- 12/87: Sosiaali- ja terveystieteiden päätös kertasuorituksen perusteista
- A 7/89: Alaikäraja ja harkinnanvarainen palkka
- A 8/89: Ensisijaisuusaika muutettaessa osatyökyvyttömyyseläkettä täydeksi
- A 14/89: Tuleva aika ja tulevan ajan palkka
- A 8/90: Eläkepalkkaan luettavat ansiot
- A 11/90: 1.7.1990 voimaantulevat uudet perhe-eläkesäännökset
- A 26/90: Palkaton lapsenhoitoaika ja eläkkeen perusteena oleva palkka
- A 3/91: Kertasuoritus
- A 12/91: Velvoitetyn poikkeuksellinen huomioon ottaminen työeläketurvassa ja tulevaa aikaa koskevien säännösten muuttuminen
- A 23/91: Työkyvyttömyyseläkkeet -kansio
- A 27/91: MYEL:n mukaisen työtulon, vakuutusmaksun ja eläkkeen määräytymisen muutos
- A 2/92: Työntekijäin eläkemaksu
- A 3/92: MYEL:n työtulon, vakuutusmaksun ja eläkkeen määräytymisen muutos vahvistettu
- A 4/92: Tulevaa aikaa koskeva muutos 1.10.1991
- A 16/92: Työsuhteen yhdenjaksoisuus työeläkelaeissa
- A 17/92: MEL-eläkkeen laskeminen ja myöntäminen
- A 22/92: Työeläkkeiden viivästyskorotus
- A 47/92: Palkansaajien eläkemaksua koskevat lait vahvistettu
- A 51/92: Työntekijän eläkemaksua koskevat lait
- A 13/93: Työttömyysturvalain, työllisyyslain ja koulutus- ja erorahastosta annetun lain muutoksia
- A 24/93: Muutos varhennetun ja lykätyn vanhuuseläkkeen soveltamisohjeisiin
- A 29/93: Eläkkeiden yhteensovituskansio
- A 30/93: Työsuhteen automaattinen katkaisu
- A 31/93: Työeläkelisä ja työttömyysoisa
- A 33/93: Vuoden 1994 työeläkeuudistus
- A 42/93: 1.1.1994 voimaantulevia eläkkeen laskentasääntöjä
- A 43/93: Työttömyysturvalain muutoksia
- A 47/93: Pakollisen MYEL-vakuutuksen työtulon vähimmäisrajaa esitetään korotettavaksi
- A 56/93: Pakollisen MYEL-vakuutuksen työtulon vähimmäisrajan korotus
- A 62/93: Merimiesten joustava eläkeikä
- A 65/93: Työntekijäin eläkemaksu

- A 70/93: ETA:n soveltaminen
- A 2/94: Työeläkkeen tulevaa aikaa koskeva muutos 1.1.1994, työttömyyseläkkeen voimaantulosäännöksen muutos ja työttömyysturvasäännösten muutoksia
- A 4/94: Työttömyyseläke
- A 21/94: Vuoden 1994 työeläkeuudistus yrittäjien kannalta
- A 27/94: Eläkeaikaisen työskentelyn vaikutus eläkkeen jatkumiseen
- A 51/94: Esitys yrittäjien oikeudesta työttömyysturvaan
- A 11/95: Yrittäjien työttömyyspäivärahaoikeus 1.1.1995 voimaantulleiden säännösten mukaan ja päivärahan vaikutus työeläkkeeseen
- A 15/95: Viivästyskorotuksen ja -koron muutos 1.5.1995 alkaen
- A 19/95: Lisäohjeita EU:n sosiaaliturvasäännösten soveltamisesta
- A 20/95: Perhe-eläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan
- A 41/95: Alennettu eläkeikä ja yhteensovitus
- A 42/95: Lyhyiden työsuhteiden ketjutus 1.1.1996 alkaen
- A 44/95: Indeksitarkistus 1.1.1996 alkaen
- A 45/95: 1.1.1996 voimaan tulevat TEL-eläkepalkan laskentasäännöt
- A 46/95: Tulevan ajan määräytyminen ja yhteensovitus 1.1.1996 alkaen
- A 47/95: Kuntoutukseen ja työkyvyttömyyseläkkeisiin tulevat muutokset
- A 50/95: TEL 11 §:n mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisätujen kartta
- A 7/96: Osa-aikaeläke
- A 12/96: TaEL-eläkkeen laskenta 1.1.1996
- A 16/96: Työttömyysturvaa koskevia muutoksia
- A 17/96: Vuorotteluvapaa ja osa-aikalisä
- A 22/96: Työttömyyspäivärahaan esitetään muutoksia
- A 23/96: Lisäys yleiskirjeeseen A 41/95
- A 29/96: Työttömyyspäivärahaa koskevat säännökset muuttuvat vuoden 1997 alusta
- A 32/96: Työttömyysturvalain muutosten vaikutukset työttömyyseläkkeeseen
- A 48/96: Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan
- A 49/96: TEL-eläkepalkan laskentasäännön voimaantulon muutos
- A 2/97: Työeläkelisä 1.1.1997 alkaen
- A 9/97: Työllisyyslaki muuttui
- A 22/97: Pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuki
- A 23/97: Lisäohjeita TEL-eläkepalkan laskentasääntöihin
- A 29/97: EU-lapseneläkkeen myöntäminen erotusetuutena
- A 30/97: Kuntoutusta koskeva soveltamisyleiskirje
- A 41/97: YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti
- A 44/97: Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen
- A 45/97: TEL-eläkkeen karttumisen osakuukausista 1.1.1998 alkaen
- A 46/97: Tasa-arvon toteuttaminen rekisteröidyssä lisäeläketurvassa
- A 2/98: Osa-aikaeläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtyvän henkilön lisäeläkkeen määrittely
- A 4/98: Työttömien omaehtoisen opiskelun tuki
- A 6/98: Yrittäjien työttömyysturvan vähimmäistuloraja
- A 6/98: Työllistämistuilla työllistäminen, tähän rinnastettavat työllistämistavat ja työllistettyjen eläketurva
- A 7/98: Lyhyet työsuhteet ja tuleva aika 1.1.1998 alkaen
- A 8/98: Hallitus esittää muutoksia osa-aikaeläkejärjestelyihin
- A 9/98: Muutokset osa-aikaeläkejärjestelyihin vahvistettu

- A 11/98: Osa-aikaeläkettä koskevat muutokset
- A 16/98: Ikääntyneiden työttömien työllistymistä edistetään
- A 20/98: Laki ikääntyneiden työttömien työllistymisedellytysten parantamisesta
- A 22/98: Suomen ja Saksan liittotasavallan välinen uusi sosiaaliturvasopimus
- A 34/98: Hallitus esittää muutoksia LEL:n tulevan ajan palkan laskemiseen
- A 35/98: Euroopan yhteisöjen virkamiesten eläkeoikeuksien siirto
- A 1/99: Euromuutokurssit 1.1.1999 lähtien
- A 4/99: LEL:n tulevan ajan palkan laskenta on muuttunut
- A 20/99: EU:n sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 muutos
- A 23/99: Muutoksia työeläkelakeihin vuoden 2000 alusta
- A 26/99: Muutoksia valtion eläkelakiin vuoden 2000 alusta
- A 33/99: Hallitus esittää muutoksia luopumistukilakiin
- A 37/99: 1.1.2000 voimaantulevat työttömyyseläkettä koskevat muutokset
- A 6/2000: 1.1.2000 voimaantulevat TEL:n mukaista rekisteröityä lisäetua, alennetun eläke-
iän etuuksia ja kertasuorituskertoimia koskevat muutokset
- A 7/2000: Kertasuoritus
- A 10/2000: Luopumistukijärjestelmän muutokset on vahvistettu
- A 21/2000: Aikuistuesta hallituksen esitys
- A 4/2001: Aikuiskoulutustukea koskevat säännökset voimaan
- A 11/2001: Euron käyttöönotto työeläkejärjestelmässä
Korjauksia yleiskirjeisiin A 11/2001 ja A 22/2001
- A 23/2001: Työttömyyseläke
- A 25/2001: Laki rekisteröidystä parisuhteesta
- A 31/2001: Yrittäjien eläkelakien vapautussäännökset kumotaan 1.1.2002 alkaen
- A 2/2002: Kansaneläkelain mukaiset lapsikorotukset
- A 5/2002: Luopumistukea ehdotetaan jatkettavaksi
- A 7/2002: Vuoden sääntö ehdotetaan otettavaksi lakiin
- A 9/2002: Vuoden sääntöä koskeva lainsäädäntö on vahvistettu
- A 11/2002: Suomen ja Luxemburgin uusi sosiaaliturvasopimus
- A 13/2002: Osa-aikaeläkettä ja yksilöllistä varhaiseläkettä koskevien säännösten muuttami-
nen sekä työttömyyseläkesäännösten tarkistaminen
- A 15/2002: Työeläkkeiden tarkistaminen kansaneläkkeen pohjaosan ja työeläkkeen yhteen-
sovituksen vuoksi
- A 22/2002: EU-Sveitsi-sopimus
- A 24/2002: Työttömyyseläkkeen 5/15 vuoden työssäoloedellytyksen muuttaminen
- A 25/2002: Osa-aikaeläkettä ja yksilöllistä varhaiseläkettä koskevia muutoksia sekä työttö-
myyseläkesäännösten tarkistamista koskeva lainsäädäntö on vahvistettu
- A 28/2002: Kuntoutuslainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi
- A 34/2002: Julkisten alojen osa-aikaeläkettä, yksilöllistä varhaiseläkettä ja työttömyyseläket-
tä koskevat muutokset
- A 37/2002: Työeläkkeiden tarkistaminen työeläkkeen ja kansaneläkkeen yhtensovittamisen
johdosta
- A 38/2002: Yksityisen alan eläkeuudistuksesta on annettu hallituksen esitys
- A 47/2002: Hallitus esittää joustoa YEL-vakuuttamiseen
- A 12/2004: Perhe-eläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan
- A 20/2004: Työkyvyttömyyseläkkeet

Eläkkeen laskentaa käsitteleviä ETK:n tiedotteita

- LA 3/90: Eläkkeen karttuminen ja TEL-työsuhteen päätyminen lapsenhoitoaikana
LA 2/91T: Asevelvollisen vakuuttaminen ja eläketurva
LA 6/91T: Uuden eläkkeen karttuminen eläkkeelläoloaikana
LA 7/91T: Velvoitetyösuhteen kesto
LA 2/92: Tuleva aika lapsenhoitoajan perusteella
LA 9/92: YEL:n tekninen katkaisu lesken laskennallisessa eläkkeessä
LA 12/92: Tulevan ajan liittäminen velvoitetyöhön
LA 13/92: Entisen puolison elatusapu leskeneläkkeessä
LA 13/93: Takautuvalle eläkkeelle maksettava viivästyskorotus
LA 16/93: Yrittäjäeläkkeen karttuminen varhennetulla vanhuuseläkkeellä ollessa
LA 5/94: Ulkomaantyön eläkepalkka
LA 6/94: Työllistämistuilla työllistäminen, tähän rinnastettavat työllistämistavat ja työllistettyjen eläketurva
LA 8/94: Työntekijäin eläkemaksun huomioon ottaminen päivärahoissa
LA 9/94: Eläkkeen perusteena olevat ansiot
LA 13/94: Eläkesovitusperuste ja edunjättäjän ulkomailta saama eläke
LA 16/94: Työnantajan työntekijälleen ottama yksilöllinen vapaaehtoinen eläkevakuutus ja säästöhenkivakuutus eläkepalkassa
LA 17/94: Työeläkkeen viivästyskorotusta ei peritä SOLITA-eläkkeestä
LA 18/94: Osakeoptiot ja TEL-palkka
LA 2/95: Viivästyskorkosäännöksen voimaantulo
LA 3/95: Käteiset voittopalkkiot ja TEL-palkka
LA 10/95: Velvoitetyön poikkeuksellinen huomioon ottaminen työeläketurvassa
LA 19/95: Eläkkeen jatkaminen ja yhteensovituksen suorittaminen ennen vuodenvaihdetta 1996
LA 8/96: Työeläkkeen ja liikennevakuutuskorvauksen yhteensovitus
LA 9/96: Eläkepalkka ulkomaantyössä Asumiskustannusten korvaus ei eläkepalkkaa
LA 10/96: Seurannaislaitoksen vapaakirjan yhteensovittaminen
LA 14/96: Työsuhteen kestäessä maksetut työttömyyspäivärahat ja tulevan ajan oikeus
LA 18/96: Ulkomaan eläkkeen muuntaminen eläkesovituksessa
LA 24/96: Lisäpäivillä olevan työttömyyspäiväraha ei nollaannu
LA 16/97: Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansiotaso ja automaattinen katkaisu
LA 17/97: Tulevan ajan oikeus ja 1.lisäpäivä
LA 18/97: Uusi enakkoperintälaki ja työeläkelait
LA 3/98: LVL:n ja TVL:n mukainen pääomitettu korvaus ja yhteensovitus
LA 4/98: Tasoituspalkan laskemisessa käytettävä tarkastelujakso
LA 11/98: EU:n sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 ja 574/72 laajentaminen
LA 2/99: Lesken lapsi perhe-eläkkeen edunsaajana (VakOn päätös)
LA 3/99: Palkattoman poissaolon aikaiset satunnaiset palkat ja TEL-TaEL rajanveto
LA 8/99: Eläkesovituksesta johtuvan vähennyksen jakaminen kahden EU-maan välillä (VakOn päätös)
LA 10/99: KEKO-koulutukseen kuuluva työskentely ei tapahdu työsuhteessa
LA 11/99: EY-tuomioistuimen oikeuskäytäntöä koskien vakuutuskausia
LA 16/99: Yksilöllisen varhaiseläkkeen alkamisaika
LA 3/2000: Työttömyyseläke eläkesovituksessa
LA 4/2000: Perhe- tai omaishoidon vaikutus tulevaan aikaan ja osa-aikaeläkkeeseen
LA 11/2000: Työttömyyseläkkeen myöntäminen Kelan vanhojen päivärahojen perusteella

- LA 13/2000: Yrittäjänä toimivan lesken maksamattomien YEL-vakuutusmaksujen vaikutus lesken laskennalliseen eläkkeeseen
- LA 1/2001: Osa-aikaeläkeongelmia
- LA 2/2001: Työeläkkeen ja liikennevakuutuskorvauksen yhteensovitus
- LA 3/2001: Leskeneläkkeen eläkesovitus EU-eläkkeissä
- LA 4/2001: Osa-aikaeläke ja ulkomaantyö
- LA 5/2001: 1. isäpäivä, 10-työsuhteet ja tulevan ajan liittäminen
- 1/2002: Aikuiskoulutustuen vaikutus työeläkelisään ja tulevan ajan oikeuteen
- 3/2002: Osa-aikaeläkkeensaajan lomautus ja sen vaikutus eläkkeeseen
- 7/2002: Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma sovellettaessa 1.8.2002 lainmuutosta 1.1.2000 työmarkkinatukea saaneisiin
- 8/2002: Lomautettuna irtisanotulle työntekijälle maksettu irtisanomisajan palkka ei kuulu eläkepalkkaan
- 10/2002: Laskentaryhmän kannanottoja ansaitun eläkkeen muuntotilanteisiin

2005 Työeläkelakipalvelussa julkaistut ohjeistot ja tiedotteet

Eläkkeen karttuminen 1.1.2005 alkaen
 Eläkkeen karttuminen palkattomilta ajoilta
 Eläkkeen perusteena olevat työansiot
 Eu-eläkkeen määräytyminen
 Kertasuoritus
 Kuntoutus
 Muutokset rekisteröityihin lisätuihin 1.1.2005
 Osa-aikaeläke
 Perhe-eläke 1.1.2005 alkaen
 Työeläkkeiden indeksiturva 1.1.2005
 Työkyvyttömyyseläke
 Työntekijän eläkemaksu
 Työttömyyseläke
 Vanhuuseläke
 Vapaakirjaus 31.12.2004
 VILMA-viimeisen eläkelaitoksen periaate
 Yhteensovitus
 Yrittäjäeläkelakien muutokset 1.1.2005 ja niiden soveltaminen

Muita teoksia

MYEL-opas (MELA)
 Koivusalo, Kammonen, Lämsä : Työeläke (SVK kustannus Oy)
 Pentikäinen-Rantala: Vakuutusoppi
 Toimeentuloturva 2004 (Varma-Sampo)
 Työeläkekuntoutus-kansio (ETK ja TELA)
 Työeläkelait 2000 (ETK)
 Työeläkkeen laskentaopas 1994 (ETK)
 Työeläkkeen laskentaopas 1996 (ETK)
 Työeläkkeen laskentaopas 1998 (ETK)
 Työeläkkeen laskentaopas 2000 (ETK)
 Työeläkkeen laskentaopas 2002 (ETK)
 Yrittäjän työtulo 2005 (ETK)